

525-ci qəzet

13 okyabr 2012-ci il, şənbə, №187 (3743). Qiyməti 40 qəpik

WWW.525.AZ

İslam Kərimov: "Azərbaycanla heç vaxt ziddiyyətimiz olmayıb"

"YADIMA GƏLMİR Kİ, BİZ HƏR HANSI PROBLEMI ONUN HƏLLİ BAXIMINDAN MÜZAKİRƏ EDƏRKƏN ANLAŞILMAZLIQ VƏ YA CİDDİ ZİDDİYYƏT YARANSIN"

Səh.4

"Gülər Əhmədovanın YAP-dan çıxarılmasına baxılacaq"

SİYAVUŞ NOVRUZOV DEYİR Kİ, YAP-İN İDARƏ HEYƏTİNİN İÇLƏSİNƏ SƏBİQ DEPUTATLA BAĞLI MÜZAKİRƏ APARILMAYIB

Səh.4

Ayaz Mütəllibov: "Mən müxalifətin fantaziyalarına çoxdan alışmışam"

"PREZİDENT SEÇKİLƏRİNƏ QATILMAQ BARƏDƏ FİKİRLƏŞMİRƏM"

Səh.5

Qurani yandıran keşiş Kanadaya buraxılmadı

Səh.2

Nobel sülh mükafatının laureatı açıqlanıb

Səh.4

Azərbaycan zabitləri yol qəzasına düşüblər

Səh.6

ABŞ məhkəməsi Azərbaycan vətəndaşı haqqında həbs qərarını qüvvədə saxlayıb

Səh.6

Gənclər Fondu Moskvada təqdimat keçirib

Səh.6

"Lerik" qəzetinin 75 illik yubileyi qeyd olunub

Səh.2

Britaniya generalının Bakı gündəlikləri

BAKININ AZAD EDİLMƏSİNİN 94 İLLİYİNƏ HƏSR OLUNUR

Səh.20-21

Fənn kurikulumlarının tətbiqi üzrə təlim kursları barədə əmr imzalanıb

Təhsil naziri Misir Mərdanov 2012-2013-cü tədris ilində ölkənin şəhər və rayonlarının yerli təhsili idarəetmə orqanlarının rəhbərləri və ümumi təhsil müəssisələrinin direktorları üçün fənn kurikulumlarının tətbiqi üzrə təlim kurslarının təşkili barədə əmr imzalanıb.

Təhsil Nazirliyinin mətbuat xidmətindən 525.az-a verilən məlumata görə, əmrə əsasən, 30 saatlıq (5 günlük) təlim kursları dekabr ayınadək keçiriləcək. Təlimin məqsədi Təhsil Sektorunun inkişafı üzrə İkinci Layihənin (TSİİL) "Pedaqoji kadrların ixtisasartırma təhsilinin müasirləşdirilməsi" 2-ci komponentinin icra planına uyğun olaraq, ölkənin şəhər və rayonlarının yerli təhsili idarəetmə orqanlarının rəhbərləri və ümumi təhsil müəssisələrinin direktorlarının yeni fənn kurikulumlarının tətbiqi sahəsində nəzəri və praktiki hazırlığını təmin etməkdir. Ölkənin şəhər və rayonlarında təlim kursları TSİİL çərçivəsində keçirilən tenderin qalibi olan, uyğun iqtisadi rayonlar üzrə bu təlimləri keçirmək hüququ qazanan "Təlim və inkişaf Mərkəzi" (Abşeron, Dağlıq Şirvan, Gəncə-Qazax, Şəki-Zaqatala və Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonları üzrə) və "Mədəd Azərbaycan" (Lənkəran, Aran və Yuxarı Qarabağ iqtisadi rayonları üzrə) təşkilatları tərəfindən aparılacaq.

Təhsil Nazirliyinin tabeliyində olan ümumi təhsil müəssisələrinin direktorları həmin müəssisələrin yerləşdikləri ərazilərdə, məcburi köçkün məktəblərinin direktorları isə məskunlaşdıqları şəhər və rayonlarda təşkil edilən təlim kurslarına cəlb olunacaqlar.

Təlim kursunu uğurla başa vuran müdavimlərə nazirlik tərəfindən müəyyən edilmiş vahid formada sertifikat verilecək.

S.QARAYEVA

Qurani yandıran keşiş Kanadaya buraxılmadı

Kanada sərhədçiləri amerikalı keşiş Terri Consu ölkəyə buraxmayıblar. Keşişin avtomobili Vindzor sərhəd məntəqəsində saxlanılıb. Onunla ətraflı söhbətdən sonra sərhədçilər keşişin Kanadaya girməsinə icazə verməyiblər. Kanada Vətəndaşlıq və İmigrasiya nazirliyinin nümayəndələri sərhədçilərin öz səlahiyyətləri daxilində hərəkət etdiklərini bildiriblər.

Keşiş Terri Cons dəfələrlə Qurani-Kərimi yandırmaqla gündəmə gəlmiş şəxsdir. O həmçinin müsəlman ölkələrində qəzəbli reaksiyaya səbəb olmuş "Müsəlmanların məsumluğu" filmi-nin prodüseridir. Bu ilin sentyabrında Almanya da Terri Consun bu ölkəyə daxil olmasını qadağan etmişdi.

Baş redaktor: Rəşad Məcid

Redaktor: Yaşar Əliyev

Baş redaktor müavinləri:

Yusif Rzayev, Seyfəddin Hüseynli

Redaktor müavinləri:

Aydın Bağirov, Mirhacib Məcid,

İsgəndər Həsənov

Qəzet bazar və bazar ertəsindən başqa hər gün çıxır

Ünvan: AZ1033,

Bakı, Ş.Mustafayev küçəsi-27/121

Telefon: 566-67-98, 566-93-40

Faks: 566-25-20

İnternet ünvanı: www.525.az

E-mail: qezet525@mail.ru

Qəzet "Azərbaycan" nəşriyyatının mətbəəsində çap olunub.

Təsisçi: "525" şirkəti

İndeks: 0046, tiraj: 4000, sifariş: 3415

"TURAN", AzərTAc, "TREND", APA

və "OLAYLAR"ın informasiyalarından istifadə olunub.

Dərc olunan reklamların mətninə görə redaksiya məsuliyyət daşmır.

© İşarəsi altında dərc olunan materiallar reklam xarakterlidir.

Qəzet 1992-ci il noyabrın 17-dən çıxır.

"Lerik" qəzetinin 75 illik yubileyi qeyd olunub

Dünən "Lerik" qəzetinin 75 illik yubileyi bağlı mərasim keçirilib. Lerik Rayon Mədəniyyət Evinə baş tutmuş tədbirə yerli ictimaiyyətin nümayəndələri, Azərbaycan Mətbuat Şurasının təmsilçiləri, cənub bölgəsində çıxan qəzetlərin baş redaktorları, ölkədə müntəzəm yayımlanan, ictimai fikrə təsir edən kütləvi informasiya vasitələrinin zona müxbirləri qatılıblar. İştirakçılar öncə milli lider Heydər Əliyevin abidəsini ziyarət ediblər. Onlar rayon mərkəzində gedən abadlıq işləri ilə tanış olublar.

Tədbirdə öncə "Lerik" qəzetinin 75 illik ömür yolu barədə mətbu nəşrin baş redaktoru İdris Şükürlünün məruzəsi dinlənilib. Baş redaktor ilk sayı 1937-ci ilin martında "Zuvand kolxozçusu" kimi işıq üzünə görmüş qəzetin sonradan "Kolxoz yolu", "Bolluq uğrunda" və "Lerik" adları ilə fəaliyyətindən ətraflı söz açıb. Bu müddətdə nəşrin rayon həyatının işıqlandırılmasındakı rolunu səciyyələndirən məruzəçi orada daim istedadlı yazarların cəmləşdiyini vurğulayıb. Qəzetin dəfələrlə müxtəlif mükafatlara layiq görüldüyü deyən İ.Şükürlü nəşrin Azərbaycan Mətbuat Şurasının üzvü olduğunu deyib, müasir dövrdə üzərinə düşən vəzifələrinin icrasından danışıb.

MŞ İdarə Heyətinin üzvü, "İki sahil" qəzetinin baş redaktoru Vüqar Rəhimzadə yubilyar nəşrin kollektivini və bütün lerikliləri təbrik edərək ölkəmizdə KİV-lərin inkişafı üçün həyata keçirilən tədbirlər barədə məlumat verib. O qeyd edib ki, dövlət qayğısının bölgə mətbuatına şamil olunması çox mühüm və əhəmiyyətli haldır. Çünki bu KİV-lər paytaxt qəzetlərinin heç də dolğun görə bilmədiyi bir missiyanı yerinə yetirirlər. Mənsub olduqları bölgənin həyatını işıqlandırmaqla bir növlük, onun salnaməsini yaradırlar.

V.Rəhimzadə qəzet kollektivinə Azərbaycan Mətbuat Şurasının təbrik məktubunu təqdim edib. İH üzvü

həmçinin bildirib ki, "Lerik" qəzeti rayonun ictimai-siyasi və mədəni həyatının işıqlandırılmasındakı xidmətlərinə və 75 illik yubileyinə görə Şuranın xüsusi diplomu ilə təltif olunub. O, təbrik plaketini nəşrin baş redaktoru İ.Şükürlüyə təqdim edib.

MŞ-nin icraçı katibi Rəhim Hüseynzadə jurnalistlik fəaliyyətinə bölgə mətbuatından başladığını deyərək bildirib ki, "Lerik" qəzetində jurnalistikamızın dəyərli ənənələri daim hökm sürüb. Həmin yola qəzetin indiki yaradıcı kollektivi də sadıqdır. Məhz buna görə də MŞ nəşrin bir qrupu əməkdaşını da diplomlara layiq görüb. R.Hüseynzadə diplomları sahiblərinə təqdim edib.

"Lerik" qəzetinin 75 illiyi ilə bağlı çoxsaylı təbriklərin səsləndiyi mərasimdə çıxış edən Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin deputatı İqbal Məmmədov bildirib ki, "Lerik" onun həyat yolunun müəyyənləşməsində mühüm rol oynayıb.

Rayon Ziyalılar Cəmiyyətinin sədri Etibar Həşimov qəzetin on illər boyu bölgə sakinlərinin maarifləndirilməsindəki missiyasının təhlilini verib. Şair, publisist və jurnalist Ağacəfər Həsənlı bildirib ki,

paytaxtın bir sıra qəzetlərində müxtəlif vəzifələr daşısa da, poetik və publisistik yaradıcılıq nümunələrindən ibarət kitabları nəşr olunsada, yaradıcılığa bağlılığına görə "Lerik"ə borcludur.

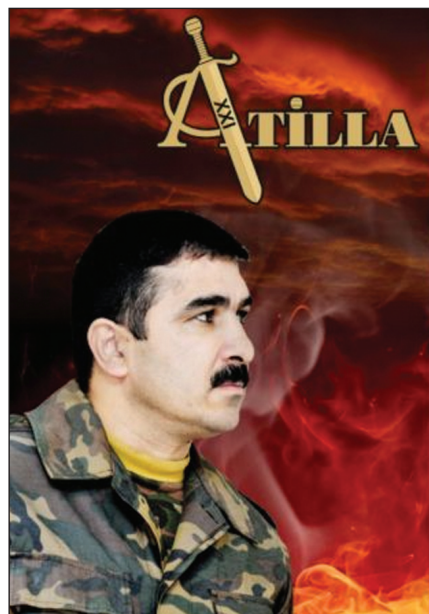
Tədbirdə "Astara" qəzetinin baş redaktoru Azər Abdullayev, jurnalistlərdən Şəmsiyyə Kərimova, Qəhrəman Əliyev və başqaları yubiley sevinclərini bölüşüblər.

Mərasimə Lerik Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Rövşən Bağirov yekun vurub. "75 il xoş gündümdür, xoş ovqat bəxş edən bir hadisədir", - deyən icra başçısı rayondakı geniş abadlıq və quruculuq işlərinin vüsət almasında qəzet işçilərinin də şəərəfli zəhmətinə toxunub. Qeyd edib ki, rayon rəhbərliyi də öz mətbu orqanlarının uzunömürlülüyünün təminatı, tirajının və dövriliyinin artırılması üçün bütün səy və imkanlarını əsirgəmir. Belə diqqət mətbuata dövlət qayğısı siyasətinin bölgə rəhbərliyinin üzərinə düşən vəzifələrindən qaynaqlanır.

RİH başçısı rayon icra hakimiyyətinin diplomlarını, qiymətli hədiyyələrini qəzetin kollektivinə təqdim edib.

Qəhrəman kəşfiyyatçı İbad Hüseynovla bağlı nəşrlər Yazıçılar Birliyində müzakirə edilib

Yazıçılar Birliyinin "Natəvan" klubunda cəsur döyüşçü, xüsusi təyinatlı kəşfiyyat qrupunun komandiri, "Azərbaycan Bayrağı" ordenli İbad Hüseynovla həsr edilmiş "Xüsusi təyinatlı" kitabının və "Atilla XXI" müstəqil elmi-ədəbi jurnalının müzakirəsi keçirilib. Mərasimdə "Xüsusi təyinatlı" kitabının müəllifi, vaxtilə İ.Hüseynovun döyüş yoldaşı olmuş Sahib Şirinov savaşı xatirələrini bölüşüb: "1992-ci ilin fevralında Xocavənd rayonunun Muğanlı kəndinə gətmişəm və qəhrəman döyüşçümüz İbad Hüseynovun xidmət etdiyi dəstəyə yazılmışam. İbad məndən yaşca kiçik idi, ancaq onun igidliyi haqqında eşitmişdim. Özümü çox xoşbəxt sayırdım ki, mənə xüsusi təyinatlı dəstəyə qəbul etdilər. Bu, mənim üçün çox böyük şərəf idi. Həmin vaxt bu dəstənin komandiri İbad Hüseynovun böyük

qardaşı Əbülfət Hüseynov idi. Əslində orada qardaş söhbəti yox idi, hər bir yaxşı döyüşçü komandır ola bilərdi. Özü də bu qardaşlar üçün qohum-qardaş fərqi yox idi, hamını özlərinə qardaş sayırdılar və əsl döyüşçüyə qiymət verirdilər. 1993-cü ilin iyununda İbad Hüseynov əməliyyatlardan birində məşhur ASALA-çı Monte Melkonyanın izinə düşməyə nail oldu və Muğanlı kəndində onu məhv etdi. Həmin əməliyyatda mən də iştirak etmişəm. Fikirləşirəm ki, Qarabağı sülh yolu ilə almaq çətin olar. Deməli, nicatımız hərbiçidədir. Bilməliyik ki, Qarabağın geri qaytarılması üçün bizə əsl döyüşçü lazımdır".

Tədbirdə iştirak edənlər təqdim olunan kitab və jurnal haqqında fikirlərini səsləndiriblər.

S.MÜRƏTQIZI

Qızıl inciləri toplayaraq...

20
AZƏRBAYCAN
BEYNƏLXALQ BANKI

BSU-da Dr. Cavad Heyətlə görüş

Dünən BSU-nun Azərbaycanşünaslıq tədris-mədəniyyət mərkəzinin təşkilatçılığı ilə görkəmli alim, tanınmış türkoloq, "Varlıq" dərgisinin baş redaktoru, Paris Cərrahlar Akademiyasının fəxri üzvü Dr. Cavad Heyətin "Dilimiz, ədəbiyyatımız və kimliyimiz uğrunda" kitabının təqdimat mərasimi keçirildi.

Universitetin tədris işləri üzrə prorektoru professor A.Hacıyev çıxış edərək tədbir iştirakçılarını salamladı. Dr. Cavad Heyətin həyat və fəaliyyəti haqqında danışaraq, "Dilimiz, ədəbiyyatımız və kimliyimiz uğrunda" kitabını dilimiz, mədəniyyətimiz, ədəbiyyatımız, ümumiyyətlə, türkçülüynün qiymətli əsəri adlandırdı. Çıxışında universitetin rektoru prof. Kamal Abdullayevin təbriklərini professoru çatdıraraq onun universitetimizin fəxri qonağı olduğunu bildirdi.

Pedaqoji fakültənin dekanı prof. E.-Piriyev çıxışında "Varlıq" dərgisinin əhəmiyyətindən söhbət açdı. "Dilimiz, ədəbiyyatımız və kimliyimiz uğrunda" kitabına dilçilik aspektindən yanaşaraq onu Azərbaycan dilçiliyi üçün son dərəcə qiymətli əsər olduğunu söylədi.

Azərbaycanşünaslıq tədris-mədəniyyət mərkəzinin böyük elmi işçisi f.e.n. G.Əliyeva da çıxışında dr.C.Heyətin dilçiliyə aid əsərləri üzərində dayanaraq onun "Türk dili və ləhcələrinin tarixinə bir baxış" əsərini Mahmud Kaşğarının, "İki dilin müqayisəsi" əsərini Əlişir Nəvainin "Mühakimət-ül lü-

ğəteyn" əsəri ilə müqayisə etdi.

Tədbirdə həmçinin Azərbaycanşünaslıq tədris-mədəniyyət mərkəzinin əməkdaşı R.Əliyev çıxış edərək "Varlıq" dərgisinin Cənubi Azərbaycan jurnalistikasına böyük töhfə olduğunu qeyd etdi, Lüğət mərkəzinin ETL müdiri T.Şükürbəyli də çıxışında onu Qorqud Ata adlandırdı.

Sonda Prof. Dr. Cavad Heyət tədbiri təşkil edən universitet rəhbərliyinə təşəkkürünü bildirdi. Özünün "Dilimiz, ədəbiyyatımız və kimliyimiz uğrunda"

kitabı haqqında danışaraq burada 60 məqaləsinin toplandığını qeyd etdi, kitabın fəsiləri haqqında qısa danışdı.

Tədbirin sonunda tədris işləri üzrə prorektor prof. A. Hacıyev 2012-ci ildə Bakı Slavyan Universitetinin elmi şurasının qərarı ilə "Filoloqun kitabxanası-100" layihəsi çərçivəsində nəşr olunmuş Cavad Heyətin təqdimatında Bertran Rasselin "Qərb fəlsəfəsi tarixi" adlı kitabı haqqında da məlumat verdi.

Günay ƏLİYEVA

Orta məktəb şagirdləri arasında kütləvi zəhərlənmə

Azərbaycanda orta məktəb şagirdləri arasında kütləvi zəhərlənmə olub. Bu barədə APA-ya Abşeron rayon Polis Şöbə-sindən bildirilib. Hadisə oktyabrın 11-də qeydə alınıb. Abşeron rayon sakinləri Nurane Abbasova, Nazlı Əhmədov, Səma Qurbanova və Xırdalan şəhərindəki 9 sayılı orta məktəbin 7-ci sinif şagirdləri Məmməd Məmmədov, Fatimə Məmmədova, Xanlar Balayev, Kərim Vəlizadə, Cəlil Cabbarov, Nicat Balabəyzadə, Zümrüd Mustafalı, Məhəmməd Hacızadə, Saleh Kərimli, Günel Vəliyeva qıtdan və dərmandan zəhərlənmə ilə xəstəxanaya gətiriliblər. Onlar tibbi yardım göstərildikdən sonra evə buraxılıblar.

Cəbhədə vəziyyət gərginləşib

Cəbhədə vəziyyət gərginləşib. Müdafiə Nazirliyinin mətbuat xidmətindən APA-ya verilən məlumata görə, erməni silahlı bölmələri dünən və bu gecə Ermənistan Respublikasının Noyemberyan rayonunun Voskepar kəndində, Ağdam rayonunun işğal olunmuş Mərzili, Yusifcanlı, Qaraqaşlı və Sarıcalı, Tərtər rayonunun Göyax və Çaylı, Cəbrayıl rayonunun Mehdili, Goranboy rayonunun Gülüstən, Xocavənd rayonunun Kuropatkino, Füzuli rayonunun Horadiz kəndləri yaxınlığında və adsız yüksəkliklərdə yerləşən mövqelərdən atəşlə rejimini pozub.

Düşmənin cavab atəşi ilə susdurulub.

İslam Kərimov: "Azərbaycanla heç vaxt ziddiyyətimiz olmayıb"

"YADIMA GƏLMİR Kİ, BİZ HƏR HANSI PROBLEMI ONUN HƏLLİ BAXIMINDAN MÜZAKİRƏ EDƏRKƏN ANLAŞILMAZLIQ VƏ YA CİDDİ ZİDDİYYƏT YARANSIN"

Dünən Azərbaycanda rəsmi səfərdə olan Özbəkistan prezidenti İslam Kərimovun rəsmi qarşılama mərasimi keçirilib. Özbəkistan dövlət başçısını Prezident İlham Əliyev qarşılayıb. Azərbaycanın dövlət və hökumət rəsmiləri İ. Kərimova, Özbəkistan nümayəndə heyətinin üzvləri isə İ. Əliyevə təqdim edilib.

Fəxri qarovul dəstəsi hərbi marşın sədaları altında dövlət başçılarının qarşısından keçib.

Daha sonra İlham Əliyev və İslam Kərimovun təkbətek görüşü olub. Görüşdə Azərbaycanla Özbəkistan arasında ikitərəfli münasibətlərin müxtəlif sahələrdə uğurlu inkişafından məmnunluq ifadə olunub.

İ. Kərimovun Azərbaycana rəsmi səfərinin əlaqələrin daha da genişlənməsi baxımından əhəmiyyəti qeyd edilib, iki ölkə arasında münasibətlərin bundan sonra da möhkəmlənəcəyinə əminlik bildirilib. Görüşdə qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər barədə də fikir mübadiləsi aparılıb.

Daha sonra danışıqlar nümayəndə heyətlərinin iştirakı ilə geniş tərkibdə davam etdirilib. Prezident İ. Əliyev Özbəkistan prezidentinin səfərinin ölkələr arasında əməkdaşlığın müxtəlif sahələrdə genişlənməsinə yeni imkanlar açılması baxımından yaxşı nəticələr verəcəyinə əminliyini ifadə edib: "Bizim qarşılıqlı fəaliyyətimiz daha sıx, əməkdaşlığımız daha fəal olacaq. Özbəkistan bizim üçün dost və qardaş dövlətdir. Münasibətlərimizin dostluq, bərabərhüquqlu tərəfdaşlıq, qarşılıqlı dəstək əsasında daha da möhkəmlənməsi bizi çox sevindirir. Bu dəstək beynəlxalq strukturlarda ölkələrimizlə bağlı bütün məsələlər barəsində bir-birimizi dəstəkləyəndə də hiss olunur. Təbii ki, beynəlxalq qurumların fəal qarşılıqlı təsiri bizim milli maraqlarımızı daha tam qorumağa, habelə dünya siyasətinin bir sıra məsələlərinə dair həmrəy mövqedən çıxış etməyə imkan verir. Həm BMT-də, həm İslam Əməkdaşlıq Təşkilatında, başqa strukturlarda Azərbaycanı dəstəklədiyinə görə biz Özbəkistana çox təşəkkür edirik. Biz də öz tərəfimizdən Sizin irəli sürdüyünüz bütün məsələlərdə və təşəbbüslərdə Sizi həmişə dəstəkləyirik".

Dövlət başçısı ölkələr arasında iqtisadi sahədə əməkdaşlığın mövcud potensialından səmərəli istifadə etməyin vacibliyini də vurğulayıb: "Fikrimcə, bu sahədə görüləsi çox iş var. Düzdür, biz irəliləyirik, lakin güman edirəm ki, qarşılıqlı əmtəə dövriyyəsi qat-qat çox ola bilər. Əlbəttə, Hökumətlərarası

Komissiyanın bu yaxınlarda keçirilmiş iclası, zənimcə, bu sahədə prioritetləri və münasibətlərin gələcək inkişaf yollarını müəyyən edib. Yəqin ki, gələcəkdə gözlənilən konkret layihələr və təşəbbüslər barədə bu gün bizə məruzə edəcəklər".

Özbəkistan prezidenti İ. Kərimov bildirib ki, tək-cə regionda deyil, onun hüduqlarından uzaqda da baş verən sürətli geosiyasi dəyişikliklər bu cür görüşləri zərurətə çevirir: "Özünü də bunun üçün hər hansı böyük sənədlər imzalanması vacib deyil, sadəcə bizim cavab tapmalı olduğumuz mürəkkəb məsələlər barədə fikir mübadiləsi aparmalıyıq. Azərbaycan Özbəkistan üçün strateji tərəfdaşdır. Xalqlarımız arasında oxşar cəhətlərin çoxluğu ölkələrimizi daha da yaxınlaşdırır amillərdir. Azərbay-

can bizə həmişə, ilk növbədə ümumi mənafevlərimiz naminə yaxın olub. Təkcə bugünkü maraqlar deyil, həm də tarixi keçmişimizlə bağlı, xalqlarımızın dil, mənəviyyat, mentalitet baxımından yaxınlığı ilə əlaqədar mürəkkəb məsələlərin həlli üçün bu tərəfdaşlıq vacibdir. Bizim üçün çox vacibdir ki, aramızda heç vaxt ziddiyyət, anlaşılmazlıq olmayıb. Artıq uzun illərdir ki, mən Özbəkistana rəhbərlik edirəm. Yadıma gəlmir ki, biz hər hansı problemimiz onun həlli baxımından müzakirə edərkən anlaşılmazlıq və ya ciddi ziddiyyət yaransın. Məgər bu bizim münasibətlərimizin həmişə qarşılıqlı anlaşma və qarşılıqlı dəstək əsasında qurulmasına dəlil etməmiz?! Ümid edirəm ki, bundan sonra da belə olacaq".

"Gülər Əhmədovanın YAP-dan çıxarılmasına baxılacaq"

SIYAVUŞ NOVRUZOV DEYİR Kİ, YAP-ın İDARƏ HEYƏTİNİN İCLASINDA SABİQ DEPUTATLA BAĞLI MÜZAKİRƏ APARILMAYIB

Hakim Yeni Azərbaycan Partiyası İdarə Heyətinin oktyabrın 12-də keçirilən iclasında partiya üzvü, keçmiş deputat Gülər Əhmədovanın məsələsi müzakirə olunmayıb. YAP icra katibinin müavini, deputat Siyavuş Novruzov "Media forum" saytına deyib ki, Gülər Əhmədova partiyanın sırayı üzvüdür və onun məsələsi rayon təşkilatının toplantısında müzakirə oluna bilər: "İdarə Heyətinin iclasında hər hansı bir formada Gülər Əhmədova məsələsi gündəmə gəlməyib. Bu, İdarə Heyətinin müzakirəsinə çıxarılmamağa layiq məsələ deyil".

Siyavuş Novruzovun sözlərinə görə, YAP Yasamal rayon təşkilatının sədri Fikrət İsmayilov hazırda öl-

kədə deyil: "Fikrət İsmayilov qayıdan kimi rayon təşkilatının toplantısı olacaq və Gülər Əhmədovanın YAP-dan çıxarılmasına baxılacaq".

Siyavuş Novruzovun sözlərinə görə, İdarə Heyətinin iclasında iki məsələyə baxılıb: "Birincisi, YAP-ın yaranmasının 20 illik yubileyinə hazırlıqla bağlı tədbirlər planının həyata keçirilməsi müzakirə olundu, görülən işlər haqda məlumat verildi. İdarə Heyəti görülməli işlər haqda yeni tədbirlər planını təsdiqlədi. İkincisi, YAP noyabrda böyük bir konfrans keçirəcək. Asiya Ölkələri Siyası Partiyalarının Baş Assambleyasının toplantısı Bakıda olacaq. Bununla bağlı müzakirələr aparıldı və qərar verildi".

Araz Əzimov Rumıniya və Serbiyada səfərdə olub

Xarici işlər nazirinin müavini Araz Əzimov Azərbaycan Respublikası ilə Rumıniya və Serbiya arasında siyasi məsləhətləşmələrin növbəti mərhələlərində iştirak etmək məqsədilə cari ilin 09-10 oktyabr tarixlərində Buxarest, 11 oktyabr tarixində isə Belqrad şəhərində səfərdə olub. XİN-in mətbuat xidmətindən APA-ya verilən məlumata görə, səfər müddətində nazir müavini qeyd edilən ölkələrin müvafiq qurum-

ları ilə regional və beynəlxalq məsələlər barəsində fikir mübadiləsi aparıb və Azərbaycanın bu ölkələrlə ikitərəfli, eləcə də beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlığının inkişaf perspektivlərini müzakirə edib.

A. Əzimov Rumıniyaya səfəri çərçivəsində Azərbaycan və Rumıniya arasında diplomatik münasibətlərin qurulmasının 20 illiyinə həsr edilmiş brifinqdə çıxış edib.

Nobel sülh mükafatının laureatı açıqlanıb

2012-ci il Nobel sülh mükafatının laureatı Avropa Birliyi olub. APA-nın xəbərinə görə, təşkilatçılar Avropada demokratiyanın inkişafı və II Dünya müharibəsindən sonra ölkələr arasında sülh yaradılmasına verdiyi töhfələrlə əlaqədar AB-ni bu mükafata layiq görüblər. Nobel Komitəsinin bəyanatında bildirilir ki, AB xalqlar arasında qardaşlığı özündə ehtiva edir:

"Avropa Birliyi Avropanı müharibələrin əhatə etdiyi qitədən uzun müddətdir sülhün bərqərar olduğu qitəyə çevirə bilib".

Avropa Parlamentinin sədri Martin Şults Nobel Komitəsinin qərarından təsirləndiyini söyləyib.

Xatırladaq ki, Avropa Birliyi 1950-ci il mayın 9-da Avropa Polad və Kömür Birliyi adı ilə yaradılıb.

Ayaz Mütəllibov: "Mən müxalifətin fantaziyalarına çoxdan alışmışam"

"PREZİDENT SEÇKİLƏRİNƏ QATILMAQ BARƏDƏ FİKİRLƏŞMİRƏM"

**Azərbaycanın eks-prezidenti
Ayaz Mütəllibovun APA-ya
müsahibəsi**

- Ayaz müəllim, hazırda nə ilə məşğulsunuz? Yeni mənzildə darıxmırsınız ki?

- Hazırda mənim keçmiş xatirələrim üzərində gördüyüm işlərdən başqa məşğuliyyətim yoxdur. Bunların bir qismini isə müsahibə formasında oxuculara ünvanlayıram. Bu günədək bağda qalırım və oktyabrın gümənli günlərindən həzz alıram. Şəhərdəki mənzilimə isə hələ köçməmişəm. İlk dəfə yaşayacağım mənzilin yeniliyi ilə əlaqədar bildirmək istəyirəm ki, həmin binanın 17 ildən artıq yaşı var.

- Eks-prezidentlərlə bağlı qanunun hansı müddəalarından yararlanırsınız, hansılardan yararlana bilmirsiniz?

- Qanunla eks-prezidentlərə şamil olunan bütün imtiyazlardan yararlanıram.

- Kimlərlə görüşürsünüz? Köhnə dostlardan ziyarətə gələn olurmu?

- Vaxtımı, əsasən ailəmlə birlikdə keçirirəm. Qohumlarımla görüşürəm. Köhnə dostlarımdan bəziləri ilə görüşmüşəm. Bütün görüşlərim bağda olub.

- ASDP və partiyanın rəhbərliyi ilə münasibətləriniz necə qurulub?

- ASDP-nin rəhbərliyi ilə mənim heç bir sistemli əlaqəm yoxdur, çünki mən partiya üzvlüyündən çıxmışam. Araz Əlizadə ilə vaxtaşırı ünsiyyət saxlayıram.

- Müsahibələrinizdən birində yenidən siyasətə qayıdabilecəyinizi bildirmisiniz. Halbuki bir müddət əvvəl - ASDP-nin qurultayında siyasətdən getdiyinizi açıqlamışdınız. Bu ziddiyyətdir, yoxsa nə?

- Mən bildirmişəm ki, partiya işlərinin aparılması üçün lazımi potensiala malik üzvləri olan Sosial-Demokrat Partiyasından çıxmışam. Sizə məlumdur ki, mən siyasətçi üçün ən yüksək hesab edilən post - pre-

zident postunda fəaliyyət göstərmişəm. Bu gün mən özündə başqa heç nə, ancaq siyasi mənə ehtiva edən eks-prezident statusunu daşıyıram.

- Siz çalışmaq niyyətinizi də bəyan etmişiniz. Konkret olaraq hansı sahədə işləmək ürəyinizdən keçir?

- Mən qeyd etmişəm ki, zərurət yaranarsa, ölkəmə zəfərdə faydalı ola bilərəm.

- Bu yaxınlarda bəzi müxalifətçilər Sizi hakimiyyətdən vəzifə ummaqda ittiham da etdilər. Bunu necə qarşıladınız?

- Mən müxalifətin fantaziyalarına çoxdan alışmışam.

- Gələn il keçiriləcək prezident seçkilərinə qatılmağı düşünürsünüz mü?

- Bu haqda fikirləşmirəm.

- Namizəd olmasanız, hansısa namizədi dəstək-

ləyəcəksinizmi?

- Mənə namizədlərin Mərkəzi Seçki Komissiyası tərəfindən qəbul edilmiş siyahısını təqdim etsəydiniz, kimə səs verəcəyimi sizə bildirərdim.

- İndiki müxalifətlə - İctimai Palata, Müsavat Partiyası, AXCP ilə münasibətləriniz necədir?

- Qeyd etdiyiniz təşkilatların heç biri ilə münasibət saxlamıram.

- Azərbaycan Ordusunun zabiti Ramil Səfərovun ölkəyə ekstradisiyası və əfv edilməsinə necə yanaşırsınız?

- Prezident borcunu yerinə yetirdi.

- Dağlıq Qarabağ danışıqları ilə bağlı fikirləriniz də maraqlıdır. Müharibə olmalıdır, yoxsa sülh variantına ümid bəsləmək olar? Sizcə, münaqişənin həlli Rusiyadan nə qədər asılıdır? Rusiya özü sülh yolu ilə həll məsələsində nə qədər maraqlıdır?

- Nə mən, nə də başqası münaqişənin həlli yolunun müharibə, yaxud sülh ilə olmasını qəti şəkildə bildirə bilməz. Münaqişənin sülh yolu ilə həlli ermənilərin mövqeyi ilə qarşılaşır və onlar bu variantla o vaxt razılaşarlar ki, Dağlıq Qarabağa müstəqillik verilsin. Bu variantla isə Azərbaycan qəti surətdə razılaşa bilməz. Müharibə yolu isə aparıcı dövlətlərin simasında beynəlxalq aləmin neqativ münasibətinə səbəb olacaq. Halbuki, məntiqli yanaşdıqda Azərbaycan Dağlıq Qarabağ ərazisinə daxil olmadan işğal olunmuş rayonlarını, o cümlədən güc tətbiq etməklə azad etmək hüququna malikdir. Bu hüquq ondan irəli gəlir ki, Azərbaycanın işğal olunmuş 6 rayonunun Dağlıq Qarabağ ərazisinə birbaşa aidiyyəti yoxdur, bu torpaqlar erməni işğalına məruz qalıb. Son vəziyyəti BMT dəfələrlə Ermənistan tərəfindən təcavüzkarlıq kimi qiymətləndirib və torpaqların boşaldılmasını tələb edib. Təəssüflər olsun ki, BMT-nin qərarları indiyədək icra edilməyib. Bu isə Azərbaycanı işğal altında qalmış torpaqlarını güc yolu ilə geri qaytarmağa vadar edə bilər.

Təhsil müəssisələrinin kompüterləşdirilməsi davam edir

Bugünədək təhsil müəssisələrinə 38 417 ədəd personal kompüter verilib. Onların 3209 ədədi noutbukdur. Habelə tədris müəssisələri 3209 ədəd proyektor və 300-ə yaxın interaktiv lövhələrlə təchiz edilib.

Bunu "525"ə açıqlamasında təhsil naziri Misir Mərdanov deyib. Nazir bildirib ki, hazırda 4522 ümumtəhsil məktəblərinin 83 faizi, 110 texniki-peşə müəssisələrinin 84 faizi və 56 dövlət orta ixtisas təhsil müəssisələri kompüter avadanlığı ilə təmin olunub. Orta təhsil müəssisələrində 20 şagirdə 1 kompüter, dövlət ali məktəblərində isə hər 28 tələbəyə 1 kompüter düşür: "Bu ilin sonunadək Azərbaycan Təhsil Şəbəkəsinə qoşulmuş təhsil müəssisələrinin ümumi sayının 1700-ə, "Elektron məktəb" layihəsi üzrə təhsil müəssisələrinin sayının isə 50-yə çatdırılması nəzərdə tutulub".

Nazirin sözlərinə görə,

xüsusi qayğıya ehtiyacı olan uşaqların distant təhsilinin icrasını təmin etmək məqsədilə müəllimlər, şagirdlər və valideynlər üçün İKT avadanlıqlarından və texniki vəsaitlərdən istifadəyə dair 250 ədəd metodik vəsait hazırlanıb. Bu layihə çərçivəsində distant təlimə əlavə şagirdlərin cəlb olunması və onların zəruri texniki avadanlıqla, o cümlədən netbuklarla təminatı nəzərdə tutulub: "Video texnologiyaların tədris prosesində daha geniş istifadəsi üçün "Tehsil.tv" video portalının yaradılması və onlayn video resurslarının yerləşdirilməsi üzərində işlər aparılır. Həmçinin, elektron tədris resursları sahəsində "Young Digital Planet" şirkətinin "Universal Kurrikulum" platforması üzrə elektron dərslərin hazırlanması və "Intel" şirkətinin www.skool.az portalının adaptasiyası planlaşdırılır".

S.QARAYEVA

"Koordinasiya Şurası siyasi mübarizənin səngiməsinə rəvac verir"

"İctimai Palatanın oktyabrın 13-ə təyin olunan yürüşünün keçirilməsini istəyirəm. Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinin bu cür məhdudlaşdırmalar etməyə hüququ yoxdur, sərbəst toplaşmaq azadlığı təmin olunmalıdır. Paytaxt icra hakimiyyətinin qanunsuz qərarını isə müxalifət icra edir. Bu qanunsuz qərar bizim qərarlarımızın dəyişdirilməsinə səbəb olmamalıdır". Bunu APA-ya açıqlamasında Müsavat Partiyası Ali Məclisinin və İctimai Palatanın üzvü Mustafa Hacıbəyli deyib. O bildirib ki, oktyabrın 13-də, ondan əvvəl də bu aksiyaların keçirilməsinin və Milli Məclisin deputatı Gülnar Əhmədova ilə bağlı üzə çıxan qalmaqallı məsələyə müxalifətin etirazının bildirməsini istəyib: "Təəssüf ki, bu məsələ İctimai Palatanın Koordinasiya Şurasında müzakirə olunub və qurumun digər üzvləri ilə məsləhətləşmədən yürüşün təxirə salın-

ması barədə qərar verilib. Bu qərardan narazıyam".

M. Hacıbəyli qeyd edib ki, ötən sessiyada da aksiyaların təxirə salınmasına etiraz edib: "Prezident seçkilərinə bir il qalıb. Görəcəyimiz işlərdən biri də sərbəst toplaşmaq azadlığının təmin olunmasıdır. Kütləvi tədbirlər siyasi mübarizənin tərkib hissəsidir. Bu baxımdan da kütləvi mübarizədən yayınmaq olmaz. Eyni zamanda İctimai Palatanın ötən il qəbul etdiyi qərarlarda da kütləvi tədbirlərin davamlı keçirilməsi və dayandırılmaması göstərilib. Təəssüf ki, siyasi mübarizənin əsas elementindən biri olan aksiyalardan istifadə olunmur, İctimai Palata qəbul etdiyi qərarları təxirə salır. Görünür budur ki, İctimai Palatanın Koordinasiya Şurası çox ehtiyatlı xətt seçərək, faktiki olaraq siyasi mübarizənin səngiməsinə rəvac vermiş olur".

Müxalifət mitinqin vaxtını dəyişdi

"Oktyabrın 13-ə təyin olunan yürüşün başqa tarixdə keçirilməsi barədə razılıq əldə olunub". Bunu APA-ya açıqlamasında İctimai Palatanın (İP) Koordinasiya Şurasının (KŞ) üzvü Ədalət Yusubov deyib. Ə. Yusubov bildirib ki, Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti (BŞİH) yürüşə razılıq vermədiyindən ilkin olaraq məsələnin hüquqi

müstəvidə mübahisələndirilməsi nəzərdə tutulub: "Akasiyanın daha uyğun bir şəraitdə və vəziyyətdə keçirilməsi təşəbbüsündə olacağıq. 13 oktyabr tarixini isə itirilmiş gün hesab edirik".

Qeyd edək ki, İctimai Palata oktyabrın 13-də saat 16.00-dan 18.00-a qədər olan müddətdə Bakının keçmiş Əzizbə-

yov heykəlinin qarşısından Parlament prospekti ilə Milli Məclisin qarşısınadək yürüş keçirilməsi ilə bağlı şəhər rəhbərliyinə müraciət edib. BŞİH isə İP-in göstərilən tarixdə parlamentin buraxılması və qanunverici orqana yeni seçkilərin keçirilməsi tələbi ilə yürüş keçirməsini məqsəduyğun hesab etməyib.

Bahar Muradova İctimai Palatanın “yeni parlament” tələbini mümkün saymır

VİTSE-SPIKERİN SÖZLƏRİNƏ GÖRƏ, MİLLİ MƏCLİSİN VAXTINDAN
ƏVVƏL BURAXILMASI MÜMKÜN DEYİL

“Müxalifət qanununun müəyyən etdiyi çərçivədə və müvafiq icra hakimiyyətinin onlar üçün icazə verdiyi, ayırdığı istənilən yerdə öz dinc aksiyasını keçirə bilər”. Bu fikri jurnalistlərə açıqlamasında Milli Məclis (MM)

sədrinin müavini Bahar Muradova müxalifətin böyük bir qisminin bir araya gəldiyi İctimai Palatanın (İP) məlum “videoqalmaql”dan sonra parlamentin buraxılması və yeni parlament seçkilərinin keçirilməsi tələbi ilə “Əzizbəyov heykəli”ndən parlament binasının qarşısına qədər olan marşrutda iki saatlıq yürüş təyin etməsinə münasibətini bildirərək dilə gətirib. Onun qeyd etdiyinə görə, əgər həmin qüvvələr onlar üçün ayrılan yerdən imtina edəcəklərsə və ya edirlərsə, bu, onların səhv qərarı olacaq. “O ki qadı onların şüarlarına, hesab edirəm ki, şüarları da onlar özləri seçirlər, mən o barədə bir şey deyə bilmərəm. Eyni zamanda, əgər onlar bu şüarları və tələbləri irəli sürməklə, səsləndirməklə nəyə nail olacaqlarını da düşünürsə, çox yanlış mövqedədir. Birmənalı olaraq deyirəm ki, 4-cü çağırış parlamentin vaxtından əvvəl buraxılması və növbədən kənar seçkilərin keçirilməsi qətiyyətlə mümkün deyil. Qanuni yollarla, xalqın iradəsi əsasında formalaşmış parlament uğurla fəaliyyət göstərir və növbəti seçkilər də zamanında -2015-ci ilin payızında keçiriləcək”-deyə, o, sözlərinə əlavə edib.

Kamil HƏMZƏOĞLU

QHT Əməkdaşlıq Alyansının ümumi yığıncağı keçirilib

Beynəlxalq Mətbuat Mərkəzində QHT Əməkdaşlıq Alyansının ümumi yığıncağı keçirilib. Yığıncağı Beynəlxalq Münasibətlərin Araşdırılması Mərkəzinin sədri, QHT Əməkdaşlıq Alyansı Şurasının üzvü Rufiz Qonaqov açaraq ötən illərdə ölkədə vətəndaş cəmiyyətinin sürətlə inkişaf etdiyini bildirib. Azərbaycan dövlətinin QHT-lərin inkişafına, onların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsinə, fəaliyyət dairəsinin genişləndirilməsinə daim maraq göstərdiyi vurğulanıb: “QHT Əməkdaşlıq Alyansı 2011-ci il iyulun 8-də təsis edilib. Alyans ötən bir il ərzində öz məqsədlərinin həyata keçirilməsi üçün ciddi addımlar atıb”.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Qeyri-Hökumət Təşkilatlarına Dövlət Dəstəyi Şurasının sədri, Milli Məclisin deputatı Azay Quliyev ulu öndər Heydər Əliyevin ölkədə vətəndaş cəmiyyətinin inkişafına göstərdiyi qayğı və diqqəti xatırladaraq QHT-lərin qanunvericilik bazasının yaradılmasında ulu öndərin məsləhət və tövsiyələrinin böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini vurğulayıb. Tədbirdə Prezident Administrasiyasının ictimai-siyasi məsələlər şöbəsi müdiri müavini Tahir Süleymanov çıxış edərək

hazırda ölkəmizdə 2 min 800 QHT qeydiyyatdan keçdiyini bildirib: “Onların 5 faizi fond kimi, qalanı isə ictimai birlik kimi fəaliyyət göstərir. Təəssüflər olsun ki, onların böyük əksəriyyəti ümumi yığıncaq keçirmir, bəzilərinin isə ümumiyyətlə fəaliyyətləri hiss olunmur”. T.Süleymanov bütün bunlara baxmayaraq, ötən il yaradılmış QHT Əməkdaşlıq Alyansının bu gün özünün hesabət yığıncağını keçməsinə müsbət hal kimi qiymətləndirib. Şöbə müdirinin müavini son bir ildə uğurlu layihələr həyata keçirən, öz sıralarında potensialı olan QHT-ləri birləşdirən Alyansın bundan sonra da qarşıda duran vəzifələri layiqincə yerinə yetirəcəyinə əmindliyini ifadə edib. Milli QHT Forumunun sədri Rauf Zeyni, millət vəkili Əli Məsimli və başqaları da Azərbaycan hakimiyyətinin vətəndaş cəmiyyəti institutlarının formalaşması və inkişafına diqqət və qayğısından danışaraq, Alyansın işinə uğurlar arzulayıblar. Sonra QHT Əməkdaşlıq Alyansının bir illik fəaliyyəti ilə bağlı hesabat məruzəsi dinlənilib. Məruzədə Alyansın təşkilatçılığı ilə bir il ərzində keçirilmiş tədbirlər haqqında məlumat verilib: “Prezident Administrasiyasının ictimai-siyasi məsələlər

şöbəsinin müdiri Əli Həsənovun iştirakı ilə “Vətəndaş cəmiyyətinin möhkəmləndirilməsində QHT - hökumət dialoqu” mövzusunda keçirilən tədbir də bu qəbildəndir. Qarşıdan gələn 2013-cü il Azərbaycan Respublikasında prezident seçkisi ilidir. Ölkənin hazırkı inkişafı, demokratik təsisatların möhkəmlənməsi baxımından qarşıdan gələn prezident seçkiləri vətəndaş cəmiyyəti üçün də əhəmiyyətlidir. İctimai sektor nə qədər istəyə də, bu kampaniyadan kənar qala bilməz. Buna görə də QHT Əməkdaşlıq Alyansı ölkənin aparıcı vətəndaş cəmiyyəti institutlarından biri olaraq, seçkilərin demokratik keçirilməsini cəmiyyətimizin əsas inkişaf bazası hesab edir və bu sahədə monitoring aparmaqla, real seçki vəziyyətinin öyrənilməsi, bu vəziyyətin ölkə ictimaiyyətinə, eləcə də beynəlxalq ictimaiyyətə çatdırılmasını özünün əsas prioritetlərindən biri sayır. Alyansda birləşən QHT-lərin təcrübə və bacarıqları, dövlətə və xalqa bağlılığı bu işin öhdəsindən layiqincə gəlməyə imkan verir”.

Daha sonra Alyansın yeni nizamnaməsi təsdiq olunub, rəhbər və idarəetmə orqanları seçilib.

S.MÜRVƏTQIZI

Azərbaycan zabidləri yol qəzasına düşüblər

Azərbaycan Ordusunun zabidləri yol qəzasına düşüb. Baş Dövlət Yol Polisi İdarəsindən APA-ya verilən məlumata görə, hadisə ötən gecə Bakı-Şamaxı yolunda, Pirəkəşkül qəsəbəsi ərazisində qeydə alınıb. Müdafiə Nazirliyinin “N” sayılı hərbi hissəsinin zabidləri - kapitan Elşən Əliyev, leytenant Yaşar Mütəllibov və kapitan Ceyhun Zeynalov taksidə gedərkən qəzaya düşüblər. Nəticədə taksinin sürücüsü və hər üç zabit ağır xəsarət alıb. Yaralılar xəstəxanaya yerləşdiriliblər.

Faktla bağlı araşdırma aparılır.

ABŞ məhkəməsi Azərbaycan vətəndaşı haqqında həbs qərarını qüvvədə saxlayıb

ABŞ-da “Arc Electronics” şirkəti tərəfindən Rusiyaya qeyri-qanuni olaraq texnologiya ixrac edilməsi işi ilə bağlı həbs edilmiş Azərbaycan vətəndaşı Sevinc Tağıyeva haqqında həbs-qətimkan tədbiri Hyuston məhkəməsinin qərarı ilə qüvvədə saxlanılıb.

APA-nın “RIA Novosti”yə istinadən verdiyi məlumata görə, hakim Corc Henks qərarını belə izah edib ki, S. Tağıyevanın ədalət mühakiməsindən yayınma ehtimalı çox yüksəkdir, çünki onun ailəsi - oğlu, anası və qardaşı Bakıda yaşayırlar, “Arc Electronics” şirkətinin açdığı işçi vizası isə şirkət aktivlərinə həbs qoyulması səbəbiylə qüvvədən düşüb.

S. Tağıyeva 2009-cu ildə tələbə vizası ilə ABŞ-a gedib və Texas Universitetində təhsil alır. Oktyabrın 3-də ABŞ Federal Təhqiqatlar Bürosu (FBI) Rusiyaya qeyri-qanuni olaraq yüksək texnologiyalar ixracında şübhəli bilinən 11 nəfərdən 8-nin, o cümlədən Sevinc Tağıyevanın həbs edildiyini açıqlayıb. Nyu-Yorkun Bruklin dairəsinin prokuroru bu şəxslərə rəsmi ittiham irəli sürüb.

Gənclər Fondu Moskvada təqdimat keçirib

Moskvada Rusiya Azərbaycanlı Gənclər Təşkilatının (AMOR) hesabat-seçki konfransı keçirilir. Fondan APA-ya verilən məlumata görə, konfransın ilk günündə Azərbaycan və Rusiyanın Gənclər Təşkilatları nümayəndələrinin Dialoq və əməkdaşlıq görüşü baş tutub. Görüşün moderatoru Azərbaycan Respublikası Gənclər Təşkilatları Milli Şurasının sədri Şahin Seyidzadə olub. Azərbaycan Gənclər Fondunun Strateji planlaşdırma və beynəlxalq əlaqələr sektorunun baş məsləhətçisi Nərimin Əliyeva Fondun təqdimatını keçirib, Fonda müraciət etmə, layihə təqdim etmə proseduru və qaydaları barədə ətraflı məlumat verib. Gənclər Fondunun fəaliyyəti Rusiyanın Gənclər təşkilatları nümayəndələrinin böyük marağına səbəb olub, gənclərin çoxsaylı sualları cavablandırılıb. Daha sonra görüşün moderatoru Ş.Seyidzadə Rusiya və Azərbaycan gənclərinin birgə əməkdaşlığı məsələsinə toxunub, gəncləri gələcəkdə daha da sıx əlaqələr qurmağa, qarşılıqlı fəaliyyətə çağırıb.

Dövlət Miqrasiya Xidmətinin rəisi İtaliyalı nümayəndə heyəti ilə görüş keçirib

Dövlət Miqrasiya Xidmətinin (DMX) rəisi, III dərəcəli dövlət miqrasiya xidməti müşaviri Firudin Nəbiyev Bakıda səfərdə olan İtaliya Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinin Miqrasiya və Sərhəd Mühafizə İdarəsinin nümayəndə heyəti ilə görüşüb. DMX-nin mətbuat xidmətindən qəzetimizə verilən məlumata görə, görüşdə Firudin Nəbiyev Dövlət Miqrasiya Xidmətinin yaranma tarixi, strukturu, fəaliyyət istiqamətləri barədə qonaqlara ətraflı məlumat verib. Sürətli iqtisadi inkişaf nəticəsində Azərbaycana əcnəbilərin axınının gündən-günə artmasının müşahidə olunduğunu vurğulayan xidmət rəisi, həmçinin miqrasiya sahəsində qanunvericiliyin beynəlxalq normalara və müasir dövrün tələblərinə uyğun təkmilləşdirilməsindən, ölkə ərazisindən qanunsuz miqrasiyaya qarşı aparılan mübarizə tədbirlərindən danışdı. İtaliya nümayəndə heyətinin rəhbəri, Daxili İşlər Nazirliyinin Miqrasiya və Sərhəd Mühafizə İdarəsinin rəisi Rodolfo Rankoni rəhbərlik etdiyi qurum barədə məlumat verib: “İdarənin əsas vəzifəsi qeyri-qanuni miqrasiya ilə mübarizə aparmaq, əcnəbilərin ölkə ərazisində olma və yaşama qaydalarına riayət etməsinə nəzarət etməkdir. İtaliya ərazisində 34 buraxılış məntəqəsində 104 regional mərkəzlə fəaliyyət göstərən idarə qanunsuz miqrasiyaya şərait yaradan cinayətkar qrupların aşkara çıxarılması və digər məsələlərlə də məşğuldur”.

Söhbət zamanı ikitərəfli əməkdaşlığın perspektivləri müzakirə olunmuş, qurumlararası təcrübə mübadiləsinə dair məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılıb. Görüşdə Azərbaycan Respublikası Dövlət Sərhəd Xidmətinin rəis müavini general-mayor Fərhad Tağızadə də iştirak edib.

S.MÜRVƏTQIZI

Tahir Rzayev: "Bu dəyişiklik gənclərin idarəetmədə daha yaxından iştirakına gətirib çıxaracaq"

Milli Məclisin (MM) Regional məsələlər komitəsinin oktyabrın 12-də keçirilən iclasında "Bəzi şəhər və rayonların inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişikliklər edilməsi haqqında" qanun layihəsi müzakirəyə çıxarılıb. MM-in Regional məsələlər komitəsinin sədri Arif Rəhimzadə qanun layihəsi barədə verərək bildirib ki, dəyişikliklərə əsasən Bakı şəhərinin 7 rayonunda, eləcə də, Azərbaycan daha 9 şəhər və rayonunda, həmçinin, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Naxçıvan şəhərində yeni sahə inzibati ərazi dairələrinin yaradılması nəzərdə tutulur.

Onun dediyinə görə, yaz sessiyasının sonlarında bu yöndə müvafiq qanunvericiliyə dəyişiklik edilib ki, orada da əhalisi 20 mindən yuxarı olmaqla, rayon və şəhərlərdə sahə inzibati ərazi dairələrinin yaradılması məsələsi əksini tapıb: "O yerlər ki, inzibati dairələrlə əhatə olunmur, orada yeni sahə inzibati ərazi dairələri yaradıla bilər. Burada da məqsəd idarəetməni yaxşılaşdırmaq, yerli icra hakimiyyətlərini əhaliyə yaxınlaşdırmaqdır. Əvvəllər insanlar icra hakimiyyətlərindən adi bir arayış almaqdan ötrü onkilometrlərlə məsafəni getmək məcburiyyətində qalırdılar. İndi isə sahə inzibati ərazi dairələrinin yaradılması ilə bu problem aradan qalxacaq, məsələ operativ qaydada həll olunacaq". Komitə sədri deyib ki, üst-üstə götürəndə Azərbaycanda 40 sahə inzibati ərazi dairəsi yaradılacaq.

Adıçəkilən komitənin üzvü, professor Fəzail İbrahimli qeyd edib ki, vaxtı ilə bu məsələ parlament-

də müzakirəyə çıxarılanda ona xeyli etirazlar, iradlar olmuşdu: "Bu irad və etirazlarda da əsas o idi

ki, bu məsələ qarmaqarışıqlıq yaradacaq, dövlətin vəsaiti havayı yerə sərf olunacaq və sair. Ancaq zaman özü sübut etdi ki, bu yöndə narahatçılığa heç bir əsas yox imiş. Bu cür sahə inzibati ərazi dairələrinin yaradılması əslində idarəetməni yüngülləşdirir.

Çünki bu işi indiyə qədər həyata keçirən "MİS"-lər bu gün arayış verən orqandan savayı heç bir işə yaramır. Onlar idarəetmədə artıq iştirak edə bilmirlər. İkincisi, bununla xeyli dərəcədə yeni iş yerləri açılmış olur. Üçüncüsü, idarəetmə ehkam, doqma deyil, o, təkmilləşməlidir. Bu baxımdan, bu dəyişiklik, yeni sahə inzibati ərazi dairələrinin yaradılması təkmilləşməyə xidmət edir".

Millət vəkili Tahir Rzayev isə bildirib ki, bu məsələ əslində insanlara qayğıya hesablanıb:

"İnsanların həyatının, sosial rifahının yaxşılaşdırılması dövlətin başlıca istiqamətlərindən biridir. Odur ki, sahə inzibati ərazi dairələrinin yaradılması yeni iş yerlərinin açılması, gənc kadrların idarəetmədə iştirakı, onların bu işdə daha da peşəkarlaşması deməkdir. Eyni zamanda hesab edirəm ki, idarəetmənin təkmilləşdirilməsi istiqamətində işlər bundan sonra da davam etdirilməlidir".

Sonda komitə sədri A. Rəhimzadə onu da bildirib ki, yaradılması nəzərdə tutulan sahə inzibati ərazi dairələrinin əraziləri artıq dəqiq müəyyənləşdirilib, onların ən yeni cihazlarla xərçəsi hazırlanıb. Müzakirələrdən sonra qanun layihəsi MM-in növbəti plenar iclasına tövsiyə olunub.

Kamil HƏMZƏOĞLU

Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi UNICEF ilə birgə tədbir keçirib

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı (BMT) tərəfindən təsis edilmiş 11 oktyabr - Beynəlxalq Qızlar Günü münasibətlə Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi (AQUPDK) BMT-nin Uşaq Fondu ilə (UNICEF) birlikdə erkən nikah problemlərinə həsr olunmuş tədbir keçirib. Komitə sədri Hicran Hüseynova Azərbaycanda ailələrin rifahının yüksəldilməsi, uşaq hüquqlarının, o cümlədən qız uşaqlarının hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsi istiqamətində dövlət tərəfindən həyata keçirilən işlər barədə tədbir iştirakçılarına geniş məlumat verib. Erkən nikahın cəmiyyətin sosial problemi olduğunu nəzərə çatdıran komitə sədri deyib ki, hələ də respublikamızın bir sıra bölgələrində erkən nikah hallarına rast gəlinir: "Yetkinlik yaşına çatmayan qızların nikaha cəlb olunması sonradan müxtəlif fəsadlar yaradır. Bu cür nikahların yaratdığı əsas problemlər gənclərin təhsildən yayınması və cəmiyyət üçün sağlam olmayan nəslin yetişməsi, əlilliyi olan uşaqların doğulmasından ibarətdir. Azərbaycanda erkən nikah halları əsasən maddi vəziyyəti aşağı olan çoxuşaqlı ailələrdə müşahidə olunur. Eyni zamanda çox imkanlı ailələr də mülkiyyətlərini qorumaq və artırmaq üçün qızlarını erkən nikaha sövq edirlər. Yetkinlik yaşına çatmayan uşaqların ailə qurması fiziki, sosial və iqtisadi cəhətdən ziyanlı olmasına baxmayaraq, bəzi valideynlər azyaşlı uşaqlarını nikaha daxil olmağa məcbur edərək sosial fayda götürməyə çalışırlar. Bundan başqa kəbin kəsilməsi də müşahidə edilir. Nikah haqqında rəsmi şəhadətnamə olmadan molla-nın kəbin kəsməyə hüququ yoxdur. Bu hallara nəinki ucqar dağ kəndlərində, eyni zamanda, şəhərlərdə də rast gəlinir. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcələsində bu barədə konkret maddə var və orada göstərilir ki, yetkinlik yaşına çatmayanlarla nikaha daxil olmaq 2 ildən dörd ilədək azadlıqdan məhrumetmə ilə cəza-

landırılır. Belə mənfi halların qarşısını almaq üçün geniş təbliğat və maarifləndirmə işlərinin aparılması olduqca vacibdir. Qadın kamil həddə çatdıqdan sonra ailə qurmalıdır. Məhz bu halda qurulan ailə mükəmməl olar. Belə ailədə dünyaya gələn uşaq da fiziki və zehni baxımdan sağlam olar. Azərbaycan qadını özünün təhsilli, cəmiyyətdə tutduğu mövqeyi, ailəyə bağlılığı və nümunəvi ana olmağı ilə həmişə fərqlənib. Azərbaycan xalqının tarixi inkişafında formalaşmış milli mənəvi dəyərlər sistemində ailə xüsusi yer tutur. Xalqımız ailəni daim müqəddəs hesab edib".

UNICEF-in ölkəmizdəki nümayəndəliyinin rəhbəri Mark Herevard statistikaya görə, dünyada hər üç qadından birinin 18 yaşına çatmamış nikaha daxil olduğunu xatırladaraq bu problemin şəhərlə müqayisədə kənd yaşayış yerlərində, zəngin ailələrlə müqayisədə aztəminatlı ailələrdə daha kəskin şəkildə özünü büruzə verdiyini deyib: "Beynəlxalq standartlara görə yetkinlik yaşına çatmayan uşaqların nikaha daxil olması insan hüquqlarının pozulması hesab olunur". M. Herevard AQUPDK ilə təmsil etdiyi qurumun əməkdaşlığı çərçivəsində erkən nikah hallarının qarşısının alınması istiqamətində həyata keçirdikləri tədbirlər barədə məlumat verib. Milli Məclis Aparatının sosial qanunvericilik şöbəsinin müdiri Adilə Abbasova bu sahədə Azərbaycan qanunvericiliyinin təkmilləşdirildiyini qeyd edib, qızların nikah yaşının 18-ə qaldırılması haqqında parlament tərəfindən qanun qəbul olduğunu diqqətə çatdırıb.

Bir sıra dövlət qurumlarının, beynəlxalq və qeyri-hökumət təşkilatlarının nümayəndələrinin iştirak etdiyi tədbirdə erkən nikah hallarının qarşısının alınması, eləcə də bu istiqamətdə əməkdaşlıq imkanlarının genişləndirilməsi məsələləri geniş müzakirə olunub.

S.MÜRƏTQIZI

Ombudsman Aparatında ATƏT-in nümayəndə heyəti ilə görüş keçirilib

Ombudsman Aparatında ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədrinin Dözümlülüyün təbliği üzrə üç şəxsi nümayəndəsi-hakim Ketrin MakGinnes, səfir, senator Adil Axmetov və ravi Endryu Beykeri (ABŞ, Massaçusets ştatı) qəbul edilib. Ombudsman Aparatının mətbuat xidmətindən verilən məlumata görə, görüşdə Ombudsman Aparatının rəhbəri Aydın Səfixanlı qonaqların Müvəkkil Elmira Süleymanovanın mandatı, insan hüquqlarının müdafiəsi istiqamətində, o cümlədən MPM qismində fəaliyyəti, həmçinin Ombudsmanın regional mərkəzləri haqqında geniş məlumat verib.

Müvəkkilin dövlət qurumları, vətəndaş cəmiyyəti və nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarla, o cümlədən ATƏT-lə ilə sıx əməkdaşlıq etdiyi diqqətə çatdırılıb. Ombudsmanın cinsindən, irqindən, dinindən, milli mənsubiyyətindən və digər əlamətlərdən asılı olmayaraq, əhalinin bütün qruplarının hüquqlarının heç bir ayrı-seçkiliyə yol vermədən, insan hüquqları üzrə beynəlxalq hüquqi aktların və milli qanunvericiliyin müddəalarına istinadən müdafiə edildiyi vurğulanıb.

Azərbaycanın 90-a yaxın etnik qrupun, milli azlığın və çoxsaylı dini icmaların nümayəndələrinin sülh və vətəndaş həmrəyliyi şəraitində, tolerantlıq mühitində rahat yaşadığı ölkə olduğu qeyd edilib. Müvəkkilin ölkəmizin müxtəlif bölgələrində yaşayan milli azlıqların, dini konfessiyaların təmsilçiləri ilə görüşdüyü, problemlərini öyrəndiyi, həlli ilə bağlı müraciət etdiyi, yardımçı olduğu bildirilib. İnsan hüquqları sahəsində Milli qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı Müvəkkil tərəfindən təkliflər verildiyi, bu qəbildən olan təkliflərin əksəriyyətinin nəzərə alındığı qeyd edilib. Ombudsmanın müvafiq təklifi üzrə ölkəmiz Avropa Şurasının uşaqların cinsi istismar və sui-istifadədən müdafiəsinə dair Konvensiyasını, YUNESKO-nun Təhsildə Ayrı-Seçkiliyə qarşı Konvensiyasını imzalayıb və sonuncunu ratifikasiya edib.

Qonaqlara Ombudsmanın sülh təşəbbüsləri, humanitar siyasət və insan hüquqları üzrə fəaliyyəti haqqında da geniş məlumat verilib.

Sülh probleminin Azərbaycan üçün xüsusi əhəmiyyət kəsb etdiyi diqqətə çatdırılıb, monoetnik dövlət olan Ermənistanın ölkəmizə qarşı iyirmi ildən çox davam edən təcavüzü nəticəsində Azərbaycan ərazilərinin 20 faizinin işğal olduğu, on minlərlə insanın ermənilər tərəfindən törədilən soyqırımı aktlarının, kütləvi qırğınların və etnik təmizləmə siyasətinin qurbanı olduğu, bir milyondan çox azərbaycanlının qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətinə düşdüyü, minlərlə soydaşımızın itkin düşdüyü, əsir və girov götürüldüyü, atəşkəs rejiminə baxmayaraq, həmin prosesin bu gün də davam etdiyi qeyd olunub.

Qonaqların Ombudsmanın regional ofislərinin yerlərdə apardığı maarifləndirmə fəaliyyəti, insan hüquqları sahəsində mövcud problemlər, qadın hüquqları və gender balans, beynəlxalq təşkilatlar və yerli QHT-lərlə əməkdaşlıq üzrə sualları da Müvəkkil tərəfindən ətraflı cavablandırılıb.

Xanım Ketrin MakGinnes təmsil etdiyi nümayəndə heyəti adından səmimi qəbul və faydalı fikir mübadiləsi üçün təşəkkür edib, Azərbaycan Ombudsmanının insan hüquqlarının müdafiəsi istiqamətində fəaliyyətini müsbət qiymətləndirib, onun səlahiyyətlərinin müxtəlif ölkələrdəki Ombudsman modellərinə xas olan səlahiyyətlərdən daha geniş olduğunu vurğulayıb.

S.MÜRƏTQIZI

“Bir kanalda özünü doğrultmayan verilişin başqa kanalda peyda olması peşəkar əxlaqa ziddir”

Səlim Babullaoğlu ilə bu dəfə ədəbiyyat haqqında yox, ədəbiyyatın və kitabın televiziya təbliği, televiziya dilin istifadəsi, reklam və bu kimi başqa problemlər haqqında danışdıq.

- Necə bilirsiniz, televiziya dünyamızda ədəbiyyat və kitab kifayət qədər təbliğ olunurmu?

-Bir dəfə demişəm, indi bir dəfə də deyim: mən ədəbiyyatçıyam, soyuducuda da ədəbiyyat görmək istəyirəm, ona görə suala cavab verərkən ehtiraslı ola bilərəm. Bir sözlə cavab versəm sualınıza, onda deməliyəm ki, yox, kifayət qədər təbliğ olunmur. İnsanın havadan sonra ən çox istifadə elədiyi sözdür. Sözü toplandıqı ən yaxşı vasitə kitabdır. Amma sabunun, şampunun təbliğinə baxın, kitabın təbliğinə baxın. Fərq məlumdur. Əlbəttə, bütün telekanallarda kitab, ədəbiyyat, ədəbiyyatçılarla bağlı verilişlərə rast gəlmək olar. AzTV-də, İTV-də də, ATV-də də, “Space”də də, Regional TV-də də... yeni nəşrlərlə bağlı proqram var, “Mədəniyyət saati” var, “Ortaq məxrəc”, “Qərrib axşamlar” var, məsələn, Regional TV-nin Xaçmaz bölməsi çoxlu dəyərli, baxımlı proqramlar edir... “Mədəniyyət” kanalı Nobel mükafatçıları ilə bağlı silsilə hazırlayır. Demək olar ki, əksər TV-lərin Səhər proqramları ədəbiyyata lazım bilinən qədər yer verilir. Hamısı sağ olsun, amma bu fikirdəyəm ki, bunlar azdır. Televizya mütəxəssisləri, menecerləri unutmamalıdır ki, mətbu söz, TV sözü bədii sözün övlədir. Övladlar isə atalarının yanında güclü olurlar, onlara sayğıyla yanaşanda daha hörmətli olurlar.

- Televiziya dili, reklam çarxlarındakı dil, dublyaj... bu sahədə vəziyyəti necə qiymətləndirirsiniz?

- Bilirsiniz, əslində dünən ATV-də “Gün keçir” proqramında da bu mövzu müzakirə olunurdu. Məni də dəvət etmişdilər. Buna görə onlara təşəkkür edərdim. Orda da eynən həmin məsələlər müzakirə edilirdi. Təbii ki, orta məktəb şagirdlərinin gündəliklərindəki reklam səhifələri məsələsi. Məncə bu, biabırılıqdır. Bunlar niyə gündəliklərdə olmalıdır axı? Olmazmı, həmin reklam və elanların yerinə ədəbiyyat və mədəniyyət dünyasından dərsləklərə düşməyən əlavə məlumatlar salınsın? Olmazmı uşaqlar kompüter reklamı yerinə Məhəmməd el Xarəzmin həyatından bir maraqlı faktla tanış olsunlar? Ya da totalım, “Qarqantua və Pantaquiel” haqqında, Fransua Rable haqqında nəyisə öyrənsinlər... İndi kimse pul qazanacaq deyər gün-

dəliklər reklam posterlərinə çevrilməlidir? Reklam, reklam mətnləri hər gün insanları təhqir edir. “Ana, sən qabyuyan, yaxud paltaryuyan deyilsən, sən qadınsan?” - bu nə məntiqdır, bu nə deməkdir? İndi kimse varlanacaq deyər qadın obrazı belə bayağıcasına təhqirmə olunmalıdır? Kiminsə qabyuyan, paltaryuyan maşını yoxdursa neynəsin? Yaxud bu maşınlar icad olunana qədər yaşamış insanlar, qadınlar necə olsunlar? Sabah da “samosval” maşınları reklam edib desinlər ki, ata, sən hambal deyilsən...Gülüncdür bütün bunlar. “Susuzluğuna etibar et!”. Bu nə deməkdir? Bu hansı dildədir? Belə misallar sonsuzdur. Konfeti animasiya ilə hərəkətə gətirirlər, onlardan obraz düzəldirlər, sonra da onları yeyirlər. Bu ki hannibalizmdir... Nə vaxta qədər aparıcılar Azərbaycan dilində baş tutmadı, mümkün olmadı, yaxud elə olmadı yerinə “alınmadı” sözünü istifadə edəcəklər. Yaxud rusçada “kotoriy”in kalkası olan “hansı ki” kəlməsini işlədəcəklər? Alınmadı, alındı, bizim dildə pərt olmaq, qızarmaq, yaxud utanmaq mənasını verir. Deyirlər, filankəs alındı. Yəni pərt oldu. Belə misallar onlardır. Mən bu fikirlərin bir çoxunu verilişin aparıcısı Nanə xanımla söhbətimdə dedim. Onlar da sağ olsunlar ki, bu məsələləri qabartmışdılar. Ümumiyyətlə, son 4-5 ayda ATV-nin siması dəyişir, şəxsən bu məni sevindirir. Ağıllı, düşündürücü verilişlər artır. Studiyalar, dekorasiyalar yenilənir. Bunu informasiya proqramlarında da hiss eləmək olar, başqa verilişlərdə də. O toyxana estetikası aradan çıxır, inanıram ki, Vüqar Qaradağlı və komandası daha xeyirli işlər görəcəklər.

Bir məqamı da deyim. Bəzən olur ki, bir kanalda gözümlə döyənək edən bayağı veriliş ya ictimai qınaq, ya sadəcə rəhbərliyi tərəfindən haqlı olaraq bağlanır. Bir-iki həftə sonra görürsən ki, həmin o bayağı veriliş başqa kanalda efirə çıxır. Buna yol vermək olmaz. Yalnız reyting xətrinə işləmək, cılız rəqabət aparmaq olmaz. Əgər bir bayağı veriliş bağlansa, başqa kanalda onun peyda olması peşəkar əxlaqa ziddir. Nə olsun ortada hansısa reklam və sponsor pulu var. Axı veriliş sonucda Azərbaycan tamaşaçısının əleyhinə işləyir. Bilirsiniz, xaricdə belə bir təcrübə var. Bir adam işə girəndə ondan əvvəlki iş yerindən xasiyyətnamə istəyirlər. Yəni dolağı yolla peşəkar kriteriyalar var. Yox, mən demək istəmirəm ki, kimse şəxsi problem zəminində iş yerindən gedibse, o başqa yerdə işləməsin. Söhbət proqramdan gəlir. Bir kanalda özünü doğrultmayan bayağı verilişin başqa kanalda təkrar peyda olması peşəkar əxlaqa ziddir. Bu şeylər olmayınca nəticələrdə axsayacağıq.

-Necə bilirsiniz, toxunduğumuz bu məsələlərin həlli üçün mərkəzləşmiş struktur olmalıdır?

-Əslində bu struktur var. Televiziya Şurası var və bir çox məsələlərə o nəzarət edir. Amma son toxunduğumuz məsələ mənəcə onların diqqətindən yayınıb. Qaldı dil məsələlərinə, ölkə başçısının bu ilin may ayında bir sərəncamı oldu. Azərbaycan dilinin qloballaşma şəraitində zamanın tələblərinə uyğun istifadəsinə və ölkədə dilçiliyin inkişafına dair Dövlət Proqramı haqqında. Məncə bu istiqamətdə mövcud komissiya işləyir və noyabr ayından sonra bu məsələlərə aydınlıq gələcək, əlbəttə.

GÜNEL

Azer QARAÇƏNLİ

13 yazısı

Mən mövhumatçı deyiləm, amma 13 rəqəminin mənimlə nəse bir bağlılığı var.

1973-cü ildə anadan olmuşam. Bu tarixə baxanda birinci və sonuncu rəqəmlərində 13-ü görürəm.

Bakının Köhnə Güneşli qəsəbəsində 13-cü binada yaşayıram. Bura 1983-cü ildə köçmüşük.

Bəlkə də yanılıram, amma öz yadımda qalan belədi, o dəfə keçmiş sinif yoldaşımdan soruşdum, onun da yadında belə qalıb ki, orta məktəbdə sinfimizin jurnalında mənim adım 13-cü yerdə olub.

265 sayılı orta məktəbi bitirmişəm. 2, 6, 5 rəqəmlərini toplayıram, 13 eləyir.

Mətbuatda ilk məqaləm 1993-cü ildə çıxıb, ilk dəfə işə də 1993-də düzəlmişəm.

İmzam Azer Qaraçənli kimi gedir. Bu imzada 13 hərf var. Rəsmən mən Əliyev Azer Ağa oğluyam. Soyadımdakı, adımdakı və atamın adındakı (Əliyev/Azər/Ağa) hərflərin ümumi sayı da 13 eləyir.

Ayın 13-də (iyul ayının) əsgərliyə getmişəm, ayın 13-də (avqust) hərbi and içmişəm.

İş yerim “İnşaatçılar” metro stansiyasının yanındadır. Yaşadığım yerə ən yaxın metro stansiyası da “Həzi Aslanov”du. Elə-belə, marağa oturma sayıram görürəm “Həzi Aslanov”dan “İnşaatçılar”a neçə stansiya eləyir, 13 çıxır. 1. “Həzi Aslanov”; 2. “Əhmədli”; 3. “Xalqlar dostluğu”; 4. “Neftçilər”; 5. “Qara Qarayev”; 6. “Koroğlu”; 7. “Ulduz”; 8. “Nəriman Nərimanov”; 9. “Gənclik”; 10. “28 May”; 11. “Nizami”; 12. “Elmlər Akademiyası”; 13. “İnşaatçılar”.

2011-ci ilin yayında “Qafqazinfo.az” saytı yazılı mediada çalışan jurnalistlərin reytingini müəyyənləşdirmək üçün internet sorğusu keçirdi. Sorğuda 20 jurnalistin adı vardı, mənim adım 13-cü yerdə yazılmışdı. Səsvərmə 13 gün getdi, 14-cü gün səhər - avqustun 9-da nəticə elan olundu. Mən 13 səs toplamışdım. (Sorğunun nəticəsinə bu linklə baxa bilərsiniz: <http://qafqazinfo.az/news.php?id=2513> . Yeri gəlmişkən, linkin sonundakı rəqəmlərə də diqqət yetirin).

Neçə vaxtdı ailəmizin zəbt olunmuş torpaq sahəsiylə məşğulam. Bu torpaq sahəsi mənim atama rayon icra hakimiyyətinin 373 nömrəli sərəncamıyla verilib. 3, 7, 3 rəqəmlərini toplayıram, 13 alınır. Torpaq sahəmiz Bakının Badamdar qəsəbəsində, 1338 sayılı sahədə yerləşir. Bu torpaq sahəsi ailəmizin daşınmaz əmlakı kimi dövlət reyestrində reyestr kitabının 11332 nömrəli verəqində qeydiyyatda alınıb. Reyestr nömrəsindəki rəqəmlər belə başlanır: 00401300...

Torpaq sahəmiz zəbt olunduğuna görə neçə vaxtdı Dövlət Torpaq və Xəritəçəkmə Komitəsinə ayaq döyürəm. Ora metronun “Elmlər Akademiyası” stansiyasının qarşısından avtobusla gedirəm. “Elmlər Akademiyası”nın qarşısından torpaq komitəsinə iki avtobus gedir: 13, bir də 193 nömrəli avtobuslar.

O gün torpaq komitəsinə ərizə verməkdən ötrü üçüncü mərtəbədə ümumi şöbəyə qalxıram. Baxıram şöbənin qapısının üstünə 313 yazılıb. Komitənin mütəxəssisi gəlib torpaq sahəmizdəki koordinatların yerini göstərib. O bunu bizim öz hesabımıza elədiyim görə banka pul ödəyirəm. Qəbz götürüb gedirəm komitəyə, kompüter mərkəzinin mühasibatına təqdim eləyirəm - 513-cü otağa.

“Mən mövhumatçı deyiləm. Ancaq deməliyəm ki, 13 rəqəminin mənimlə nəse bir bağlılığı var”. Bu cümləni 17 il qabaq, hərbi xidmətdə olanda əsgər gündəliyimə yazmışam. 1995-ci ilin dekabr ayının 13-də yazdığım o qeyddə bu cümlələr də var: “Mən bəziləri kimi 13-ü nəhs rəqəm saymıram. 13 - gözəl və sehrli rəqəmdir. 13-cü binada yaşayıram. 13-ündə əsgərliyə gəlmişəm. 13-ündə hərbi andı qəbul etmişəm. Orta məktəbdə jurnalda adım 13-cü yerdə olub. Mən bu gündən - dekabrın 13-dən də nəse gözləyirəm. Hər ayın 13-ü gələndə mənə elə gəlir ki, nəse bir xoş, yaxşı, ürəkaçan hadisə baş verəcək”.

Atam da 13 rəqəmini nəhs rəqəm saymırdı. Deyirdi, bunun bizə dəxli yoxdu, yəni 13-ün nəhs olduğu haqda deyilənlərin bizə dəxli yoxdu. Hərdasa arxivində atamın bu rəqəm haqqında yazısı da olmalıdır.

Ailəmizin böyük övladı Fəxri də tələbə vaxtı deyirdi, baxıram hekayələrimin çoxunu ayın 13-də tamamlamışam.

Ata-anamın ilk nəvəsi də ayın 13-də dünyaya gəldi. Qeydiyyatda olduğu evin də, tibb məntəqəsinin də nömrəsi 13-dü. Yaşadığı mənzilin rəqəmlərini toplayanda da 13 eləyir.

Qarşıdan 2013-cü il gəlir. Mən mövhumatçı deyiləm, amma bunun bizim il olmasını istəyirəm. Bizim deyəndə tək özümü, yaxınlarımı yox, bütün xalqımızı nəzərdə tuturam.

P.S. Doğrusu, heç özüm də bilmirəm bu 13 yazısını niyə 39 yaşımda (13+13+13=39) yazdım.

Ayfər Altay: "Biz Azərbaycanı çox sevirik və hər zaman da sevəcəyik"

Müəssisimiz Bakıda keçirilən II Bakı Beynəlxalq Humanitar Forumunda iştirak edən Hacettepe Universitetinin professoru Ayfər Altaydır.

-Ayfər xanım, forum haqqında təəssüratlarınız necədir?

- Əlbəttə ki, çox gözəl və yüksək səviyyədə təəssüratlarım var. Bakı Forumu yüksək səviyyədə təşkil edilməsi, çox aktual və vacib məsələləri müzakirəsi ilə yadda qaldı. Belə tədbirlər bir tərəfdən Azərbaycanın səsinə bir daha bütün dünyada eşitdirir, digər tərəfdən Bakını dünya mədəniyyətinin paytaxtına çevirir. Forumun hər il, ənənəvi olaraq keçirilməsi çox yaxşı haldır. Bu bizə, dünyanın tanınmış ictimai xadimlərinə, alim və ziyalılara imkan verir ki, bütün beşəriyyət üçün vacib məsələləri, problemləri müzakirə etsin. Mən hesab edirəm ki, bu forum hər il davam etməlidir. Burada gördüyüm şəraitin və təşkilatçılığın mükəmməl səviyyədə təşkilini bunu deməyə əsas verir ki, Azərbaycan bundan daha böyük tədbirlər təşkil etməyə qadirdir.

- Bildiyimə görə bundan əvvəl də Bakıda olmusunuz. Hansı dəyişiklikləri gördünüz?

- Bəli, doğru deyirsiniz, artıq 5-ci dəfədir ki, Azər-

baycanda oluram. Azərbaycanı çox sevirem. İnsanlar çox istiqanlı və mehribandır. Biz sizinlə qardaş ölkəyik. Bir-birimizi çox sevirik. Əlbəttə ki, insanların bu dəfə də çox mehriban və qonaqpərvər gördüm, dəyişən bəşəriyyətin simasıdır. Paytaxtınız hər dəfə görüni heyran edir. Hər dəfə Bakıya gəldikdə yeni layihələr, yeni binalarla qarşılaşıram. Bakıda dünya standartlarında binalar tikilir. Bakı çox gözəlləşir və sürətlə inkişaf edir. Bundan başqa ən çox "Flame tower" (Alov qüllələri) xoşuma gəldi. Həqiqətən də möhtəşəm bina-
dır.

- Məlum olduğu kimi azərbaycanlı tələbələr Türkiyənin bir çox universitetlərində təhsil alır. Azərbaycanlı tələbələrin bilik səviyyəsi necədir?

- Son dövrlər Azərbaycanda təhsil sistemi sürətlə inkişaf edir. Bunun nəticəsində savadlı tələbələrin sayı da artıb. Azərbaycanlı məzunların dünyanın tanınmış ölkələrinin universitetlərində təhsil almaları onların gələcəkdə peşəkar kadr kimi yetişmələri deməkdir. Mənim işlədiyim Hacettepe Universiteti də azərbaycanlı tələbələrin qəbulunu hər il təşkil edir. Hətta mənim şöbəmdə də 3 azərbaycanlı tələbə oxuyur. Bir az türk dilini yaxşı bilmirlər. Mənə görə türk dilini yaxşı bilmələri daha önəmlidir. Amma ümumi bilik baxımından çox savadlıdırlar. Onu da deyim ki, azərbaycanlı

tələbələr bizim təhsil sistemimizə çox tez uyğunlaşırlar. Mən azərbaycanlı tələbələrini çox sevirem. Onların təhsil aldıkları 4-5 il ərzində istər türk dilini, istərsə də bizim təhsil proqramlarını yaxşı qavrayan tələbə bizim istədiyimiz səviyyəyə gəlir.

- İki ölkə arasında təhsil sahəsində əməkdaşlıq davam edir. Bunu gələcəkdə daha hansı səviyyəyə qaldırmaq olar?

- Hər iki ölkənin universitetləri tələbə mübadiləsi üçün qarşılıqlı protokollar imzalamalıdır. Bu bezi universitetlər arasında mövcuddur. Amma əməkdaşlığın daha da genişlənməsi baxımından bunu daha çox universitet etməlidir. Sonda onu da demək istəyirəm ki, bizim xalqlarımız qardaşdırlar. Bu qardaşlığımız hər zaman davam edəcək. Biz Azərbaycanı çox sevirik və hər zaman da sevəcəyik.

PƏRVANƏ

Türkiyənin bor sərvəti

QIYMƏTLİ MİNERALIN DÜNYA ÜZRƏ EHTİYATLARININ ÜÇDƏ İKİSİNƏ SAHİB OLAN TÜRKİYƏDƏ BOR MƏDƏNLƏRİNİN ƏCNƏBİLƏRƏ SATILACAĞI BARƏDƏ İDDİALAR DOLAŞIR

Türkiyə mediasında yer alan xəbərlərə görə, ölkə hökuməti zəngin bor mədənlərini xarici sərmayədarlara satmaq istəyir. Qiymətli mineral olan bor (zənginləşdirilmiş xalis borun dünya bazarında 1 kiloqramı 2 min dollardır) ehtiyatlarının təxminən 70 faizi Türkiyə ərazisindədir. Türkiyə dünya bazarında bor satışının üçdə birinə nəzarət etməklə bu sahədə istehsalçı ölkə kimi ABŞ-dan sonra ikinci yerdədir. Eyni zamanda, bezi məlumatlara görə, Türkiyənin Cümhuriyyəti 1923-cü ildə imzaladığı Lozanna sülh anlaşmasının gizli saxlanılan bir maddəsi yeraltı təbii qaynaqları 100 il ərzində xaricilərə satmaq barədə öhdəlik götürüb. Bu üz-
dən də ölkənin Qara dənizdəki bor yataqlarını satışa çıxarması hələlik mümkün deyil və 2023-cü ili gözləmək lazımdır. Bor yataqlarının satışa çıxarılacağı barədə xəbərləri yayanlar isə müqavilədə bu öhdəliyin 100 deyil, 90 il olduğunu və artıq 2013-cü il-

də Ərdoğan hökumətinin bu barədə qərar verəcəyini iddia edirlər.

Bor mədənlərinin özəlləşdiriləcəyi və əcnəbi iş adamlarına satılacağı barədə müxalifət dairələri tərəfindən ortaya atılan iddiaları isə iqtidar rəsmiləri rədd ediblər. AKP hökuməti bu fikirləri müxalifət dairələrinin uydurması hesab edir. Türkiyənin enerji və təbii qaynaqlar naziri Taner Yıldız bu barədə suallara belə cavab verib: "Bor qaynaqlarını özəlləşdirməyəcəyik, özəlləşdirməyi də düşünmürük. Belə bir niyyətimiz yox, gələcəkdə də olmayacaq".

Bor müasir dövrümüzdə çox qiymətli təbii qaynaqdır. Hələ qədim dövrlərdə Babilistanda, Misirdə bor dan müxtəlif növ məqsədlər üçün yararlanmışlar. Babillilər boru zərgərlikdə qızıl əşyaların hazırlanmasında, misirlilər bezi xəstəliklərin müalicəsində, ölümlərin mumyalanmasında, qədim Yunan və Romada isə dərmanların hazırlanmasında istifadə et-

mişlər. Dünyada ən önəmli bor yataqlarının Türkiyə, Rusiya və ABŞ ərazisindədir. Dünyadakı ən böyük bor istehsalçıları isə ABŞ-ın "U.S.BORAX" ilə Türkiyənin "ETİ Holding" şirkətləridir. Bununla yanaşı, Argentina, Çili, Çin, Rusiyada da bor istehsalçıları fəaliyyət göstərməkdədir.

Dünya bor bazarında gəlirlərin 60 faizi ABŞ-ın payına düşür, Türkiyənin bu sırada təxminən 20-22 faiz paya malikdir. Türkiyədə bor mədənlərinin işlənməsi hələ Osmanlı dövründə 1861-ci ildə xarici sərmayədarlar tərəfindən başlanıb və bu vəziyyət Türkiyədə 1970-ci illərə qədər davam edib. 1978-ci ildə bor mədənləri milliləşdirilərək "ETİ Holding" tərəfindən işlətməyə verilib.

Ölkədəki bor yataqlarının uzun illər xarici sərmayəçilərin əlində olması dünya bazarında Türkiyənin söz sahibi olmasını əngəllədi. Ölkədə güclü dövlətçilik əsaslarının formalaşdığı, iqtisadiyyatın tamamilə milliləş-

dirildiyi 1930-cu illərdə bu mədənlərin nədən milliləşdirilmədiyini bilmir. Üstəlik əcnəbi sərmayədarlarının idarəçiliyində olan mədənlər tədricən bərabər günə düşmüş, istehsal azalmışdı.

Nəhayət, bor sərvətinin dəyəri 1970-ci illərdə diqqətə alındı və dövlət bor istehsalını milliləşdirdi. Milliləşdirmə qısa zamanda öz bəhrəsini verdi. Bor filizi istehsalı 660 milyon tondan 2 milyard tona çatdırıldı. İxracat gəliri də buna paralel olaraq illik 83 milyon dollardan 250-300 milyon dollara çatdı.

İstismar olunan bor yataqları sahəsinin genişlənməsi ilə bor istehsalı da artmaqdadır. 2011-ci ildə 855 milyon dollar səviyyəsində reallaşan istehsal hazırda 1 milyard dolları aşmaq üzrədir, 2023-cü ildə isə bor istehsalının 10 milyard dollara çatdırılması gözlənilir. Bir sözlə, Türkiyənin gələcəyi bərabərdir.

Gülnarə ƏŞRƏFOVA

Uşaq dünyası – bugündən başlayan gələcək

Gülzar İSMAYIL
hüquq elmləri namizədi

- Ana, mən Günəş istəyirəm!

Oyuncaq istəmək yaşında olan oğlum Aminin dediklərindən. (G.İ.)

"İnsanın uşaqıq zamanı formalaşan bünövrəsi gənc bir ağacın gövdəsində qazılmış hərflərə bənzəyir, onunla birlikdə böyüyərək ayrılmaz bir hissəsini təşkil edir."

Viktor Hüqo

Finlandiyada uşaqlara münasibətlə bağlı məsələyə daha öncəki yazılarımızdan birində toxunmuşduq. Bu aktual mövzuya bir daha qayıtmamızın səbəbi isən günlərdə ölkədə baş vermiş yeni incidentlə bağlıdır. Rusiyanın kütləvi informasiya vasitələrini bir-birinə qarışdıran xəbərə görə sentyabrın əvvəllərində Finlandiyanın sosial xidmət orqanları Vanta şəhərində yaşayan Anastasiya Zavgorodnaya adlı rus qadının 4 uşağını ailədən alaraq uşaq evinə yerləşdirmişlər. Buna səbəb ailənin 6 yaşlı qızının məktəbdə müəlliminə atasının onun arxasına vurduğunu deməsi olmuşdur. Uşaqdan bu xəbəri eşidən müəllimə bu barədə sosial xidmət orqanına məlumat vermiş, bu orqanın nümayəndələri əvvəlcə ailənin 3 uşağını, son günlərdə isə yenicə doğulmuş, cəmi bir həftəlik olan 4-cü uşağı da ailədən almışlar.

Finlandiyada yaşayan ruslara bəzən hüquqi məsələlərdə yardım etdiyimdən baş verən bu problemlə az-çox tanışam və ona münasibətimi bildirmək istərdim. Əslində Finlandiyada uşaqların hüquqlarının müdafiəsi sahəsində siyasət birmənalı şəkildə sərtir. Bunun da öz səbəbləri var. Bu ölkənin müvafiq sahəyə cavabdeh olan strukturları, yəni sosial xidmət və uşaqları müdafiə orqanları ilk növbədə uşaqların hüquqlarının və mənafələrinin müdafiəsini göz önündə tutaraq lazım gəldiyi anlarda yuxarıda haqqında bəhs etdiyim ailədə olduğu kimi kifayət qədər radikal tədbirlərə əl atırlar. Uşaq, yaşının azlığı üzündən hüquqlarını bilmədiyi, həm də özünü müdafiə etmək iqtidarında olmadığı üçün dövlət ona lazım olan himayəni və onun üçün təhlükəsiz həyatı təmin etməyi öz öhdəsinə götürür. Əslində bu öhdəliklər dünyaya övlad gətirən

hər bir valideynin ilkin vəzifəsi olmalıdır. Nə yazıq ki, əksər valideynlər üzərlərinə düşən o müqəddəs və məsuliyyətli missiyanı yerinə yetirə bilmirlər. Valideynin övladına insan kimi hörmət edərək böyütməsi və tərbiyələndirməsi onun müqəddəs borcudur. Heç bir insanın vətəni, valideynlərini, doğulacağı zamanı, məkanı, kimliyini, ad və soyadını seçmək şansı yoxdur ("Seçilən bəndədir, seçən Allahdır"). Şansı olmadıqlarından da onlardan izinsiz və xəbərsiz onların dünyaya gəliş missiyasını üzərinə götürmüş valideynlər, sadəcə dünyaya gəlmələri ilə kifayətlənməyib milli kimliyi ilə qürur duya bilmələri üçün bu uşaqlara normal həyat şərtləri yaratmağa da borcludurlar. Bu, həm hər şeydən xəbərsiz dünyaya gələn insan, həm də insan nəsəlinin artırılması üçün yeganə dürrüst yoldur. Yene təkrarlayıram, amma nə yazıq ki, bəzən arzu olunan insan kimi doğulmaq hər kəsə qismət olmur. Uyğun olmayan zamanda və məkanda doğulan çox körpə, zamansız gəlişiyə ana və ata etdiyi adamlar üçün sevincə yox, ağır bir yükə çevrildiyindən valideyn adına layiq olmayanlar ondan insafsızcasına imtina edir, qəzavü-qəddər deyilənin ümidinə buraxırlar. Uşaqlar yalnız valideynlərinin məsuliyyətsizliyinin nəticəsində deyil, həm də ailələrində baş verən başqa faciəvi hadisələrin nəticəsində də kimsəsiz qalırlar. Beləcə ana və ata nəvəzşindən məhrum olan yavruların məskənləri-uşaq evləri həyatı qaçınılmaq olur. Onlar o kiçik ürəklərində hansı ağır nisgilləri, dərdləri daşıyırlar, onu biz yox, onlar bilirlər. Amma bu ağırlıq və hər zaman aktual olan mövzuya indiki yazımızda toxunmaq istəmirik. Çünki bu, kifayət qədər geniş bir mövzudur. Bu yazıda Finlandiyada uşaqların müdafiəsi ilə bağlı bəzi məsələlərə və ziddiyyətli fikirlər oyadan aspektlərə toxunmaq daha doğru olardı. Yuxarıda da qeyd edildiyi kimi son zamanlarda bu ölkənin sosial xidmət və uşaqları müdafiə orqanları kifayət qədər radikal tədbirlərə əl atırlar. Əslində bunun obyektiv səbəbləri var. Son bir ildə baş vermiş bir neçə qorxunc cinayət, cəmiyyətdə uşaqları müdafiə orqanlarına qarşı hiddətin yaranmasına səbəb oldu. Cinayətlərin xronikasına nəzər salsaq tükürpədicə hadisələrlə qarşılaşırıq: Ölkədə son bir ildə 7 ailə cinayəti baş vermiş və bu cinayətlərdə 19 nəfər qətl edilmişdir ki, onlardan 12 nəfəri uşaqdır. Ailə cinayətlərinin arxasında duran problemlər əsasən ruhi sağlamlıqla bağlı problemlər, qısqanclıq və spirtli içkilərə aludəlikdir. Son bir il ərzində baş vermiş bütün ailə cinayətlərindən ətraflı bəhs etməyə ehtiyac görmürəm. Ancaq bir neçə fakta toxunmaq da yerinə düşərdi. Bu yaxınlarda 8 yaşlı köməksiz bir qızcıqaz məsuliyyətsiz bir atanın və ögey ananın insanlıqla bir araya sığmayan qəddar əməlinin qurbanı oldu. Qızının xarakterinin dözməyən bu insan görkəmində olan məxluqlar(başqa söz yazmağa əlim gəlmir) səsini kəsmək üçün

saçlarından ayaqlarına qədər başdan başa izolentlə sarıyıb onu canlı halda "mumiyalayaraq" ayrı bir otağa salmışlar. Bir neçə saatdan sonra baxdıqlarında talesiz, zavallı qızcıqazın havasızlıqdan boğularaq öldüyünü görmüşlər. Bu hadisəni hər hansı bir şəkildə şərh etmək iqtidarında deyiləm. Bildiyim bir həqiqət var ki, ruhi cəhətdən normal insan belə bir qəddarlığa yol verə bilməzdi. Amma o uşağa belə divan tutan bir yox, iki nəfər olub. Bu məxluqların ikisidəmi ruhi xəstədir? Bəlkə də. Onu artıq başlamış cinayət işinin istintaqı göstərəcək.

Keçən ilin dekabr ayında Vanta şəhərində qorxunc bir ailə cinayəti törədilmişdi. Ailədə mövcud olan problemlər üzündən sosial xidmət orqanları 8 və 5 yaşlarında olan iki uşağı ata-anasından ayıraraq müvafiq uşaq evinə yerləşdirmişdilər. Vaxtaşırı həmin orqanın nümayəndələrinin müşayiəti ilə uşaqları valideynləri ilə görüşdürürdülər. Növbəti görüş başa çatınca uşaqları gətirən sosial xidmət orqanının nümayəndələri onları alıb aparmaq üzrə valideynlərin yaşadığı mənzilin qapısından çıxdıqları əsnada mənzilin qapısı onların arxasınca bağlanmış və bayıra çıxmaq istəyən uşaqlar içəridə qalmışlar...(Hadisələrin sonluğu ağlasığmazdır). Mənzilə geri qayıtmaq cəhd edən məmurlar buna müvəffəq olmayınca polis xəbər verməmişdir. Polis onlara qapının ehtiyat açarını almaq üçün mənzil istismar idarəsinə müraciət etmələrini məsləhət görmüşdür. Amma onlar buna nail ola bilməyib yenidən polisi aramışlar. Polis əməkdaşları evin qapısını açmağa müvəffəq olanda isə dəhşətli bir mənzərənin şahidi olublar. Atası uşaqlarını və həyat yoldaşını da amansızcasına qətlə yetirmiş və indi də özünə qəsd etməyə çalışır. Polis cani atanı həbs etsə də artıq gec idi, çünki olanlar olmuşdu. Bu hadisə cəmiyyətdə ziddiyyətli fikirlər oyadı: Polis həddindən artıq ləng hərəkət etməsəydi belə bir faciə də baş verməzdi. Qəribəsi budur ki, sərxoş halda ictimai yerlərdə qaydanı pozan şəxsləri ram etmək üçün və ya ərzaq dükanından bir şüşə içki oğurlayan qanun pozucusunu yaxalamaq üçün dəvət edilən polis anında hadisə yerinə tələsdiyi halda, o qorxunc cinayətin baş verdiyi mənzilə vaxtında müdaxilə etməyə gecikmişdi. Bəlkə bunun səbəbini uşaqların atasının hadisədən öncəki görüş boyunca özünü kifayət qədər təmkinli və adekvat aparmasında, gələcək təhlükədən xəbər verəcək anormal bir hadisənin olmamasında axtarmaq daha doğru olardı. Nə mənzilin bağlı qapısı önündə gözləyən məmurlar, nə də polis əməkdaşları atanın belə qorxunc bir qətlə yol verəcəyini ağıllarına belə gətirməmişdilər. Bu hadisə normal olaraq cəmiyyətdə bütün diqqəti sosial xidmət və uşaqları müdafiə orqanlarına yönəltdi. Necə olmuşdu ki, üç-üçü qətl edilən bu ailə ilə münəzəm işləyən orqanların əməkdaşlarından heç kim belə bir faciənin baş

verəcəyinin ilkin bəlihtilərinə sezə bilməmişdi. O günlərdə ölkənin daxili işlər naziri Pəivi Rəsänen bu hadisəyə münasibət bildirərək demişdi: "Bütün cəmiyyətin ailələrə dəstəyi şəbəkəsi gücləndirilməlidir, çünki ailələrdə olan krizislər nəticə etibarilə ailə cinayətləri kimi faciələrə gətirib çıxarır". İnanmaq çətin olsa da öz doğma övladlarına belə qəddarlıqla divan tutan valideynlər var. Ona görə də sosial, psixoloji problemləri olan ailələr uşaq bağçalarının, məktəblərin müəllimlərinin, sosial xidmət və uşaqların hüquqlarını müdafiə orqanlarının daimi nəzarəti altındadırlar. Hətta bu nəzarət cəmiyyətin bütün təbəqələrində də mövcuddur. Hər hansı bir valideyn uşağına ictimai yerdə fiziki zorakılıqla bağlı hərəkət etsə hətta onun qonşuluğunda yaşayan sakinlər müvafiq orqanlara məlumat verirlər. Amma təəssüf ki, cəmiyyətdə bu məsələyə belə ciddi əhəmiyyət verildiyi və dövlət strukturları kifayət qədər diqqətlə maraqlandığı halda uşaqlara qarşı zorakılıq əməllərinin qarşısını almağa hələ ki, müvəffəq olunmayıb. Dövlətin müvafiq orqanlarının uşaqları himayə edərək amansız valideynlərdən qorumaq istəməsi təbii ki, təqdirəlayiq haldır. Amma bəzən uşaqlar dövlətin onlara olan bu himayəsindən sui-istifadə edərək valideynlərini şantaj etmək və qorxutmaqdan da çəkinməmişlər. Bu da istəməz cəmiyyətdə uşaqların qorunması ilə məşğul olan orqanlara qarşı ziddiyyətli münasibətin formalaşmasına gətirib çıxarır. Tədris müəssisələrində tərbiyəçilərdən, müəllimlərdən valideynləri tərəfindən fiziki təzyiqlərə məruz qaldıqları təqdirdə müvafiq uşaqları müdafiə orqanlarına, hətta polisə belə müraciət etmək hüquqlarının olması barədə təlimat alan uşaqlar bəzi hallarda bundan valideynlərinə qarşı istifadə edərək onlara öz iradələrini qəbul etdirməyə çalışırlar. Hüquqi yardım etdiyim bir rus əsilli ailənin təmsalında buna şəxsən şahid olmuşam. 14 yaşlı bir oğlan atası tərəfindən nəzarət altında tutulmuş. Ata övladına yaxşı gələcək təmin etmək üçün onu dərslərinə məsuliyyətli yanaşmağa, klassik rus ədəbiyyatını oxumağa, idmanla məşğul olmağa sövq edir, saatlarla kompüter qarşısında vaxt itirməsinə və dostları ilə küçələrdə gəzib-dolaşmasına mane olurmuş. Oğul atasının iradəsinə məhəl qoymayınca o, cəza tədbiri olaraq onu kompüterdən məhrum etmiş, sonra mobil telefonunun xərclərini ödəmək istəməmiş, bunların bir sərəmə vermədiyini görünce isə onu Rusiyadakı internat məktəblərindən birinə göndərəcəyi ilə hədələmişdir. Bundan qorxuya düşən oğul sinif yoldaşının təklifi ilə atasından intiqam almaq qərarına gəlmişdir. Məktəbdə müəlliminə atasının onu münəzəm olaraq qayıqla döydüyünü xəbər vermişdir. Bundan dəhşətə gələn müəllim gecikmədən sosial xidmət orqanına məlumat çatdırmışdır. Sosial xidmət orqanının əməkdaşları dərhal araşdırmaya başlayırlar. Oğ-

lanla və valideynləri ilə ayrı-ayrılıqda söhbətlər aparılır. Atasını qorxutmaq üçün yalan uydurmuş yeniyetmə yalanı davam etmək qərarına gələrək sosial xidmət orqanının məmuruna da atasının onu müntəzəm olaraq döydiyünü xəbər verir. Nəticədə oğlanın ailədən alınaraq uşaq evinə yerləşdirilməsinə qərar verilir. Həm də ailəyə və oğlanın heç özünə də öncədən xəbər vermədən məktəbdə dərslər bitincə birbaşa uşaq evinə aparılır. Oğlunun evə gəlmədiyindən nigaran qalmağa başlayan valideynlərə isə bir qədər sonra bu haqda məlumat verilir. Bütün bunlarla da kifayətlənməyib eyni vaxtda sosial xidmət orqanı polisə cinayət faktının olması barədə xəbər çatdırır və oğlanın atası barəsində cinayət işi başlanır. Bu mərhələdə danışdığı yalana nə qədər irəliyə getdiyini anlayan oğlan peşman olaraq sosial xidmət orqanının məmuruna bu haqda desə də artıq inandırıcı görünmür. Beləcə uzun aylar boyunca sosial xidmət və uşaqları qoruma orqanları ailəni nəzarət altında saxlayır, oğlan yalan dediyini etiraf etdikdən və ısrarlı təkidlərdən sonra uşaq evindən geriyyə-əvinə qayıda bilir. Amma polisin ibtidai istintaqı, oğlunun zərərçəkmiş şəxs qismində, atanın döymə cinayətində şübhəli şəxs kimi cinayət məsuliyyətinə cəlb edilərək dindirilməsi ailənin hüzzurunu və sakitliyini tam bir iliyinə pozur. Daimi stress, əsəbilik, inciklik şəraitində ailə aylar boyunca həqiqəti sübut etmək üçün çalışır. Bu məsələ hələ də tam həllini tapmayıb. İbtidai istintaq təmməlanmaq üzrədir və yaxşı halda cinayət işi əməldə cinayət tərkibinin olmaması nəzərə alınaraq xitam ediləcək və ailə də bu problemi həmişəlik unudacaq.(Unudacaqmı?) Pis ehtimalla istintaq materialları prokurorun ittihamnaməsi əsasında məhkəməyə göndəriləcək.

Göründüyü kimi dövlətin müvafiq orqanlarının uşaqlara göstərdiyi himayə uşaqların mövqeyindən baxıldıqda çox lazımlı və əhəmiyyətlidir. Amma bəzi hallarda bunun əks təsirləri də özünü büruzə verir. Nə qədər qərribə də olsa belə qayğı ilə əhatə olunaraq toxunulmaz böyüdülmüş uşaqlar bir az böyüyüncə valideynlərini saymırlar, onlara hörmət etmirlər. Yaşlı nəsilə qarşı münasibət soyuq və etinasızdır. Yeri gəlmişkən bir neçə il öncə şahidi olduğum bir hadisəni də paylaşmaq istədim. Metro stansiyalarından birində qatara mindiyim zaman yaşlı bir qadının gənc bir oğlanla çox əsəbi halda mübahisə etdiyini gördüm. Qadının dediyi hər sözə çox kobud və nalayiq bir şəkildə cavab verən gəncə artıq söz tapıb deyə bilməyən qadın ancaq onu deyə bildi ki, yaşlılara qarşı belə mədəniyyətsizlik ancaq bizdə var. Nəyə görə şəhərimizdə yaşayan şərqilər, hətta ruslar və estonlar belə yaşlılara qarşı ehtiramla yanaşırlar, nəqliyyatda hətta mənə görünə ayağa qalxıb yer verirlər? Ancaq belə davranışı bizim öz fin gəncimizin birində də görmədim. Qadını sakitləşdirməyə çalışdım və dedim ki, biz yaşlılara bilirsiniz niyə ehtiram göstəririk? Bir gün biz də qocalacağıq. Təəssüf doğuran o oldu ki, qadının o gəncə mübahisəsi zamanı ətrafda olanlardan kimse səsini çıxarıb bir söz belə demədi. Ona görə mən qadına müraciət edib danışınca yavaş səsle mənə dedim ki, görünür, uşaqlarımızın belə olmasında biz özümüz günahkarıq. Ona nə deyə bilərdim, haqlı idi. Bu yerdə Anton Makarenkonun çox ibrətamiz sözləri yada düşür: "Bizim uşaqlarımız qocalığımızdır; düzgün tərbiyə xoşbəxt gələcəyimiz, pis tərbiyə gələcək dərdimiz, göz yaşımız, digər insanlar və bütün ölkə qarşısında təqsirimizdir". Makarenkonun bu ibrətamiz ifadəsinə kiçik bir əlavə etmək istərdim. Uşaqlara verilən pis tərbiyə yalnız ölkə qarşısında deyil, bütün insanlıq qarşısında edilmiş təqsirli və bəd əməldir.

Kölnədən Bakıya...

Orxan ARAS

YOL

Yağmurlu bir axşam vaxtı Kölnədən ayrıldım. Hər yere payızın gerçək üzü hakimdi. Soyuc, səssiz və cansız... İstanbulu sadəcə gözlərimlə oxşaya bildim. Vaxt az idi. İlk təyyarəylə Bakıya gətməliydim. Biz nədənsə yadlar kimi Azərbaycan Türklərinin Bakı dedikləri şəhərə Bakü deyirik. Halbuki mən belə Bakı adıyla bağlı o qədər bayatı və hekayə bilirdim ki. Bayatılardan birinin hekayəsi çox kədərlidir. Azərbaycanlılar üçün bu bayatı bilinən bir bayatdır, amma Türkiyə oxuyucuları üçün bu bayatını yazmaq istəyirəm.

Bakıda özlərindən başqa kimsələri olmayan iki bacıdan biri ölür və o biri bacı onun məzarı başında belə bir bayatı oxuyur;

**Bakım ağlar,
Şirvanım, Şəkim ağlar
Sən öldün mən ağladım
Mən olsəm bə kim ağlar?**

Bakı sadəcə ölən dünyalara, ölən bacılara deyil, illərlə bu şəhərdə yadların tökdüyü qanlara da ağlamış. Başı bələli Bakı nə zülmə, nə soyqırımlar yaşamış. Amma şükür ki, zalımlar da zülmərlər də gəldikləri kimi yox olub getmişlər. İndi Bakı bağımsız və qürurlu bir dövlətin modern paytaxtı...

Gənçlik illərimdə Bakı haqqındakı fikrim "Əli və Nino" romanındakı təsvirdən ibarətdi. Yazar Qurban Səid yüz il öncəki Bakını təsvir edərkən neft qoxusu, dəniz, çöl və incə bilikli dəvələrdən bəhs edirdi. Gəlib gördükdən sonra o təsvirdən sadəcə neftin qoxusunu burada tapa bildim. Nə çöl vardı, nə də incə bilikli dəvələr... Amma şəhərin hər yerinə hopmuş qardaşlıq duyğuları İstanbulla Bakını könlümdə hər zaman yanyana qoymuşdur. İki şəhərin ayrılmazlığı o iki şəhərin tarixini, dilini, mədəniyyətini yaxından bilənlər tərəfindən daha yaxşı anlaşılmaqdadır.

FƏLSƏFƏNİN DİLİ

Şəhərə çatan kimi Bakıda yeni tikilmiş ən müasir otellərdən birinə götürüldüm. Orada Türk dünyası filosoflarının toplantısı vardı. Toplantı "Tika" tərəfindən maliyyələşdirilmişdi və rəsmi adı "Mədəniyyətlər dialoqu şəraitində Türk Dünyasında fəlsəfə və mənəvi dəyərlər" idi. Toplantıda bir-birindən dəyərlili türküyəli, azərbaycanlı, qazaxıstanlı elm adamları vardı. İllərdir yorulmadan, usanmadan fəlsəfənin ən önəmli problemləriylə məşğul olan və bu mövzuda minlərlə səhifə yazı yazan Prof. Dr. Səlahəddin Xəlilov bu toplantıya ev

sahibliyi edirdi. Sadəcə sonuncu gün iştirak edə bildiyim və "Ortaq Türk Fəlsəfi Terminologiyası"nın müzakirə olunduğu toplantıya Qərb fəlsəfəsinin bu günkü vəziyyətindən bir neçə cümle ilə qatılı bildim. Həm də Prof. Dr. Səlahəddin Xəlilov və toplantıda iştirak edən Türkiyənin ən önəmli alimlərindən biri olan Prof. Dr. Kənan Gürsoy qarşısında mən fəlsəfə haqqında nə deyə bilirdim ki?

Səlahəddin bəy toplantı boyu çox gözəl fəlsəfi suallarla dəvətiləri bir xeyli tərletdi. Varlıq, yoxluq, mənlik, ədalət, ruh və bədən mövzuları filosofların diliylə izah edilə-edilə hamısı gəlib eşqin varlığında həyat tapdı. Toplantının sonunda gələcəkdə ortaqlıq bir mətn üzərində çalışma və ortaqlıq "Türk fəlsəfi terminologiyası" mövzusunda fikirlər yürütmək qərarı verildi. Toplantıdan sonra bulvara getdik və Xəzərin rüzgarında ruqlarımızı sərindədik. O söhbətlərdən ürəyimdə xoş bir səda qaldı. Şair Bakı demiş: "Bakı qalan bu qübbədə xoş bir səda imiş".

SƏNƏT VƏ DOSTLUQ

O toplantıdan sonra Tərcümə Mərkəzinə gözəl şair Tofiq Abdin abini görməyə gəlməmişdim. Oradakı qısa söhbət sırasında yazar Saday Budaqlı ilə tanış olmuş, eyni zamanda da şair Zakir Fəxri ilə görüşmüşdüm. Şair "Adiloğlu" nəşriyyatında yeni çıxmış "Rekviyem" isimli kitabını mənə hədiyyə etmiş və bir gün sonra kitabın keçiriləcək təqdimat mərasimində dəvət etmişdi. Eyni gecə kitabı oxuyub bitirmişdim. Təmiz və axıcı bir dillə yazılmış kitab sanki ürəkdə bir gəzinti idi. Dərd, kədər, həsrət şair Zakir Fəxrinin diliylə birləşincə bir hüzn buludu yaratmışdı. Şair Musa Yaqub, Ramiz Rövşən, Rəfiq Əliyev, Cəmil Həsəni, Qulu Məhərrəmli, Saday Budaqlı, Yaşar və digər dostlar kitab haqqında anlamlı və gözəl sözlər söylədilər. Anladım ki, sənət hər ürəyə ayrı bir həzz verməkdədir.

Ertəsi gün yazının və sənətin gücü özünü bir daha göstərdi. Mən Almaniyada iken "525-ci qəzet" in gənc yazarı Mirbəhrəm Əzimbəylinin bir yazısı yayılmışdı. Ortadoğu Texniki Universitetində oxuyan bu gənc azərbaycanlı, Məmməd Əmin Rəsulzadə haqqında gözəl bir yazı yazmış və mənə çox duyğulandırmışdı. O duyğularla ona cavab mahiyyətində eyni qəzetdə bir yazı yazdım. Mən Bakıya gəldiyimdə Bakıda Mirbəhrəm deyil, onun gənc, çox təmiz ürəkli və bilgili atası Seyid Camalla tanış oldum. Bir neçə saatlıq söhbət bizi bir-birimizə bağladı və iki gün üst-üstə bir araya gəldik, unudulmaz söhbətlər etdik. Mirbəhrəmin anası Sevinc xanım və qardaşı Mirrəsula tanış olduğumda, 19 yaşlarındakı bu gəncin niyə bu qədər duyğulu, dərin və içdən yazı bilmə səbəbini də öyrənmiş oldum. Azərbaycanda yaşayan əski türk ailə tərbiyəsi və əxlaqlı şükür ki, davam edir.

VƏ "DOLU"

Bir gün sonra dəyərlili dostum və türk dünyasının müasiri Övliya Çələbisi professor Elçin İskəndərzadənin bir dəvəti vardı. Amma gözəl Azərbaycanda deyildiyi kimi: "Sən saydığını say, gör fələk nə sayır"... Ertəsi gün daha gözlərimi açar-açmaz özümü Azərbaycanın ən gözəl şəhərlərindən

biri olan Xaçmazda gördüm. Yazar Aqil Abbas bir yere getməmə fürsət verməmişdi. Xaçmazda Aqil bəyin romanı əsasında "Dolu" filminin qalası varmış.

Azərbaycanın Gürcüstan və Ermənistan sərhədlərinə qədər uzanan bölgələrini ziyarət etmişdim, oraları bilirdim. Amma Quba tərəfinə ilk dəfə gəldim. Maşınımız Bakıdan uzaqlaşdıqca dağlar və yaşıllıqlar başlayırdı. Meyvə və səbzəsi bol olan Xaçmaz xalqından bəziləri məhsullarını eynən Anadoluda olduğu kimi yolda qurduğu dəzgahlarda satırdılar.

Saat 13-ə doğru Xaçmaza girdik. Yol boyu ortaqlıq dərdlərimizdən danışmışdıq. Xaçmaza girər-girməz hamımız susqunluğa gömülüb ətrafı seyrə başladıq. Yollar və ətrafdakı parklar sanki tarixdən qopub günümüzə gəlmişdi. Heykəllər, fəvvarələr, dincəlmə və gəzinti parkları diqqəti cəlb edirdi. Bəlkə də dünyanın ən böyük samovar heykəli buradaydı. Gözəl küçələrdən keçərək İcra Hakimiyyətinin binasına girdik. Bizləri Xaçmazın icra başçısı Şəmsəddin bəy qarşıladı. Mənimlə tanış olduğdan sonra İqdirdən və İqdirdə keçirdiyi dostluq dolu günlərdən danışdı. Filmin qalası saat 15-də Mədəniyyət Sarayında olacaqdı. İcra hakimiyyətində çox oturmada Şəhidlər Xiyabanına gəldik. Bu kiçik şəhərin tam 247 şəhidi varmış. Şəhidlər Xiyabanının girişində ucaldılmış böyük ana heykəli sanki qollarını açmış, o gəncəcik yaşlarında Vətən üçün canlarından keçən 247 şəhidi qucaqlamışdı. Şəhidlər Xiyabanına qərənfillər düzüb Mədəniyyət Sarayına geri döndük. Mədəniyyət Sarayının salonu tamaşaçıyla dolu idi. Azərbaycanda Qarabağ savaşı üzərinə çəkilmiş ən son və iddialı filmlərdən biri olan "Dolu" filminin rejissoru Azərbaycanın tanınmış rejissorlarından Elxan Cəfərov, prodüseri Nadir Mehdiyevdir. Baş rollarda isə Məmməd Səfa, Gülzər Qurbanova, Şamil Süleymanov, Rza Rzayev kimi artistlər rol almışlar.

Yaxşı çəkilmiş savaş səhnələri, duyğulu dialoqlar və süjet xətti, salonu dolduran seyirçilərin filmi bir neçə dəfə alqışlamasına səbəb oldu. Bəzi səhnələrdə hamımızın gözləri yaşardı. Savaşdakı qarışıqlıq, silahsızlıq, ermənilər qarşısındakı qadın və uşaqların pərişan halları, insanların bu uğursuzluqlara rəğmən vətənlərini ən son qanlarına qədər müdafiə etmələri çox diqqətlə seçilmiş mesajlarla izləyicini yormadan ustaca filmə köçürülmüşdü. Özlüklü bir səhnə mənə çox duyğulandırdı. Otağın divarları Ənvər və Nuru Paşanın şəkilləri ilə bəzədilmiş qarabağlı gənc əsgərin anasının ona: "Oğlum, türklər hələ gəlmədimi?" sualı ürəyimi yerindən oynatdı. Qardaşın qardaşdan umacağı ancaq bu qədər gözəl ifadə oluna bilərdi.

Filmin ssenarisini yazan Aqil Abbas bəyə bu filmin mütəlx Türkiyədə də göstərilməsinin gərəkliliyini söylədim. İnşallah türkiyəli izləyicilər də bu filmi izləyərək Qarabağda nələr olub bitdiyini yaxından görürlər.

Gecə yarısı Bakıya doğru yola düşdük. Söhbətin mövzusu yenə ölkə, millət və gələcəyimizdi. Gec saatda Bakıya qayıtdıq. Olduqca yorulmuşduq. Amma Bakının səmasında dalğalanan üç rəngli bayraq ümidlərimizə ümid qatırdı. Ümidli və işıqlı gələcəyə yolçuluq davam edirdi.

İstanbulda AŞ sosial birlik məsələlərinə məsul nazirlərinin konfransı keçirilib

Türkiyənin İstanbul şəhərində Avropa Şurasına (AŞ) üzv dövlətlərin sosial birlik məsələlərinə məsul nazirlərinin "Hamı üçün təhlükəsiz gələcəyin yaradılması" mövzusunda ikinci konfransı keçirilib. Konfransda ölkəmizi Əmək və Əhəlinin Sosial Müdafiəsi naziri Fizuli Ələkbərovun rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti təmsil edib. Nazirlikdən verilən məlumata görə, konfransın açılışında Türkiyənin Əmək və Sosial Müdafiə naziri Faruk Çelik belə bir mötəbər tədbirin ölkəsində keçirilməsindən məmnunluğunu bildirib. Türkiyədə əmək və sosial müdafiə, gənclərin məşğulluğu, sosial birlik məsələlərinin həlli sahəsində aparılan siyasət, əldə olunan uğurlar barədə məlumat verən F.Çelik Türkiyənin firavanlığa, sosial həmrəyliyə, təhlükəsiz gələcəyə xidmət edən təşəbbüslərə həmişə dəstək verdiyini, eyni zamanda, əlaqədə olduğu bütün ölkələrə daim

humanist, xeyirxah münasibət bəslədiyini qeyd edib.

AŞ baş katibinin müavini Qabriella Bataini Draçoni tədbirin keçirilməsini sosial məsələlərin həlli ilə bağlı Türkiyənin işgüzar mövqeyinin növbəti əyani nümunəsi olduğunu bildirib.

Tədbirin ilk günündə çıxış edən əmək və əhəlinin sosial müdafiəsi naziri Fizuli Ələkbərov ölkəmizdə dayanıqlı sosial-iqtisadi tərəqqiyə nail olunması, sosial proqramların icrası, sosial birlik məsələlərinin həlli, xüsusilə böhran şəraitində həssas əhəli təbəqəsinin güclü müdafiəsi mexanizminin qurulması, nəsillər arası həmrəyliyin təmin edilməsi istiqamətlərində həyata keçirilən siyasət və əldə edilən nailiyyətlər, bu sahələrdə qarşıda duran vəzifələr barədə məlumat verib.

Avropa Şurasının sosial birlik məsələlərinə məsul nazirlərinin növbəti konfransının 2015-ci ildə

Azərbaycanda keçirilməsi təklifi və bununla bağlı olaraq, F.Ələkbərovun konfransa vitse-spiker seçilməsi konfrans iştirakçıları tərəfindən yekdilliklə dəstəklənib.

Tədbirin ikinci günündə konfransa sədrlik nazir F.Ələkbərov tərəfindən həyata keçirilib. Nazir Azərbaycanın AŞ ilə əməkdaşlığı daim gücləndirdiyini və bu təşkilatın üzvü kimi üzərinə düşən öhdəlikləri daim sadıqlıqla yerinə yetirdiyini vurğulayıb.

Konfrans çərçivəsində F.Ələkbərovla AŞ baş katibinin müavini Qabriella Bataini Draçoni, Türkiyənin əmək və sosial müdafiə naziri F.Çelik və ailə və sosial siyasət naziri Fatma Şahin, eləcə də İslam Konfransı Təşkilatının baş katibi Ekmeleddin İhsanoğlu arasında görüş keçirilib.

Qeyd edək ki, konfransın yekunu olaraq Nazirlər Bəyannaməsi qəbul olunub.

BƏXTİYAR

Kəmalə ABİYEVA

Kabiyeva@yahoo.com

Ciddi problem

- *Məktəbimiz nə vaxt hazır olacaq?*
  - *Bütün yayı işləməyiblər. Elə 3-4 nəfər oturub orda.*
  - *İndi də 10-15 nəfər olur.*
  - *Gedirik bizi qovurlar, ya da ələ salırlar, "daha bu məktəbdə oxuya bilməyəcəksiniz" deyirlər.*
  - *Şikayət edək.*
  - *Belə iş olar? 5-ci aydı məktəb necə var, elə də qalib.*
  - *Ay müəllim, bizi ələ salırlar.*
  - *Plakatlar yazaq, mitinq eliyək.*
  - *Yox, aclıq edək.*
- Yasamal rayonu 31 nömrəli məktəbin şagirdlərinin və valideynlərinin dedikləri**

Hə, bu da mövzu. Bu da problem. Gəlin birlikdə çö-zək. Cənab prezidentin gözəl sərəncamı var. Həder Əliyev Fondunun gözəl işləri var. Çox gözəl. Məktəbləri, uşaq müəssisələrini əsaslı təmir etmək. Hamı bilir, hamı sevinir. İş qalır buna rəhbərlik edənlərə, yəni işi görənlərə. Necə təmir edirlər, nə vaxta təmir edirlər? Bax, bunu deyiş bilmirdim. Sadəcə, sevinirdim hamı kimi. Yox, indi də sevinirəm, axı, məktəbimiz təmir olunur. Amma...İndi bunun əmması var. İyunun birindən məktəbi necə söküblərsə, eləcə də qalib. Heç bir mərtəbəyə də suyaq vurulmayıb. Dərs ilinin əvvəlinə, yəni sentyabrın 15-nə təhvil verilməli məktəbin hələ bir sinif otağı da hazır deyil. Məktəbin işçiləri bütün yayı gediblər, mən özüm də getmişəm. Bir kəlmə söz deyən kimi onların guya rəhbəri olanlar (birinin adı Mirzədi) adamı az qalır döysün, söysün, qolundan tutub küçəyə atsın. Ha istədim onları yumşaldım ki, ay qardaş, ay yoldaş, ay oğul, ay ata, 15 nəfərlə məktəb təmir olmaq olmaz, axı, neçə ailə, neçə uşaq, neçə müəllim narahat olur, çətindi. Axı, buna pul ayrılır, ən azı yüz fəhlə işləməli... Kime deyirsən? Adama elə bozarırlar: "Sizə nə var? Pul bizimdi, necə istəyirik elə də xərcləyirik". Yəni o qədər də işçi tuturuq. Siz bir düşünün, 3-4 aya görül-məli işi bir ilə görürlər. Puldu da yazırlar, pozurlar, he-sablayırlar... Axır ki, xərcləyirlər. Bir var üç ay, bir də var bir il. Bu qədər pulu üç aya necə xərcləsinlər? Eti-raz edirsən ki, axı pul təmirə görə verilir, fəhlə tutun, pullarını verin, işlədin... Sözü nü ağızda qoyurlar. İstəyirsən malakeşi götürüb üz-gözlərini, ağızlarını ma-lalayasan. Necə ki, onlar təhlükəsizlik qaydalarını təmin etmədiklərindən cavan bir fəhlənin ölümünü malalayıb-lar. Adam bir az da bunlardan qorxur. Yoxsa əlbəyaxa döyüşərdik. Onların nə vecinə. Biz müəllimik, arada şagirdlərimiz var. İndi müəllimli, şagirdli, valideynli qal-mışqı çarəsis. Bilmirik neyləyək, necə eliyək?..

Valideynlər də bizdən əl çəkmir, elə bil günahkar müəllimlərdi. Deyirəm bir süpürgə puluna görə aləmi bir-birinə qatarsız, zəng eləməyə, şikayət eləməyə yer taparsız. İndi niyə bizdən soruşursuz? Bu narahat olan uşaqlar təkə bizimdi bəyem? Hirsələnirəm. Burda mənə sakitləşdirirlər: "Siz əsəbləşməyin. Şikayət edəcəyik, hara lazımdı məktub, ərizə yazacaayıq". İndi mən bilmirəm onlar neyniyiblər, xəbərim yoxdu. Sadəcə, məktəbləri, müəllimləri sevmə, elə hey onlardan danışan bütün KİV nümayəndələrinə çox ciddi mövzu-problem verirəm. İstəyirəm onların hamısı bu barədə yazsın, su-jetlər hazırlasın. Bəlkə köməyi oldu. Heç olmasa payız tətildindən sonra məktəb hazır oldu. Hə nə deyirsiniz, razısınız? Lap gözəl! Elə isə sizi gözleyirik!

P.S. Söhbət prezidentin sərəncamından gedir. Bir də arada uşaqlar var - UŞAQLAR! Onların hüququ, rə-hatlığı pozulur. Təmirə guya rəhbərlik edənlərin la-qeydliyini, üzrlərindəki ifadəni bir görsəniz... Əllərində milyonlar var, dünya veclərinə deyil. Adam elə əsəblə-şir ki, o saat "təmir pulu, süpürgə pulu" yığan müəllim-lər yadına düşür...

Çörək bahalaşdı

2012-ci ilin sentyabr ayında ərzaq məhsullarının qiymətlərinin 1,1 faiz, əhaliyə göstərilən pullu xidmətlərin qiymət və tariflərinin 0,2 faiz bahalaşması, qeyri-ərzaq mallarının qiymətlərinin sabit qalması ümumilikdə istehlak mallarının qiymətləri və xidmət tariflərinin əvvəlki ayla müqayisədə 0,6 faiz bahalaşmasına səbəb olub. Dövlət Statistika Komitəsindən verilən məlumata görə, ay ərzində ərzaq məhsullarından unun, çörəyin, mal və qoyun ətinin, toyuq ətinin, təzə balığın, pasterizə olunmamış üzlü südün, limonun, bananın, xiyar və pomidorun, bibərin, badımcanın, göy lobyanın, gö-yərtinin, sarımsağın qiyməti bahalaşdı. Bahalaşma ilə yanaşı, sentyabr ayında düyünün, manna yarmasının, qarabaşaq yarmasının, yumurtanın, kərə yağının, zeytun və günəbaxan yağlarının, şəkər və şəkər tozunun, almanın, armudun, üzümün, kələmin, soğanın, kartofun, çuğundurun, kökün qiymətlərində ucuzlaşma da müşahidə olunub.

Sentyabr ayında əhaliyə göstərilən pullu xidmətlərdən hava nəqliyyatında MDB və beynəlxalq reyslər üzrə sərnəşindəşimə və təhsil haqları tariflərində bahalaşma müşahidə olunub.

BƏXTİYAR

Ağdamın Quzanlı qəsəbəsində səhiyyə aksiyası keçirilir

Son illər Ağdam rayonunda səhiyyənin madii-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, əhaliyə göstərilən xidmətin səviyyəsinin yüksəldilməsi istiqamətində ciddi addımlar atılıb. Adıçəkilən rayon mərkəzi xəstəxanasının baş həkimi Gülnar Abbasovanın dediklərinə görə, dövlət diqqət və qayğısı sayəsində təkə öten il bölgə ərazisində 3 yeni tipli xəstəxana binası, təcili yardım stansiyası tikilib istifadəyə verilib. Səhiyyə obyektləri müasir tibbi avadanlıq və inventarlarla təchiz olunub. Xidmət şəraiti xeyli yaxşılaşdırılıb. Tibbi arsenalın bacarıqlı və gənc mütəxəssislər hesabına gücləndirilməsi nəticəsində müalicə və profilaktika tədbirləri genişləndirilib. Rayonda yeni doğulan körpələrin və anaların sağlamlığının qorunmasına diqqət artırılıb. Əvvəllər mərkəzi xəstəxanada il ərzində cəmi 200 cərrahi əməliyyat aparılırdısa, hazır

da bu rəqəm 600-ə çatdırılıb. Köçkün əhəlinin və imkansız ailələrin sosial durumu ilə əlaqədar olaraq rayon mərkəzi xəstəxanasının təşəbbüsü və təşkilatçılığı ilə bölgəyə respublikanın tanınmış cərrah və həkimlərinin dəvət edilməsi, müxtəlif xeyriyyə tədbirləri artıq ənənə halını alıb. Rayona tez-tez ezam olunan respublika səhiyyə nazirliyinin həkim biriqadaları əhəlinin müalicəsinin təşkilində və sağlamlığının bərpasında yaxından iştirak edirlər. Həmin aksiyalardan biri də bu günlərdə start götürüb. Cəbhə bölgəsində məskunlaşan Ağdam əhalisinin ehtiyacları nəzərə alınaraq adıçəkilən rayon mərkəzi xəstəxanasının müraciətinə əsasən zəruri müayinələr aparılması məqsədi ilə respublika Səhiyyə Nazirliyinin Milli Onkologiya Mərkəzi tərəfindən Quzanlı qəsəbəsinə mobil diaqnos-tika kompleksi göndərilib.

Bütün sahələr üzrə yüksək ixtisaslı mütəxəssislər cəlb edilməsi 16 nəfərdən ibarət həkim biriqadası köçkün və yerli əhaliyə o, cümlədən Qarabağ müharibəsi əlillərinə şəhid ailələrinə təmənasız tibbi xidmət aksiyasına başlayıb. Səyyar xidmət biriqadasının rəhbəri, respublikanın baş onkoloqu Azad Kərimlinin sözlərinə görə, yüksək nəticə və səmərə verən sözügedən aksiya bir həftə müddətində davam etdiriləcək. İmkansızlıq üzündən Bakı şəhərinə gedə bilməyən mobil diaqnos-tika kompleksi laboratoriyalarının imkanlarından yararlanan sakinlər göstərilən xidmətdən razılıqlarını ifadə ediblər. Onlar Ağdam əhalisinə göstərilən bu yüksək diqqət və qayğıya görə ölkə Prezidenti İlham Əliyevə, respublika Səhiyyə Nazirliyi və Milli Onkologiya Mərkəzinin rəhbərliyinə təşəkkürlərini bildiriblər.

Yəhya PAŞAZADƏ

14 oktyabr Ümumdünya Standartlaşdırma Günüdür

14 oktyabr 1946-cı il tarixində 25 ölkənin nümayəndələri standartlaşdırma üzrə milli qurumların fəaliyyət güclərinin birləşdirilməsi və işlərinin koordinasiyasını həyata keçirmək üçün yeni təşkilatın yaradılması məqsədilə Böyük Britaniyanın London şəhərində toplaşdı. Beynəlxalq Standartlaşdırma Təşkilatı (ISO) isə rəsmi olaraq bir il sonra fəaliyyətə başlayıb. Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsindən verilən məlumata görə, bu günün standartlaşdırma günü kimi qeyd edilməsi isə ISO-nun prezidenti Faruk Sunterin (Türkiyə) təşəbbüsü ilə 1970-ci ildən qərar alınıb. Həmin dövrdən bu gün bütün standartlaşdırma üzrə digər global təşkilatlar tərəfindən də qeyd edilir. ISO-ya üzv ölkələrdən başqa Beynəlxalq Elektrotexniki Komisiya (IEC), Beynəlxalq Telekomunikasiya Birliyi (ITU) və başqa təşkilatlar da bu günün qeyd edilməsinə xüsusi önəm verirlər.

Hazırda Azərbaycanda standartlaşdırmanın inkişaf etdirilməsi, beynəlxalq tələblərə cavab verən yeni milli standartların yaradılması və standartlar fondunun genişləndirilməsi, təkmilləşdirilməsi əsas məqsədlərdəndir. Ölkəmizdə standartlaşdırmanın inkişaf etdirilməsi istiqamətində Standartlaşdırma, Metrologiya və Patent üzrə Dövlət Komitəsi ISO, IEC, CEN, CENELEC, MDB üzrə Dövlətlərarası Şura (MQS), Codex Alimentarius Komissiyası və s. bu kimi regional və beynəlxalq təşkilatlarla sıx əməkdaşlıq edir. Azərbaycan bu təşkilatlarda həm müşahidəçi, tərəfdaş üzv kimi, həm də tam üzvdür.

2012-ci il ərzində İsrail, Litva, Yunanıstan, Gürcüstan, Misir, Makedoniya ilə beynəlxalq əməkdaşlıq əlaqələri qurulub. Türkiyə, Rusiya, Albaniya, Serbiya, Rumıniya, Moldova, Çexiya, Polşa, Türkmənistan, İordaniya, Tacikistan, İran, Bolqarıstan, Qazaxıstan, Ukrayna, Özbəkistan, Qırğızıstan və Belorusiyanın standartlaşdırma sahəsi üzrə müvafiq qurumları ilə ikitərəfli əməkdaşlıq haqqında memorandumlar imzalanıb. Hazırda ABŞ-ın standartlaşdırma üzrə nüfuzlu təşkilatı Sınaqlar və Materiallar üzrə Amerika Cəmiyyəti (ASTM) ilə ikitərəfli əməkdaşlıq memorandumunun imzalanması istiqamətində işlər aparılır.

İl ərzində 139 yeni milli standart dövlət qeydiyyatına alınıb. Hazırda cəmi 674 milli standart və 20878 dövlətlərarası standart (QOST) Azərbaycan qüvvədədir. Həmçinin il ərzində respublika üzrə avtomobil yollarının, piyada keçidlərinin, körpülərin inşası üzrə komitəyə təqdim edilmiş 18 layihəyə baxılıb və müvafiq rəylər verilib.

DSMF-nin gəlirləri 1833,9 mln. manat olub

2012-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun (DSMF) gəlirləri 1833,9 mln. manat təşkil edib ki, bu da 2011-ci ilin müvafiq dövrünə nisbətən 308,9 mln. manat və ya 20,3 faiz çoxdur. DSMF-dən verilən məlumata görə, hesabat dövründə məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə daxilolmalar 2011-ci ilin müvafiq dövrünə nisbətən 15,2 faiz və ya 131,8 mln. manat artaraq 1000,4 mln. manat təşkil edib.

Məcburi dövlət sosial sığorta haqları üzrə daxilolmaların 61,2 faizi və ya 612,5 mln. manatı qeyri-büdcə sektorunun payına düşür. Həmin sektorun ödədiyi məcburi dövlət sosial sığorta haqlarının məbləği əvvəlki ilin ilk 9 ayının göstəricisinə nisbətən 18,7 faiz və ya 96,6 mln. manat artıb, proqnoz isə 109,9 faiz icra olunub.

Ümumilikdə, Dövlət Sosial Müdafiə Fondu üzrə məcburi dövlət sosial sığorta haqlarının daxil olması proqnozu 100,4 faiz icra olunub. Bu dövrdə sahibkarlıq fəaliyyəti ilə məşğul olan fiziki şəxslərin və torpaq pay mülkiyyətçilərinin sosial sığortaya cəlb edilməsi gücləndirilib. Nəticədə, əvvəlki ilin ilk 9 ayının göstəricisi ilə müqayisədə fiziki şəxslər üzrə daxilolmalar 16,1 faiz, torpaq pay mülkiyyətçilərindən daxilolmalar isə 31,4 faiz artıb.

2012-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında büdcədən maliyyələşən təşkilatlar üzrə daxilolmalar 388 mln. manat təşkil edib. Həmin təşkilatların ödədiyi məcburi dövlət sosial sığorta haqları əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən 10 faiz və ya 35,2 mln. manat artıb.

Sair gəlirlər (sanatoriya-kurort yollarının qismən dəyərinin ödənilməsi və s.) üzrə daxilolmalar 5,2 mln. manat olub. Daxilolmaların səviyyəsi pensiya və müavinətlərin vaxtında maliyyələşdirilməsinə imkan verib.

2012-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında əhaliyə məcburi dövlət sosial sığortası hesabına 41,6 mln. manat məbləğində müavinət ödənilib. DSMF-nin digər xərcləri 35,1 mln. manat olub.

2012-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında Fondun xərcləri 1809,6 mln. manat olub. Hesabat dövründə pensiya və müavinətlərin maliyyələşdirilməsi üçün Fond tərəfindən 1774,5 mln. manat vəsait yönəldilib ki, bu da əvvəlki ilin müvafiq dövrünə nisbətən 299,8 mln. manat və ya 20,3 faiz çoxdur. Pensiya xərcləri 2011-ci ilin müvafiq dövrünə nisbətən 20,7 faiz və ya 297,4 mln. manat artaraq 1732,9 mln. manat təşkil edib.

2012-ci ilin 1 oktyabr tarixinə əmək pensiyalarının orta aylıq məbləği 151,3 manat olub, o cümlədən yaşa görə əmək pensiyasının orta aylıq məbləği 167,7 manat təşkil edib.

2012-ci ilin yanvar-sentyabr aylarında əhaliyə məcburi dövlət sosial sığortası hesabına 41,6 mln. manat məbləğində müavinət ödənilib. DSMF-nin digər xərcləri 35,1 mln. manat olub.

"Azərsu" çörək zavodunu cərimələdi

"Azərsu" Açıq Səhmdar Cəmiyyəti içməli suyun dəqiq uçotunun aparılması və sudan qeyri-qanuni istifadə hallarının aradan qaldırılması istiqamətində nəzarət tədbirlərini davam etdirir. ASC-nin mətbuat xidməti və ictimaiyyətlə əlaqələr şöbəsindən verilən məlumata görə, "Azərsu"-nun Daxili Nəzarət və Xətai Sukanal departamentləri əməkdaşlarının həyata keçirdikləri nəzarət tədbirləri nəticəsində təkə oktyabr ayında Xətai rayonu ərazisində 30-a qədər fakt aşkarlanıb. Araşdırmalar zamanı məlum olub ki, rayon ərazisində fəaliyyət göstərən bəzi istehsal və ticarət obyektləri, idman zalları, kafe və restoranlar, avtoyuma, kimyəvi təmizləmə məntəqələrində içməli sudan qeyri-qanuni istifadə edilir. Təəsüf ki, belə hallara kiçik obyektlərlə yanaşı, iri müəssisələrdə də rast gəlinir. Hətta bəzi obyektlərdə içməli sudan qeyri-qanuni istifadə etmək məqsədi ilə ağlaqlıq üsullardan istifadə olunur. Məsələn, Xətai rayonu M.Rüstəmov küçəsi 22 ünvanında fəaliyyət göstərən "Xətai-3" İstehsalat Kommersiya Mərkəzinə məxsus "Əhmədli-çörək" zavodunda içməli sudan qeyri-qanuni istifadə məqsədilə kanalizasiya quyusundan çəkilmiş əlavə xətt aşkarlanıb. Xətai rayonunun böyük hissəsini və paytaxtın digər yerlərini çörək və şirniyyat məhsulları ilə təmin edən müəssisənin su sərfiyyatının faktiki tələbatdan dəfələrlə az olması "Azərsu" əməkdaşlarında şübhə doğurduğundan obyektin su təchizatı sistemində kompleks baxış keçirilib və qanunsuz istifadə faktı aşkarlanıb. Məlum olub ki, obyekt içməli suyu kanalizasiya şəbəkəsinin içi ilə gizli şəkildə çəkilmiş 25 mm diametrlili xətt vasitəsi ilə götürür.

Bununla əlaqədar obyekt sahibinin iştirakı ilə fakt aktlaşdırılıb, "Əhmədli-çörək" zavodunun içməli sudan qeyri-qanuni istifadə edilməsi nəticəsində "Azərsu" ASC-yə dəymiş zərər qiymətləndirilib. Su təchizatı və tullantı sularının axıdılması xidmətlərindən qanunsuz istifadəyə görə dəymiş ziyanın hesablanması dair təlimata uyğun olaraq 3 illik dəymiş ziyan hesablanıb, "Azərsu" ASC-yə dəymiş ziyan 18810 manat 20 qəpik qiymətləndirilərək həmin məbləğin 5 iş günü müddətinə ödənilməsi barədə abunəçiyə bildiriş verilib.

Xəzər dənizində 1019 monitoring keçirilib

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin Xəzər Kompleks Ekoloji Monitoring İdarəsi (XKEMİ) 2012-ci ilin 9 ayı ərzində Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunun sahil zolağında (şimaldan-cənubadək), çimərlik ərazilərində, eləcə də, dənizdə fəaliyyət göstərən müəssisə və obyektlərdə, üzən vasitələrdə və təyin edilmiş koordinatlar üzrə açıq dənizdə 1019 ekoloji monitoring keçirib. Nazirlikdən verilən məlumata görə, monitoringlər zamanı 2793 su, 3 qazma məhlulu, 6 şlam nümunəsi götürülüb, onlar üzərində 11719 analitik, 11832 bioloji və ekotoksikoloji, 7780 mikrobioloji olmaqla, ümumilikdə 31331 tədqiqat aparılıb. Eyni zamanda, ayrı-ayrı təşkilatlara məxsus bioloji və dezinfeksiyaedici qurğuların vəziyyəti də araşdırılıb, onlar üzərində ciddi ekoloji nəzarət təmin olunub.

Keçirilən monitoringlərdə Xəzər dənizi ilə əlaqəsi olan 256 axar qeydə alınıb və bu axarlardan götürülmüş

nümunələr üzərində mütəmadi olaraq müvafiq təhlillər aparılıb.

2012-ci ilin 9 ayı ərzində idarənin iş planına uyğun aparılan tədqiqatlar zamanı bir sıra tədbirlər həyata keçirilib. Belə ki, hidrotexniki qurğuların, istismara yararsız estakadaların sökülərək sahilə daşınması, Bakı buxtasında batmış və yarımbatmış gəmilərin çıxarılması, buxta ərazisində atılmış köhnə neft quyularının birdəfəlik ləğv edilməsi işləri görüldü. Həmçinin, Bibiheybət buxtasında neftlə çirklənmiş ərazilərdə rekultivasiya işlərinin aparılması və yaşıllıqların salınması, Hövsan kanalının müəyyən hissəsinin qapalı sistemə keçirilməsi, Neft daşları və Çilov adasında yeni çirkab sutəmizləyici qurğuların istismara verilməsi və s. işlər həyata keçirilib.

2012-ci ilin 9 ayı ərzində Kür və Araz çayları boyu yaşayış məntəqələrində əhalinin ekoloji cəhətdən təmiz içməli suya olan tələbatının ödənilməsi məqsədilə respub-

likanın rayonlarında quraşdırılmış sutəmizləyici qurğulardan su nümunələri götürülərək, onlar üzərində analitik və mikrobioloji təhlillər aparılıb.

Mövsumlə əlaqədar Abşeron yarımadasının sahil zolağı boyu çimərlik ərazilərində razılaşdırılmış cədvəl əsasında Səhiyyə Nazirliyinin Respublika Gigiyena və Epidemiologiya Mərkəzinin əməkdaşlarının birgə iştirakı ilə monitoringlər keçirilib, müxtəlif çimərlik ərazilərindən su nümunələri götürülərək, laborator müayinələr aparılıb. Laborator analizlərə əsasən modul tipli çirkab sutəmizləyici qurğular quraşdırılmış ərazilərdə mikrobioloji baxımdan dənizdə bağırsağ çöpü bakteriyalarının miqdarının norma daxilində olduğu müəyyən edilib. Çimərlik ərazilərində keçirilmiş birgə monitoringlərin nəticələrinə görə Səbail rayonunun Şıx, Qaradağ rayonunun Sahil və Sumqayıt çimərlikləri istisna olmaqla digər çimərlik ərazilər istifadəyə yararlı olub.

Cəmiyyətdə müəllimin rolu və mövqeyi:

İnsanın şəxsiyyət kimi formalaşmasında, onun təhsil və inkişafında müəllimin rolu danılmazdır. Bütün dövrlərdə müəllim peşəsinin əhəmiyyəti, şərəfliliyi, yüksəkliyi barədə müdrik kəlamlar söyləyiblər. Müqəddəs "Qurani-Kərim" biliyə yiyələnməyin ilk yolunu oxuyub yazmaqda, öyrənməkdə görür. Məhəmməd Peyğəmbər buyururdu ki, elm çöldə dostumuz, tənhalıqda munisimiz, köməksizlikdə yoldaşımız, xoşbəxtlik yolunu göstərənimiz, dostlar arasında zinətimiz, düşmənlər arasında silahımızdır. Elmi biliklərə yiyələnmək Allahın yanında oruc tutmaqdan, namaz qılmaqdan, Həccə getməkdən də üstündür. Başqa bir hədisində Məhəmməd Peyğəmbər alimləri yer üzünün çırağı, nuru adlandırır, biliyi bilməyənlər arasında yaymağı ən böyük sədəqə hesab edir, bilikli adamın üzünə baxmağı, onunla oturub - durmağı ibadət sayır, bilik öyrədən və bilik öyrənən arasında xoş münasibəti vacib hesab edirdi: "Kimdən bilik öyrənirsinizsə, ona hörmət edin, ona qarşı mehriban olun. Kimə bilik öyrədirsinizsə, ona qarşı da mehriban olun".

Dünyanın fəatehi Makedoniyalı isgəndər öz müəllimi Aristotel haqqında demişdir: "Validənlərim mənə göyden yere endirdi, müəllimim isə yerdən göyə qaldırdı".

Dahi Nizamiyə görə təhsilin köməyi ilə insanlar təbiətin və insan mənəviyyətinin sirlərini öyrənə bilər. Elmin qüdrəti, insanın elmlə üstünlük qazanması, qələbə çalması Nizami dünya görüşünün əsas məğzini təşkil edir. Görkəmli alim Nəsrəddin Tusi "Əxlaqi - Nasiri" əsərində müəllim peşəsinə yüksək qiymət verərək yazmışdır: "Varlıqları ən aşağı dərəcədən kainatın ən şərəfli mərtəbəsinə qaldıran səndən daha şərəfli nə ola bilər?"

Təhsil naziri Misir Mərdanov deyir ki, xalq arasında belə bir fikir də mövcuddur ki, müəllim dəyişəndə cəmiyyət də dəyişir. Bu, onunla bağlıdır ki, insanların fikir və düşüncələrinin, həyata baxışlarının formalaşmasında, dəyişməsinə müəllim müstəsna rol oynamaqla bütün cəmiyyətin şüurunda dəyişiklik yaratmaq gücünə malikdir: "Əlbəttə, tanınmış insanların, böyük alim və mütəfəkkirlərin belə deyimləri kifayət qədərdir, mən yalnız onlardan bəzilərinə diqqətə çatdırdım. Müxtəlif dövrlərdə yaşamış müdriklərin müəllim haqqında deyimləri göstərir ki, dövrdən asılı olmayaraq, həmişə əsl Müəllim milli sərəvət kimi qəbul edilmişdir. Cəmiyyətin gələcək inkişaf mərhələlərində hansı dəyərlərin əsas kimi qəbul ediləcəyini, hansı yeni dəyərlərin yaranacağını indidən demək çətindir. Lakin bir şey aydındır ki, müəllim və şagirdlər həmişə olub və qətiyyətlə demək olar ki, yeganə dəyərdir ki, zamandan asılı olmayaraq, daim olacaqdır. Çünki insan bilik və təcrübənin yeni nəsilə ötürülməsi ilə sivilizasiyanın yüksək zirvəsinə çata bilər. Həmin təcrübəni nəsilə ötürmək missiyası isə müəllimin üzərinə düşür, müəllim gələcəyə yol açır. Müəllim peşəsinə digərlərindən fərqləndirən daha bir cəhət ondan ibarətdir ki, bütün insanlar müəllimdən öyrənir. Elə bir insan tapılmaz ki, onun müəllimi olmasın. Dünyanı dəyişən, idarə edən, tarixi yaradan da hi şəxsiyyətləri də müəllim yetişdirir". Təh-

sil naziri bildirib ki, müəllimlik yeganə peşədir ki, həyatda onun heç bir alternativ yoxdur: "Düşünürəm ki, zaman keçəcək, on illər, yüz illər ötəcək, cəmiyyət və həyat daha yüksək inkişaf mərhələsinə çatacaq, lakin müəllim peşəsi yenə də bütün peşələrin zirvəsində dayanacaqdır. İnsanlar nə üçün çox çətin olan müəllim peşəsinə seçirlər? Fikrimcə, bu sualın əsl müəllimlərin sayı qədər cavabı vardır. Lakin aydın olan odur ki, həmin insanlar müəllim kimi doğulurlar, sonradan onu arzu edirlər və talelərini bu peşəyə bağlayırlar. Təsadüfi deyildir ki, əsl müəllimlər üçün başqa peşə olmur, onlar heç bir zaman öz peşələrini dəyişə bilmirlər.

Uzun müddət təhsil sistemində çalışan bir şəxs kimi müəllimlərlə tez-tez ünsiyyətdə oluram, müxtəlif tədbirlərdə onları dinləyirəm, müxtəlif məsələləri müzakirə edirəm, müəyyən problemlərlə bağlı rəylərini öyrənirəm. Məktəbdə müəyyən müddət işləmiş və təcrübə əldə etmiş müəllimlər qeyd edirlər ki, pədaqoji fəaliyyətin əsasını təşkil edən həlledici amil şagirdləri və öz işini sevməkdir. Kimin ki, ürəyində uşaqlara məhəbbət hissi yoxdur, o, müəllim işləməməlidir. Düşünürəm ki, uşaqlara böyük məhəbbətlə yanaşı, daim yeni biliklər əldə etmək həvəsi, öyrənmək və özünü təkmilləşdirmək səyləri, mənəvi inkişaf müəllimin əsas xüsusiyyətləri olmalıdır. Bu baxımdan rus pədaqoqu Anton Rubinşteynin fikirləri çox maraqlıdır: "Əgər birçün gün öyrənmirəmsə - bunu özüm hiss edirəm, əgər iki gün öyrənmirəmsə, bunu mənə yaxın olanlar hiss edirlər, əgər üç gün öyrənmirəmsə - bunu hamı hiss edir". Müəllimin əlində digər peşə sahiblərindən heç birində olmayan bir imkan vardır, həyatın dərk edilməsi və biliklərin əldə olunması yolunda öz şagirdi ilə yanaşı getmək, onunla bərabər öyrənmək və kamilləşmək".

M.Mərdanovun dediyinə görə, müəllim unutmamalıdır ki, onun qarşısında ətrafdakı hadisələri öyrənməyə çalışan və bütün bunları öz prizmasından keçirib dərk etmək istəyən, geniş açılmış, alışıb - yanan gözlərini müəllimə dikən balaca bir varlıq dayanmışdır. Onun gələcək həyatı, fəaliyyəti, uğurları, hətta taleyi də birbaşa müəl-

limdən asılıdır: "Məlumdur ki, pədaqoji konsepsiyada bütün dövrlərdə "kimi öyrətmək", "nəyi öyrətmək" və "necə öyrətmək" suallarına cavab axtarılmışdır və bu gün də axtarılmışdır. Mənə elə gəlir ki, hər şeydən əvvəl "kim öyrədir" sualına cavab tapmaq lazımdır. Müəllim hansı keyfiyyətlərə malik olmalıdır ki, onun şagirdləri öz ölkəsinə və millətinə layiqli vətəndaşlar kimi yetişsinlər. Zənnimcə, müasir müəllim şagirdi potensial imkanlarını nəzərə almaqla onu istiqamətləndirməyi bacarmalı, yaradıcı olmalıdır. Bu cəhətdən obrazlı şəkildə desək, müəllimlik yaradıcılıqdır, müəllim əməyindəki yaradıcılıqdan heç də az deyil, bəlkə də ondan daha ağır və məsuliyyətlidir. Müəllim insan ruhuna bəstəkar kimi musiqi, rəssam kimi boyalar vasitəsilə deyil, birbaşa müraciət edir. Müəllimin sənət əsəri onun yetişdirdiyi şagirdlər-tələbələrdir. Öz zəhmətinin bəhrəsini görəndə, biləndə ki, biliklər verməklə yanaşı, şagirdlərinin yaradıcılıq potensialını aşkar edib, onlarda özünə inam yaradıb, müəllim iftixar hissi keçirir ki, taleyi ona misilsiz bir hədiyyə edib və o, Müəllim olubdur. Tarixə nəzər yetirdikdə, öz həyatı, fəaliyyəti və nümunəsi ilə insanların qəlbində iz qoymuş müəllimləri yad etdikcə bir daha bu peşə sahiblərinə qibtə edirsən, insanın formalaşmasında, ümumilikdə cəmiyyətin inkişafında müəllimin necə böyük rol oynadığını duyaraq heyret edirsən. Belə müəllimlərdən bəziləri barədə fikirlərimi oxucularla bölüşmək istədim. Qori Müəllimlər Seminariyasının məzunları müəllim adını yüksək zirvələrə qaldırmaqla yanaşı, maarifçilik hərəkatının inkişafında xidmətləri ilə Azərbaycanın təhsil tarixində özünəməxsus yer tutmuşlar. Onların arasında Teymur bəy Bayraməlibəyov, Səfərəli bəy Vəlibəyov, Mahmud bəy Mahmudbəyov, Firdun bəy Köçərli, Əhməd ağa Mustafayev, Cəlil Məmmədquluzadə, Süleyman Sani Axundov, Səməd bəy Acalov, Fərhad Ağazadə və digərləri müəllim adını əbədləşdirmişlər. Qori Seminariyasının daha bir məzunu Məmməd Qarayev barədə bir qədər ətraflı məlumat vermək istədim. Məmməd Qarayev cəmi 26 il

həyat sürməsinə baxmayaraq, Azərbaycan maarifinin tarixinə fədakar xalq müəllimlərindən biri kimi daxil olmuşdur. Onun qısa müəllimlik fəaliyyəti Dağlıq Qarabağın Malıbəyli kənd məktəbi ilə bağlı olmuş, XX əsrin əvvəllərində, "oxutmuram, əl çəkin" zamanında, cəhəlt dövəründə həmin kənddə oğlanlar və qızlar üçün məktəblər açmış və müəllimlik etmişdir. Məmməd Qarayev öz müəllimi məşhur pədaqoq və ədəbiyyatşünas Firdun bəy Köçərliyə hələ 1905-ci ildə yazdığı: "Dövrün tələblərinə, həyatın çağırışına həmişə hazır olmaq lazımdır. Xalq müəllimi xalqın yalnız o vaxt məhəbbətini və hörmətini qazanar, xalqın nəzərində məktəbin o vaxt hörmətini qaldırır ki, o, öz əməyinin həqiqi əhəmiyyətini işdə sübut etsin, camaatla qaynayıb qarışsın, onlarla dərddəşə bilsin, onların gözlərini işıqlı dünyaya açsın, maarifə, ağıllı yaşayışa gedən həqiqi yolu onlara göstərə bilsin" kimi qiymətli tövsiyəsinə pədaqoji fəaliyyətində əsas tutmuşdur. O, nəinki müəllimlik etmiş, öz qəlbinin hərəti ilə kənddə maarif, mədəniyyət ocağı yandırmış, insanları elm, savad nuruna qərq etmişdi. Bütün məhərumiyyətlərə, təhlükələrə, maneələrə sinə gərərək, açdığı məktəblər "zülmet səltənətində" nur kimi parlamışdı, sadə kənd camaatının gözündə müəllimi hörmət və nüfuz sahibinə çevirmişdi. Məmməd Qarayevin məktəbliləri arasında xüsusi hörməti var idi. Ona olan sonsuz məhəbbətin rəmzi kimi 1912-ci ildə qız məktəbinin şagirdləri çox orijinal bir xalça toxuyub sevimli müəllimlərinə hədiyyə vermişdilər. Xalçanın üzərində bu sözlər yazılmışdı: "Malıbəyli qız məktəbinin şagirdlərindən sevgili müəllimimiz Məmmədbəy Qarayevə yadigardır". Bu, xalq müəlliminin əməyinin öz şagirdləri tərəfindən son dərəcə yüksək qiymətləndirilməsi demək idi. Müəllim üçün isə bundan böyük mükafat ola bilməz".

Nazir bildirib ki, sovet dövründə də öz fəaliyyəti ilə müəllim adını zirvələrə yüksəldən şəxsiyyətlər olmuşdur. Görkəmli maarif xadimi akademik Mehdi Mehdiyə müəllimlikdən elmin ən yüksək zirvəsinə, nazir vəzifəsinə yüksəlmişdir. Bütün ömürləri

reallıq nələr vəd edir?

ni məktəbli gənclərin təlim-təربiyəsi-nə həsr etmiş Məsmə Atakişiyeva, Zərbəli Səmədov 60-cı illərdə maarif sahəsində fədakar işlərinə görə Əməkdar müəllim, Sosialist Əməyi Qəhrəmanı fəxri adlarına layiq görülmüşlər. Yevlax rayonu Xaldan kənd məktəbinin müəllimi və direktoru Zahid Şöyübov təhsilin inkişafındakı xidmətlərinə görə SSRİ Xalq Müəllimi adını almışdır. Tovuz rayonu Bozalqanlı kənd orta məktəbinin kimya müəllimi Məhər Quliyev müəllimlik fəaliyyətinə görə Əməkdar müəllim və Sosialist Əməyi Qəhrəmanı fəxri adlarını almışdır, hazırda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdcüsüdür: "Qürur hissi ilə demək lazımdır ki, bu gün də məktəblərimizdə müəllim adını şərəflə daşıyan, öz peşəsinin vurğunu olan, həqiqətən şagirdlərinin qəlbində özünə əbədi abidə ucaldan, əsl vətəndaş və şəxsiyyət yetişdirən, bacarıqlı, səriştəli müəllimlər az deyildir, onlar indi də fədakarlıqla çalışırlar. Təhsilin keyfiyyəti, aparılan islahatların uğuru da məhz belə müəllimlərlə bağlıdır. Doğrudan da uzun müddət ərzində müəllim ideallaşdırılmış, həm şagirdlərdə, həm valideynlərdə, həm də ümumilikdə cəmiyyətdə müəllimə böyük hörmət olmuşdur. Müəllim sözü, onun söylədiyi fikirlər, verdiyi məsləhətlər birmənalı şəkildə qəbul edilmişdir. Cəmiyyətdə, ailə və məişətdə bir çox çətin məsələlərin, konfliktlərin həll edilməsi məqsədilə müəllimə müraciət edilmiş, onun sözü həlledici olmuşdur. Təsədüfi deyildir ki, hətta küçədə müəllimlə rastlaşanda şagirdlər hörmət əlaməti olaraq onun qarşısında təzim etmişlər. Müəllim şəxsiyyətinə o qədər hörmət olub ki, onun adı insanlardan fərqi olduğu barədə rəylər də yaranmışdır. Əlbəttə, müəllim vəzifəsini belə nüfuzla, hörmətlə çatdıran, zirvəyə ucaldan müəllimlər özləri olmuşdur. Bir faktı da hörmətli oxucuların diqqətinə çatdırım ki, cəmi bir əsr əvvəl Azərbaycanda ana dilində yazılmış bir məktubu oxumaq üçün bütöv bir kənddə savadlı insan tapılmırdı, indi ölkəmizdə yazıb oxumağı bacarmayan yoxdur. Hamı bilməlidir ki, xalqımızı bu səviyyəyə çatdırırlar müəllimlər olmuşdur və biz hər zaman fədakar əməklərinə görə onlara borclu-yuq. Bu gün dünyanın aparıcı universitetlərində təhsil alan 10 mindən çox azərbaycanlı tələbə, dünyanın aparıcı şirkətlərində yüksək peşəkarlıqla fəaliyyət göstərən mütəxəssislər də Azərbaycan müəlliminin yetirmələridir. Məlumdur ki, müəllim hər bir mil-lətin, xalqın inkişafında həlledici si-madır. Bütün bunlarla yanaşı, indi cə-miyyətdə keçmiş dövrlərə nisbətən müəllim nüfuzunun aşağı düşməsi barədə fikir və mülahizələr səslənir. Hesab edirəm ki, bu fikirlərin müəy-yən əsası vardır. Ötən əsrin 60-70-ci illərindən başlayaraq təkcə ölkəmizdə deyil, bütün dünyada tədrisçən müəllim nüfuzunun aşağı düşməsi müşahidə edilməyə başlanmışdır. Bunun bir sıra səbəbləri olmuşdur: Müxtəlif obyektiv və subyektiv səbəblərdən müəllimlərin sayının artması və beləliklə onların sırasına bu peşə üçün təsadüfi olan insanların da daxil olması. Müəllimlərin sosial müdafiəsi sahəsində kifayət qədər təsirli tədbirlərin görülməməsi. Müəllim hazırlığı-

nın kifayət qədər təkmil olmaması, məktəblərdə pedaqoji fəaliyyətə başlayan müəllimlərin ixtisası üzrə biliklərinin, peşəkarlıq səviyyəsinin aşağı olması. Cəmiyyətin inkişafında təhsilin rolunun və müəllimin missiyasının kifayət qədər qiymətləndirilməməsi. Müstəqilliyin ilk illərində məktəbə və təhsilə münasibətin mənfi istiqamətdə dəyişməsi, dağıdıcılıq meyillərinin ümumi təhsil sistemində sirayət etməsi, bu səbəbdən müəllimlərin kütləvi şəkildə digər sahələrə yönəlməsi. İnformasiya cəmiyyətinin yaranması, bununla əlaqədar müəllimə olan tələblərin dəyişməsi və onların bu tələblərlə bəzən ayaqlaşma bilməməsi.

Müdrük insanlar, təhsil ekspertləri, məktəbşünaslar həmin dövrdə şəxsiyyətin inkişafı və formalaşmasında yaranmış problemləri də məhz müəllim nüfuzunun aşağı düşməsi, bu səbəbdən onlara inamın azalması amili ilə əlaqələndirmişlər. Bununla əlaqədar ölkəmizin gələcəyini dərk edən hər bir insan müəllim nüfuzu ilə bağlı problemi doğuran səbəblər və onların həlli yolları barədə düşünməli, müəllimin cəmiyyətin inkişafında rolunun olduğu kimi qəbul edilməsi üçün səy göstərməlidir.

Düşünürəm ki, müəllim nüfuzunun yüksəldilməsi məqsədilə bu sahədə mövcud olan problemlərin həlli istiqamətində ciddi tədbirlər görməyin vaxtı çatmışdır. Onu da qeyd etmək vacibdir ki, müəllim nüfuzunun bərpası bütün cəmiyyətin diqqətində olmalıdır, Təhsil Nazirliyi isə dövlət təhsil siyasətini həyata keçirən rəsmi qurum kimi öz məsuliyyətini dərk edərək bu istiqamətdə real addımlar atmalıdır. İlk növbədə qeyd etmək lazımdır ki, müasir dövrdə müəllimin rolu və ona olan tələblər dəyişdiyindən bir çox müəllimlər yeni şəraitə uyğunlaşa bilmirlər və ya uyğunlaşmaq istəmirlər".

Təhsil nazirinin sözlərinə əsasən, ənənəvi olaraq uzun müddət ölkəmizdə, eləcə də postsovet məkanında müəllimin rolu biliklərin şagirdlərə ötürülməsi kimi başa düşülüb. O müəllim yaxşı müəllim adlandırılıb ki, şagirdlərinə daha çox məlumat aşılarsın. İndi isə müəllim daha çox bələdçi rolunu oynayır, şagirdləri müxtəlif mənbələrdən müstəqil şəkildə biliklər əldə etməyə istiqamətləndirir, başqa sözlə onlara öyrənməyi öyrədir. Belə şəraitdə isə şagird şəxsiyyəti inkişaf edir, onun hər bir hadisəyə öz baxışı və yanaşması olur, qərar verməkdə çətinlik çəkmir. Uzun müddət ərzində müəllimlərin pedaqoji prosesi ənənəvi təlim metodları üzərində qurub və müəyyən uğurlar da qazanıblar. Lakin inkişafetdirici aspektə, nəticəyönümlü təlimə, bacarıqların formalaşdırılmasına diqqət yetirilməyib. İndi isə müasir dərsi yeni təlim strategiyaları olmadan təsəvvür etmək mümkün deyil. Məlumdur ki, müasir təlim strategiyaları, fədal-aktiv təlim metodları şagirdlərin təlim prosesində daha fəal iştirakına, həyatı və tətbiqi bacarıqlar əldə etməsinə, məntiqi və tənqidi tefəkkürünün inkişafına yönəlmişdir. Məhz bu amil nəzərə alınaraq, Təhsil Nazirliyinin söyləri nəticəsində beynəlxalq təşkilatlarla və yerli QHT-lərlə əməkdaşlıq çərçivəsində ölkənin ümumtəhsil məktəblərində çalışan 22 minədək müəllim müasir təlim texno-

logiyaları üzrə treninqlərdən keçirilib. Daha 18 min müəllim isə yeni kurikulumun tətbiqi ilə əlaqədar treninqlərdən keçərək müvafiq bacarıqlara yiyələnibdir. Lakin aparılan monitoringlər göstərir ki, müvafiq treninqlərdən keçən bir sıra müəllimlər yeni məzunun tədrisində və yeni dərslərin tətbiqində çətinlik çəkirlər. Bir çox hallarda məzmun islahatlarını forma dəyişiklikləri ilə eyniləşdirir, müasir təlim texnologiyalarının tətbiqini sinifdə dərs prosesində şagirdlərin qruplara bölünməsi və şagird masalarının düzülüşünün dəyişdirilməsi kimi başa düşürlər, mahiyyətə isə ənənəvi yolla fəaliyyət göstərməyə cəhd göstərirlər: "Bəs müvafiq treninqlərdən keçməyən çoxsaylı müəllimlər nə etməlidir? Məlumdur ki, onların əksəriyyəti müasir təlim metodlarını ya tətbiq edə bilmirlər, ya da ki, etmək istəmirlər. Birinci halda müəllimlərə bu sahədə bacarıqlar aşılamaq, ikinci halda isə onlar yaradıcılığa və təşəbbüskarlığa meyil göstərmirlər. Müasir təlim metodlarının tətbiqi nəzərdə tutulan dərslərə xüsusi hazırlaşmaq, əlavə mənbələr axtarmaq, təlim materialları hazırlamaq, fərdi tapşırıqlar müəyyənləşdirmək, müasir qiymətləndirmə üsullarından istifadə etmək tələb etdiyindən, bir çox hallarda çətinlikdən qaçır və daha asan yolla getmək istəyirlər. Belə halların olması üçün müəllimlərlə sistemli işin aparılması, metodkabinətlərin bu prosesə fəal cəlb olunması vacib məsələlərdəndir. Yeni kurikulumun hər tədris ilində onun tətbiq dairəsinin genişləndirilməsi, ümumi orta və tam orta təhsil pillələrini əhatə etməsi nəzərdə tutulmuşdur. Bu, o deməkdir ki, ölkənin bütün müəllimləri mərhələlərlə yeni kurikulum üzrə treninqlərə cəlb edilməlidirlər. Hazırda xüsusi aktualıq kəsb edən məsələlərdən biri də müəllimlərə yeni qiymətləndirmə sisteminin tətbiqi sahəsində bacarıqların aşılamağıdır. Məlumdur ki, Təhsil Nazirliyi 2006-cı ildən başlayaraq dünya təcrübəsində tətbiq edilən yeni məktəbdaxili, milli və beynəlxalq qiymətləndirmə mexanizmlərini tətbiq etməyə başlamışdır. Müəllimlər üçün bilavasitə maraqlı doğuran və yenilik kəsb edən məsələ məktəbdaxili qiymətləndirmədir. Bu istiqamətdə artıq müəyyən addımlar atılmış, təlimatli sənədlər hazırlanmışdır. Yeni qiymətləndirmə qaydaları tətbiq edilməkdədir, hətta sinif jurnallarının da forması dəyişilmişdir. Diaqnostik, formativ, summativ qiymətləndirmə sahəsində müəllimlər üçün metodik vasitələr də hazırlanmışdır. İndiyədək gündəlik qiymətləndirməyə alışmış müəllim üçün bunlar tamamilə yeni yanaşmadır. Onu da qeyd edirəm ki, yeni qiymətləndirmə sistemini mənimsəməyən müəllim tədris prosesini sərəməli qura bilməyəcək. Fikrimcə, həm yeni kurikulumun, həm də yeni qiymətləndirmə sisteminin tətbiqi hazırda Təhsil Nazirliyi qarşısında duran ən məsuliyyətli vəzifələrdir. Həmin vəzifələrin uğurlu həlli isə bu mexanizmləri mənimsəyən və müəllimlərə mənimsədə bilən kifayət qədər "öyrədənlərin" hazırlanmasıdır. Hazırda ölkəmizin ümumtəhsil məktəblərində fəaliyyət göstərən 170 min müəllimin müasir tələblərə uyğun fəaliyyət göstərməsi üçün daha hansı

addımlar atılmalıdır? Hesab edirəm ki, belə addımlardan biri hər bir məktəbdə müəllimlərin fəaliyyətinin monitoringinin aparılması, qiymətləndirilməsi, ehtiyacların müəyyənləşdirilməsi və müvafiq inkişaf programının hazırlanmasıdır. Təqdirləyici haldır ki, belə tədbirlər Sumqayıt şəhərində, Qobustan rayonunda, Bakı şəhərinin bir sıra məktəblərində, eləcə də Nazirliyin birbaşa tabeliyində olan ümumtəhsil məktəblərində həyata keçirilmişdir. Lakin bu işin ölkənin bütün təhsil müəssisələrində aparılması zəruridir. Bu tədbirlərin bir sıra məsələ cəhətləri göz qabağındadır. Bir tərəfdən hər bir müəllim öz potensial imkanlarının hansı səviyyədə olduğunu aşkar edir, reyting cədvəlində yerini öyrənir, təkmilləşdirməyə ehtiyacı olan sahələri dəqiqləşdirir, digər tərəfdən isə öz vəzifəsinin öhdəsindən gəlməyən, fəaliyyətini təkmilləşdirməyə səy göstərməyən müəllimlər gələcək perspektivləri ilə bağlı düşünməyə məcbur olurlar. Daha bir əhəmiyyətli cəhət isə ondan ibarətdir ki, məktəblərdə müəllimlərin inkişafı ilə bağlı sistemli iş aparmaq imkanları yaranır, başqa sözlə məktəbdaxili, rayondaxili ixtisasartırma və təkmilləşdirmə mümkün olur. Ötən məqalələrimizdə də qeyd etmişdik ki, müəllimlərin peşəkar inkişafını yalnız ixtisasartırma təhsili müəssisələrinin öhdəsinə buraxmaq düzgün olmazdı və bu, heç də həmişə səmərəli nəticələrə gətirib çıxarmır.

Müasir informasiya cəmiyyəti şəraitində müəllimi xarakterizə edən əsas keyfiyyətlərdən biri də, şübhəsiz ki, İKT-nin tətbiqi ilə bağlı bacarıqlardır. Bəs bu sahədə vəziyyət necədir və necə olmalıdır? Hazırda ölkəmizdə təhsilin informasiyalaşdırılması sahəsində əhəmiyyətli addımlar atılır. Elektron məktəblər yaranır, elektron tədris resursları hazırlanır və müəllimlərin istifadəsinə verilir, təhsil müəssisələri genişzolaqlı sürətli internet şəbəkəsinə qoşulur, İKT tədris prosesinin ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilir və keyfiyyətli tədrisə zəmin yaradır.

Qeyd edirəm ki, beynəlxalq təşkilatların da imkanlarından istifadə etməklə indiyədək 40 mindən çox müəllim İKT üzrə treninqlərə cəlb olunmuş və müəyyən bacarıqlar əldə etmişlər, onların bir çoxu fəaliyyətində İKT-nin imkanlarından kifayət qədər bəhrələnilirlər. Lakin ümumilikdə ölkənin ümumtəhsil məktəblərində çalışan bütün müəllim heyətinin İKT bacarıqlarına yiyələnməsi ciddi bir problem kimi qarşıda dayanmışdır. Bu gün müəllimlərin İKT-dən istifadə səviyyəsi, əlbəttə, bizi qane edə bilməz. Elə etməliyə ki, hər bir müəllim İKT-dən tədris prosesində səmərəli istifadə etsin, tədrisin keyfiyyətini yüksəltsin. Axı müasir dünyada "savadlılıq" anlayışı həm də İKT sahəsində bacarıqları özündə ehtiva edir. Hesab edirəm ki, yaşadığımız informasiya dövründə müəllimlər nəinki İKT-dən istifadəni, eyni zamanda müxtəlif auditoriyalar qarşısında təqdimatlarla (prezentasiya) çıxış etməyi də bacarmalıdırlar. Düşünürəm ki, bununla əlaqədar ölkə prezidenti tərəfindən təsdiq olunmuş Dövlət Proqramı çərçivəsində həyata keçirilən tədbirlərlə yanaşı, əlavə imkanlardan da istifadə edilməli, müəllimlərin İKT bacarıqlarına yiyələnməsini təmin edən xüsusi proqram hazırlanmalıdır".

Sevinc QARAYEVA

“Bəzi insanlar Anarın kim olduğunu anlamırlar”

Pərvin: Nəsb müəllim, mərhum Xalq şairi Məmməd Araz sizin haqqınızda yazırdı ki, “Nəsb dünyanı həm olduğu kimi, həm də istədiyi kimi görmək istəyir...” Uzun illər Rusiyada yaşamağınıza, işləməyinizə baxmayaraq Vətənə də tez-tez gəlmisiniz. Buraları istədiyiniz kimi görə bilərsinizmi?

Nəsb Nəbioğlu: Əlbəttə, bu gün Azərbaycanda ürəkəçən, qəlb oxşayan mənzərələr çoxdur. Şəhərlərimiz abadlaşır, Bakımız günü-gündən gözəlləşir, körpülərin, körpü qovşaqlarının çəkilməsi, yaşayış və inzibati binaların müasir formada tikilib yaradılması məni olduqca sevindirir.

Bu il mən bir neçə dəfə Yevlaxda, Gəncədə, Göygöldə, Tərtərdə, Bərdədə oldum. Burada məskunlaşan qohumlarımla, yerlilərimlə görüşdüm. Mən ümumiyyətlə, Azərbaycana hər gələndə imkan daxilində onları ziyarət edirəm. Paytaxtla yanaşı, sadaladığım şəhərlər də yəni quruluş, hələ bu abadlıq işləri davam etdirilir. Bütün bunlar Azərbaycanın yaxşı gələcəyindən xəbər verir. Bunu görmək, dəyərləndirmək ən azından nadanlıq olar.

Pərvin: Amma müsahibələrinizdə birində demişdiniz ki, Azərbaycana gələndə sevənə bilmirsiniz...

Nəsb Nəbioğlu: Bəli, demişəm. Mənim doğduğum torpaq, doğma Kəlbəcərim, Qarabağım azad olmayınca, necə sevənə bilərəm? Hər dəfə Vətənə gələndə düşünürəm ki, mən necə övladam, gedib atamın qəbrini ziyarət edə bilmirəm... (kövrəlir) ...Bir neçə ay öncə Murov dağına getmişdim. Orda mənə çox ağrıdan bir dəmir lövhə var idi. Yazılmışdı ki, Kəlbəcər - 80 km. Bundan xeyli kövrəldim, təsirləndim. Şeir qaraladım:

**Burdan Kəlbəcəre elə yaxındı,
Bir göz qırpımında aşib gedərdim,
Toğana, yolların necə çətindi?
Başımın üstünə ələlib dərdim...**

Yəqin ki, gələcəkdə bir poema yazacağam bu barədə. Vətənimizə gəlib qaçqın qohumlarımla görüşəndə çox pessimistləşirəm. Fikirləşirəm, görəsən çoxmu çəkəcək bu ağrılar? İşğal olunmuş torpaqlarımızın adını sadalaya bilməyən gənclər görəndə, torpağını itirib maddiyyat peşində olan məmur görəndə çox düşünürəm, lap çox...

Pərvin: Çıxış yolunu tapa bilərsiniz?

Nəsb Nəbioğlu: Çıxış yolu birliyimizdədir. Məncə birləşməklə, hər kəsin əlindən gələni etməsilə, həqiqətlərimizi dünyaya düzgün çatdırmaqla istədiyimizə daha tez nail ola bilərik... Hər şey təbliğ olunduğu kimi, xeyirxahlıq, insanlıq da təbliğ olunmalıdır. Əslində bu sahədə təcrübəmiz var. Azərbaycanın qədim ədəbi abidəsi “Avesta”da

Pərvinin həmsəhbəti Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin (AYB) Moskva bölməsinin katibi, şair Nəsb Nəbioğludur.

Zərdüşt insanlara xeyir düşüncə, xeyir söz, xeyir əməl aşılayırdı. Mənə elə gəlir ki, bizlər də bir yazıçı, ictimai xadim olaraq ilk növbədə insalara xeyirxahlığı, alicənablığı, mehribanlığı, birliyi aşılamalıyıq.

Pərvin: Birlikdən danışmışkən bir məsələyə münasibətinizi bilmək istərdim. Dünya Azərbaycanlılarının III Qurultayında iştirak etmişdiniz. Səhv etmərsə, ən böyük nümayəndə heyəti Rusiyadan gəlmişdi. Bəlkə də uzun illər bir ölkənin tərkibində olduğumuzdan Rusiyada həmyerlilərimiz daha çoxdur. Ümumiyyətlə, sizcə, azərbaycanlıların təşkilatlanma, birləşmə xarakteri nə dərəcədə formalaşmış?

Nəsb Nəbioğlu: Əslində, azərbaycanlılar müxtəlif dövrlərdə, dönlərdə Rusiyada məskunlaşmışlar. Amma ən çox məskunlaşma prosesi Sovet imperiyasının süqutundan sonra olub. Təəssüf ki, Rusiyada yaşayan həmyerlilərimizin sayı barədə dəqiq məlumat yoxdur. Mən bir xeyli araşdırma apardım, amma bir dəqiq rəqəm ala bilmədim. Hər halda səfirimiz Polad Bülbüloğlu müsahibəsində rəsmi təsdiq olunmuş sayı açıqlamışdı ki, 650-700 min nəfər azərbaycanlı yaşayır Rusiyada. Amma bununla belə, yəni sayımız çox olmasına baxmayaraq, təşkilatlanma məsələsi tam ürəkəçən deyil. Şübhəsiz, Rusiyada diaspora təşkilatımız da var, fəaliyyət də göstərir. Amma di gəl ki, orada da mənfəət güdmə, birləşmə bilməmək qüsurlarımız üzə çıxır. Ümumi birlik zəifdir. Diaspora işimizi gücləndirməyə ehtiyac var. Lakin istər Diaspora Təşkilatımız, istər Tofiq Məliklinin başçılıq etdiyi “Ocaq” cəmiyyəti Azərbaycanı, ədəbiyyatımızı, mədəniyyətimizi

təbliğ etmək, dərdlərimizi çatdırmaq baxımından əllərindən gələni edirlər. Leyla Əliyevanın yaratdığı “Amor” Gənclər Təşkilatı da çox işlər görür.

Pərvin: Ölkəmizdən kənar yaşayan azəri ailələri var ki, övladları orada dünyaya gəlib. Sizcə, bu uşaqlara azəri, türk olduqlarını anlatmaq, dərk etdirmək üçün nə etmək lazımdır?

Nəsb Nəbioğlu: Ən düzgün yol göstərməkdir. İnsan öz gözü ilə gördüyünü daha yaxşı dərk edir. İmkan daxilində bu uşaqları tez-tez Azərbaycana gətirmək lazımdır. Amma bu məsələdə də ağırlı məqamlar var. Hər yay Rusiyadan on minlərlə azərbaycanlı öz tarixi, doğma vətənlərinə gəlirlər. Dediğiniz kimi, uşaqlarına vətəni yaxından tanımaq, qohumluq əlaqələrini qüvvətləndirmək, ana dillərini təkmilləşdirmək, adət-ənənələrimizi, mədəniyyətimizi yaxından öyrənmək məqsədlə... Bir də onları ölkəmizlə əlaqələrini kəsməmək arzusu, istəyi gətirir Azərbaycana. Bəs Azərbaycanda bunları nə gözləyir? Azərbaycan miqrasiya qanunvericiliyinə əsasən dünyanı istənilən ölkəsindən Azərbaycana gələn əcnəbilər, (çox təəssüf ki, biz də onların sırasındayıq) 30 gündən artıq qaldıqları təqdirdə 3 gün ərzində Daxili İşlər Nazirliyinin müvafiq orqanlarında qeydiyyatdan keçməlidirlər. Həmin qanun Azərbaycanda doğulmuş, sovetlər zamanından Rusiyada və başqa keçmiş sovet respublikalarında yaşayan azərbaycanlıların vətənimizə sərbəst gəlib-gətmələri üçün çətinliklər yaradır. Hesab edirəm ki, qanuna müəyyən əlavələr etmək lazımdır. Yəni deyək ki, ölkəyə gələn çinli ilə, əslən azəri, türk olan xarici ölkə vətəndaşı arasında fərq qoyulmalıdır. Azərbaycanda üzləşdiyimiz

problemlərlə bağlı müəyyən təşkilatlara müraciətlər etmişik.

Pərvin: Nəsb müəllim, ədəbiyyatımızın təbliği ilə bağlı bir məsələni soruşmaq istəyirəm... Hazırda belə fikirlər var ki, dünyaya çıxmağımız, tanınmağımız rus dilinin vasitəsi ilə ola bilər. Bu baxımdan əsərlərin rus dilinə tərcüməsi çox vacibdir. Rusiyada bizim ədəbi nümunələrimizi ruscaya tərcümə edən mütəxəssislər varmı, ümumiyyətlə bu iş necə qurulur?

Nəsb Nəbioğlu: Rusiyada yaxşı tərcüməçilər var. Müəyyən əsərləri rusçaya çeviriblər. Məsələn, Alina Axundova çox peşəkər tərcüməçidir. Bəzi yazıları tərcümə edib. Amma təəssüf ki, artıq yaşı bu işlə ardıcıl məşğul olmağa imkan vermir. Mən tamamilə razıyam ki, rusçaya tərcümə olunmaqla, Rusiya mətbuatı vasitəsilə dünyaya çıxmağa bilirik. Ancaq bu işlə sistemli məşğul olmaq lazımdır. Yaxşı əsərləri burada da tərcümə elətdirib bizə göndərsələr, çapına məmnuniyyətlə kömək edərək. Həm də artıq tanınmış yazıçıların əsərləri ilə yanaşı yeni müəlliflərin, gənclərin yazılarının tərcümə olunmasına, Rusiya mühitində tanınmasına çalışmalıyıq.

Pərvin: Ümumiyyətlə, çağdaş Azərbaycan ədəbi mühitini ardıcıl izləmək imkanınız olurmu? Gündəmdə olan məsələlərə, ədəbi aləmdə gedən proseslərə münasibətiniz necədir?

Nəsb Nəbioğlu: Əlbəttə, indi texnikanın yaratdığı imkanlar daxilində mətbuatı, ədəbiyyatı izləmək daha asandır. Son illərdə ədəbi mühit çox qaynardır. Bu məni sevindirir. Lakin məni qane etməyən məqamlar da var. Görkəmli ədibimiz Anara qarşı haqsız təhdidlər, qərəzli tənqidlər məni bir ziyalı kimi ağrıdır. Bəzi insanlar Anarın kim olduğunu anlamırlar. Onu yaxşı tanısaydılar, cəfəngiyyət yazmazdılar. Anar müəllim çox böyük insandır, yüksək intellekt sahibidir, zəngin və ensiklopedik biliyə malik şəxsiyyətdir. Onu təkçə Azərbaycanda yox, eləcə də Rusiyada, Türkiyədə və digər dövlətlərdə görkəmli bir ədib, ziyalı insan kimi tanıyırlar. Mən Moskvada dəfələrlə Anar müəllimin təmiz rus dilində maraqlı, məntiqli çıxışlarına qulaq asıb fəxarət hissi keçirmişəm. Onun hər zaman milli mövqeyimizdən çıxış etməsi, xalqımıza, millətimizə bağlılığı məni olduqca sevindirir, gözümde daha da ucaldıb. O ki, qaldı AYB-nin sədrliyi məsələsinə, Anar müəllim iş başındadır, öz vəzifəsini layiqincə icra eləyir. Bu gün Yazıçılar Birliyində onu əvəz edə biləcək başqa yazıçı görmürəm. Anarın öz yerində qalması ümumi ədəbiyyatımızın, mədəniyyətimizin xeyrinədir.

ADMİU - nun beynəlxalq əlaqələri genişlənir

Yeni dərs ili başlayandan Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universitetinin adını tutub buraya təşrif gətirən xarici qonaqların ardı - arası kəsilmir. Gələnlər əsasən teatr, kino xadimləri, rejissorlar, aktyorlar, kinoprodüserlərdi. ADMİU növbəti kərə öz qapılarını dost latviyalı qonaqların üzünə açdı. Latviya respublikasının Azərbaycanı fəvqəladə və səlahiyyətli səfiri Xardis Baumanisin ADMİU - nun rektoru, professor Timuçin Əfəndiyevə göndərdiyi məktubda xahiş olunurdu ki, Azərbaycan Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin dəstəyi ilə Bakıda Avropa İttifaqı üzvlərinin Avropa Kino Festivalı çərçivəsində təşkil olunmuş festivalda iştirak edəcək məşhur Latviya kinoaktyoru Ranis Reynis və çəkiliş qrupunun üzvü Anca Ansonun ADMİU - nun müəllim və tələbə heyəti ilə görüşlərinə və ustad dərslərinə qatılmasına şərait yaradılsın. Bu təklifi məmnuniyyətlə qəbul edən ADMİU - nun Beynəlxalq əlaqələr üzrə prorektorluğunun yüksək dərəcədə təşkilatçılığı sayəsində görüş baş tutdu. ADMİU - da pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olan məşhur rejissorlar, aktyor və operatorlarla, Xalq və Əməkdar artistlərlə, eyni zamanda müvafiq ixtisaslar üzrə təhsil alan tələbələrle elmi şura zalında qonaqların

qarşılama, qarşılıqlı ün-siyyət, qızgın polenika, səmimi replikalarla müşaiyətlənən bu görüş yəqin ki uzun zaman xatirələrdən silinməyəcək.

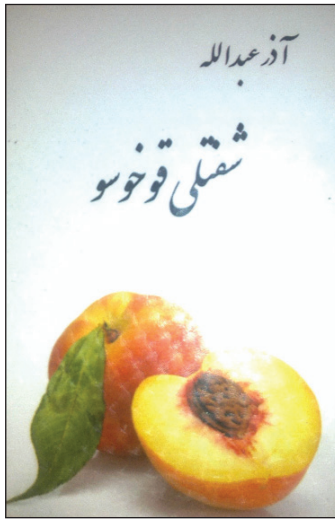
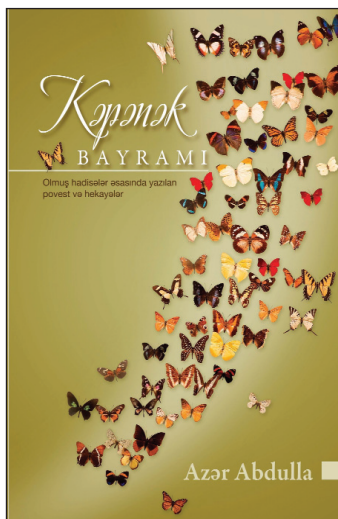
Milli müstəqilliyə aparan yollarda demək olar ki, eyni taleyi yaşamış, mənfur sovet rejiminin amansız basqılarına məruz qalmış Azərbaycan və Latviya xalqlarının sənət duyğularının, kinematoqraf talehələrinin oxşarlıqlarından danışan aktyor Yanis Reynis eyni zamanda müstəqilliyin onlara bəxş etdiyi geniş imkanlardan da söhbət açdı. Tələbə və müəllimlərin çoxsaylı suallarını cavablandıran qonaqlar daha sonra universitetin yaradıcı ixtisaslar üzrə təhsil alan tələbələr üçün yaradılmış texniki imkanlarla tanış olmaq istədiklərini bildirdilər. ADMİU - nun əsas binasının müxtəlif mərtəbələrindəki kino və televiziya stu-

diyalarını, pavilyonları və tamaşalar göstərilməsi üçün quraşdırılmış səhnə və estradaları, işıq avadanlıqlarını maraqla seyr edib buradan görüb - götürülməsi çox şeylər olduğunu söylədilər. Tədris işləri üzrə prorektor, professor Rafiq Sadiqov 90 yaşlı təhsil ocağının şərəfli tarixi, beynəlxalq əlaqələr üzrə prorektor Çingiz Bağirov ADMİU - nun beynəlxalq əlaqələri barədə ətraflı məlumat verdilər. Tələblərə sənətin ecazkar sirlərini öyrədən görkəmli sənətkarlarımızdan Amin Novruzov, Gülsad Baxşıyeva, Ötkəm İskəndərov, Ağaxan Salmanovla Y. Reynis və A. Ansonun səmimi dialoqları, öz aralarında apardıqları fikir mübadilələri onların gələcək dostluq və əməkdaşlıq bağlarının daha da möhkəmlənəcəyindən xəbər verirdi.

İNTİQAM

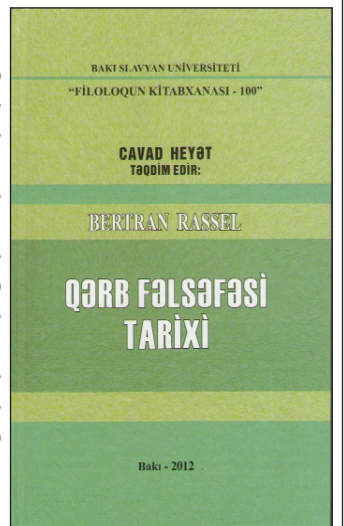
Azər Abdullanın yeni kitabları çıxıb

Azər Abdullanın povest, hekayə, bədii-publisistik yazılarından ibarət "Kəpənək bayramı" adlı kitabını (184 səh., 500 ədəd) Bakının "Min Bir Mahnı" nəşriyyatı və "Şəftəli qoxusu" adlı kitabını (202 səh., 230 ədəd) isə Tehranın "Xudafərin" nəşriyyatı (əski əlifba ilə Azərbaycan dilində) nəşr edib. Tehranda nəşr olunan eyniadlı "Xudafərin" jurnalı isə yazıçının "Qəmərlidən keçən qatar" povestini hissə-hissə çap etməkdədir.

Rasselin "Qərb fəlsəfəsi tarixi" Azərbaycan dilində

Bakı Slavyan Universitetinin "Filoloqun kitabxanası - 100" seriyasından növbəti kitab işıq üzünə görüb. Bu, Cavad Heyət təqdimatında XX əsrin böyük filosofu Bertran Rasselin "Qərb fəlsəfəsi tarixi" əsəridir. Xatırladaq ki, buna qədər bu seriyadan Baxtinin "Dostoyevski poetikasının problemləri", Xomskinin "Dil və təfəkkür", Qolosoferin "Mifin məntiqi", Kunun "Qədim Yunanıstanın mifləri və əfsanələri", Koserunun "Ümumi dilçiliyə giriş", Əhməd Cəfəroğlunun seçilmiş əsərləri, Lev Anninskiyin "Cəviz ləpəsi", Vilayət Quliyevin "Ədəbiyyatda Nobel mükafatı laureatları", İbn Mühənnanın "Hilayətül-İnsan və Həlbətül-Lisan" və s. kitablar işıq üzünə görüb. Bertran Rasselin "Qərb fəlsəfəsi tarixi" kitabı İngiltərədə 14 dəfə çap olunub və dünyanın bir çox dillərinə, o cümlədən fars dilinə də çevrilib. Müəllif bu kitabında fəlsəfəsindən bəhs etdiyi filosofların əsərlərini onların sosial mühitləri ilə əlaqələndirməyə, filosofu öz mühitinin məhsulu kimi təqdim etməyə və onu öz əsrinin fikri və hisslərinin təcəssümü, nümayəndəsi kimi tanıdırmağa çalışıb. Buna nail olmaq üçün Rassel kitabın bir fəslini sivilizasiya tarixinə aid edib.

Xurşidbanu Natəvanın 180 illik yubileyi qeyd olunub

"Azərbaycan Respublikası Dağlıq Qarabağ Bölgəsinin Azərbaycanlı İcması" İctimai Birliyinin, Azərbaycan Müəllimlər İnstitutunun (AMİ) və Şuşa Rayon İcra Hakimiyyətinin birgə təşkilatçılığı ilə görkəmli şair Xurşidbanu Natəvanın 180 illik yubileyinə həsr olunmuş tədbir keçirilib. Tanınmış elm və mədəniyyət xadimlərinin, incəsənət ustalarının və ədəbiyyatsevərlərin qatıldığı tədbirdə şairin həyat və fəaliyyətindən söz açılıb, ona həsr olunmuş təqdimat nümayiş etdirilib. Tədbirdə "Azərbaycan Respublikası Dağlıq Qarabağ Bölgəsinin Azərbaycan İcması" İctimai Birliyinin rəhbəri, Şu-

şa Rayon İcra Hakimiyyətinin başçısı Bayram Səfərov çıxış edərək görkəmli poeziya ustası Xurşidbanu Natəvanın Azərbaycan tarixi və ədəbiyyatındakı əvəzsiz xidmətlərindən bəhs edib.

AMİ-nin rektoru, Milli Məclisin deputatı, professor Aqiyə Naxçıvanlı həssas qəlbləli şairin həyat və yaradıcılığında bəhs edib: "El arasında "Xan qızı" adı ilə məşhur olan Xurşidbanu Natəvan incə ruhlu şair olmaqla yanaşı, dövrün görkəmli maarifçisi, ictimai xadimi, xeyriyyəçisi kimi tanınmış və ümumxalq məhəbbəti qazanıb.

Azərbaycan ədəbiyyatının inkişafında qadın

poeziya ustadımızın yaradıcılığı xüsusi əhəmiyyət daşıyır. Xurşidbanu Natəvan zamanının görkəmli şəxsiyyətlərindən olub, təkə Azərbaycanca deyil, bütün Qafqazda xeyirxahlığı ilə tanınmış".

Şuşa Rayon İcra Hakimiyyəti başçısının müavini Vüsalə Əliyeva, filologiya üzrə elmlər doktorları Ramil Əliyev və Əlizadə Ələsgərli şairin həyat və yaradıcılığında, onun Azərbaycan poeziyasının inkişafındakı xidmətlərindən, Natəvan şairinin poetikasından, ölkəmizin, o cümlədən Şuşanın ictimai-siyasi və mədəni həyatındakı rolundan bəhs edib. Tədbir iştirakçıları görkəmli şairin yubileyinin ölkə miqyasında geniş qeyd olunması ilə bağlı dövlətimizin başçısı İlham Əliyevin 2012-ci il 3 aprel tarixli Sərəncamının əhəmiyyətini yüksək qiymətləndirib.

S.MÜRVƏTQIZI

www.mkm.az

MİLLİ KİTAB MÜKAFATI ƏSƏRLƏRİN QƏBULUNU ELAN EDİR.

Müsabiqəyə həcmi 40 000 işarədən az olmayan bədii əsərlər (povestlər, romanlar, hekayə topluları) qəbul olunur.

Uzun siyahı ("lonqlist", 20 ən yaxşı əsər) **2013-cü il martın 1-də** elan ediləcək.

Qısa siyahı ("şortlist", 10 ən yaxşı əsər) **2013-cü il, martın 15-də** elan ediləcək.

Qaliblərə pul mükafatı təqdim olunacaq:

1-ci yer – **3000 manat**

2-ci yer – **2000 manat**

3-cü yer – **1000 manat**

Əlavə nominasiyalar:

Ən yaxşı şeir (həcmi 100 sətirdən az olmamaqla) – mükafat **300 manat**

Ən yaxşı uşaq nağlı – mükafat **300 manat**

Ən yaxşı gənc yazar – mükafat **300 manat**

Qəbul 2012-ci il, noyabrın 16-na qədər davam edəcək. Qaliblərin adı isə 2013-cü il, iyunun 4-də elan olunacaq.

Əsərlər Z.Taqiyev küçəsi 19 ("Əli və Nino" kitab dükanı, tel.: 4930412), eləcə də, info@mkm.az ünvanında qəbul olunur.

MKM-in baş sponsoru Bakcell şirkəti, rəsmi sponsoru Bank Respublika QSC

bakcell

Bank Respublika
size faydalı

AliNin

Telman ORUCOV

Antonin kimi mənim üçün şəhər və vətən Romadır, bir insan kimi isə - dünyadır.

Mark Avreli

Şəxsiyyətlər daim ehtiram bəslənən, bəzən hətta sevilən insanlar olmuşlar. Özlərinə məxsus olan keyfiyyətlərə görə şəxsiyyətlər onları əhatə edənlərdən ciddi surətdə fərqlənir, hər bir cəmiyyətdə aparıcı qüvvəyə çevrilir, ictimai həyatda bəzən hətta xırda dairədə də olsa liderlik imkanı qazanmağa cəhd edirlər. Şəxsiyyət anlayışı əslində müxtəlif cəhətləri əks etdirən məfhum olduğundan, buna fəlsəfi qaydada yanaşdıqda öz mahiyyətini daha yaxşı biruzə verir. Fəlsəfə isə hələ qədim zamanlardan cəmiyyəti və onun üzvü kimi insanı öyrənməklə məşğul olmuşdur. Fəlsəfi bilik hər şeydən əvvəl insan haqqındakı bilikdir. Fəlsəfə insanı dünyada, dünyanı isə insanda təhlil edir. İnsan isə o vaxt şəxsiyyətə çevrilir ki, o, ətrafındakılara münasibətini şüurlu surətdə müəyyən edir.

Şəxsiyyətlə fərd arasında mühüm fərqlər mövcuddur. Şəxsiyyət fərdin sosial cəhətdən əhəmiyyət kəsb edən xüsusiyyətləri sistemidir, onun sosial dəyərləri mənimsəmək ölçüsüdür, həm də bu dəyərləri həyata keçirmək qabiliyyətinin sahibidir. Şəxsiyyət anlayışı özünəməxsusluğu ilə seçilməklə fərdə ümumsosial xüsusiyyətlərin ifadə olunması ilə əlaqədardır. Bu xüsusiyyətlər isə konkret insanın dünyaya təkrar olunmaz qaydada sistemli münasibətindən, onun sosial qarşılıqlı təsirdə meydana gələn fərdi bacarığından irəli gəlir. İnsan şəxsiyyət kimi öz şüurunun inkişaf səviyyəsi ilə, bunun ümumi şüura uyğunluğu ilə xarakterizə olunur, axırıncı isə öz növbəsində həmin cəmiyyətin inkişaf səviyyəsi ilə müəyyən olunur.

Şəxsiyyət ictimai münasibətlərdə bilavasitə iştirak edir. Şəxsiyyətin mühüm cəhəti ayrı-ayrı adamlara, özünə, öz ictimai və zəhmət vəzifəsinə münasibətidir. Şəxsiyyətdə ən başlıca xüsusiyyət təkcə onun mövqeyi deyildir, həm də öz münasibətlərini bütün müqavimətlərə və maneələrə baxmayaraq həyata keçirmək bacarığıdır. Bu, insanın yaradıcı imkanlarından, onun qabiliyyətlərindən, biliklərindən və bacarıqlarından, iradəli-emosional və intellektual xüsusiyyətlərindən asılıdır. İnsan heç də hazır qabiliyyətlərlə, maraqlarla, xarakterlə dünyaya gəlmir. Bu xüsusiyyətlər yalnız ömür çərçivəsində, sürülən həyat boyu, ancaq həm də müəyyən təbii əsas üzərində formalaşır. İnsanın təbii cəhətləri heç də onun sosial mahiyyətinə əkslik kimi qəbul olunmamalıdır. Axı insanın təbiətinin özü də, təkcə bioloji təkamülün məhsulu deyil, həm də tarixin məhsuludur.

Lakin şəxsiyyətin təşəkkül tapması yalnız konkret ictimai şəraitlərdə baş verir. Cəmiyyətin tələbləri adamların davranış modelini, həm də bu davranışın qiymətləndirilməsi meyarlarını müəyyən edir. Şəxsiyyətin inkişafı, əs-

Böyük şəxsiyyətlər bütün dünyaya məxsusdur

Şəxsiyyət anlayışı barədə

(Xeyirə kahin xidməti, şərə qarşı isə məğlubedilməz gladiator cəsarəti göstərən R.A.-ya)

Hamlet və kral Lir həyatın ağır sınaqları qarşısında olanda bizə öz kömək əlini uzadır, məkrə və nankorluğa biganə qalmamağa çağırır. Onun Makbeti və ledi Makbeti isə məkr və qaniçilik simvolu kimi gözlərimizin önündən getmədiklərindən, həyatda belələri ilə qarşılaşanda ehtiyatlı olmaq xəbərdarlığını alır.

Ümumiyyətlə yuxarıda saydığımız kimi minlərlə məxəzlərdə insan təbiətini əmələ gətirən saysız-hesabsız nümunələr, mülahizələr mövcuddur.

İnsanların hamısı şəxsi xarakteristikalar əsasında bir-birlərindən fərqlənirlər. Tarixi araşdırdıqda, şəxsiyyətlərin ağır sınaq anlarındakı rolu daha çox nəzərə çarpır. Onlar bir qayda olaraq istənilən mühüm ictimai prosesdə xüsusi yer tuturlar, uğurun və ya uğursuzluğun birbaşa baskarlarına çevrilirlər. Yüz minlərlə həlak olanlar yaddan çıxarsalar, xatirələrdən silinsələr də, liderliyi öz üzərinə götürmüş şəxsiyyətlər, hətta çox sayda qüsurlarına baxmayaraq, öz adlarını bəşər salnaməsinin məhv olmayan vərəqlərinə və ya öz xalqının yaddaş cədvəlinə nəqş edirlər. Belələrindən nəinki xalqın, ölkəsinin, hətta bəzən bütöv dünyanın taleyi asılı olur. Napoleon on beş il ərzində uğur, qələbə simvolu idisə, axırda xalqını alçalıcı məğlubiyətlə üzleşdirdi. Hitler ölkəsini dirçəldib hərbişirdirdi, Avropada qan çayı axıtdı və axırda Almaniyanı xarabalığa, qəbiristanlığa döndərdi.

Şəxsiyyətin psixikası onun uğur və ya uğursuzluq qazanmasında böyük rol oynayır. Mark Antonin sərkərdəyə məxsus iti ağılı itirib, dəlicəsinə sevdii Kleopatranın gəmisini uzaqlaşdırdığını gördükdə, onun arxasınca dəniz döyüşünü biabırçı qaydada tərk etməsəydi, Aktsi döyüşü bəlkə belə fəlakətli məğlubiyətlə nəticələnməzdi və onun bir il sonra baş verən özünə sui-qəsd etməklə həyatdan getməsi ehtimalının mövcudluğunu da meydana çıxarmazdı. Bircə anlıq Antoni gözləri ilə gördüyünə deyil, ağıl gözünün diqtəsinə inansaydı, yəqin ki, özünün məharətli sərkərdə adına da belə ləkə yaxmazdı. Xalqı Sezarın qatillərinə qarşı qaldırmağı bacaran bir adam, eys-işrətin və səhvətin hesabına psixoloji cəhətdən də ağır zərbələrə məruz qalmışdı. Psixoloji cəhətlər isə ayrıca elmi axtarış obyektinə olmaqla, bu sahədə Freydin psixoanaliz nəzəriyyələri daha böyük təsir gücünə malikdir.

Şəxsiyyət davranışının xarakterik nümunələri fərdi qaydada əks olunanların bir toplusudur, bunlar həm şüurlu, həm də şüursuz səviyyələrdə gündəlik fəaliyyətlə müəyyən olunur. Bu, daxili stimulların və vicdan tərəfindən icra edilən xarici nəzarətlərin birliyinin tarazlığını təmsil edir. Şəxsi nizamın olmaması o vaxt mövcud olur ki, şəxsiyyətin xüsusiyyətləri fərdlər arasındakı əlaqələrin uyğun səviyyədə olmasının formalaşmasını məhdudlaşdırır. Dəyişilməyən və ya pis idarə edilən xüsusiyyətlərin nəticəsi kimi, fərdin fəaliyyət bacarığı zədə alır və qeyri-adi şəkildəki obyektiv bir taqət-

dən düşmə hadisəsi baş verir. Şəxsiyyətin nizamsızlığının görünüşü müxtəlif psixiatriya təsnifatında xeyli dərəcədə fərqlənir, onun nümunələrinə isə, əlbəttə, asılı vəziyyətdə olan və dəli adamlar daxildir.

Şəxsiyyət insanı xarakterizə edən dünyagörüşün, psixoloji və davranışa aid əlaqələrin dayanıqlı sistemidir. Şəxsiyyət ictimai inkişafın məhsulu olub, fərdləri aktiv fəaliyyətə və sosial münasibətlər sistemində qoşur. Şəxsiyyətin formalaşması anadangəlmə və qəbul edilmiş bioloji şərtlərin məcmu əsasında, həmçinin fərdlərin sosiallaşması və istiqamətləndirilmiş tərbiyə-sosial normaların və funksiyaların mənimsənilməsi prosesində gedir.

Şəxsiyyətin formalaşmasında tərbiyə də mühüm rol oynayır. Tərbiyə gerçəkliyə və cəmiyyətdəki normalara müvafiq olaraq məqsədyönlü və sistemli şəkildə gedən bir prosesdir. Bu iş cəmiyyətdə qüvvədə olan normativ modellərə uyğun olaraq aparılır. Şəxsiyyət tərbiyə və özünütərbiyə prosesinin nəticəsidir. Şəxsiyyət doğulmur, ancaq təşəkkül tapır.

Şəxsiyyətin imicinə gəldikdə, bəzən bu obyektiv xarakter daşımır, məqsədli reklam və təbliğat tərəfindən şəxsin adına yazılan və deyilən xüsusiyyətlərin məcmu kimi nəzərə çarpır. Təbliğat bəzən həddi aşaraq, konkret şəxsin şöhrətini artırmaq üçün tarixi təhriflərə yol verir, ona aid olmayan əməlləri də onun adına yazmaqla, əslində saxtakarlığa əl atır. Belə panagirik tipli təbliğat bir müddət məqsədinə çatsa da, sonradan həmin şəxsin ifşası üçün tutarlı vasitəyə çevrilir.

Şəxsiyyətin təşəkkül tapmasında onun özünü necə qiymətləndirməsi də az rol oynamır. Özünə güvən vəziyyətlərə uyğun gəldikdə, müsbət nəticələrə gətirib çıxarır. Lakin öz qüvvəsini şişirdilmiş şəkildə qəbul etmə çox vaxt həmin adamın vəziyyətini nəinki çətinləşdirir, bəzən hətta onu istehza obyektinə çevirir. Axı hər bir fərd həm də başqaları tərəfindən qiymətləndirilir və bu vaxt bəzən özü barədəki yüksək fikirlə ümumi rəy arasında uçurum yaranır, özünə vurğunluq, nartsissizm həddi aşdıqda bu uçurum daha da dərinləşir. Özündən razılıq, xudpəsəndlik bütövlükdə insanın kasad təbiətini biruzə verir, onun qüsurlarını daha aydın şəkildə göstərir. Özlərinə belə vurulmuş nartsisslər adı bayağılıqlarını da dahiyənə qeyri-adilik kimi qələmə verməyə çalışırlar. Bəzən kütlə Moisey, Esxil, Dante, Mikellancelo və Napoleon kimi insanların doğulmasını mümkün edən vergiyə, öz məqsədinə, burada əsasən siyasi səhnə nəzərdə tutulur, çatanları da heç bir başqa amilə məhəl qoymadan tələsikliklə və yekdil qaydada sahib olanların siyahısına daxil etməklə, onları ədalətsizcəsinə mükafatlandırırırlar. Səhvən yaradılan və şişirdilən şöhrət həmin adamları özlərinin fəvqəlbəşəri varlıq olmaları kimi haqsız və səfeh bir fikrə düşmələrinə gətirib çıxarır.

(Ardı gələn şənbə sayımızda)

FƏRYAD... VƏ VICDAN

Loğman RƏŞİDZADƏ

Tale işidir. Belə gətirib ki, yazıcının uşaqlıq və gəncliyi uzun illər ermənilərlə ünsiyyətdə, başqa sözlə, qonşuluqda keçib. Ədibin ata yurdu Qubadının Əliqulu-uşağı kəndi haqdanmı, nahaqdanmı erməni kəndlərinin qonşuluğunda yerləşib, anasının kəndi Həsənli isə erməni vandal-ları tərəfindən yandırılıb, yerlə-yeksan edilib. Həm əmin-amanlıq dönəmində, həm ara qarışanda müəllif ermənilərin əsl sifətini, iç üzünü yaxşı görüb. Səhərdə, əmin-amanlıqda quzu kimi davranan ən fağır erməninin ara qarışanda qızıl ilan kimi quyruğu üstə necə durduğunun çox şahidi olub. Odur ki, kövrək uşaq yaddaşı getdikcə coşqun yazıçı təxəyyülünə çevrilərək bədii əsərlərdə təzahür etməyə başlayır. Əli İldırımoglu bu əsərlərdə, həm də öz taleyini yazır, erməni vəhşiliyinə tuş gəlmiş, zərbələr almış taleyini. Erməni vandalizmi onun şəxsi həyatında, qeyd etdiyimiz kimi, çox ağır-acı izlər buraxıb. Qohum-əqrəbaları, yaxınları erməni terrorizminin qurbanı olub. Əmisi Əmrah yüzbaşı Zəngəzur dağlarını özünə səngər edərək erməni qəsbkarlarına qarşı uzun müddət vuruşub, zaman-zaman onların Qarabağa yollarını kəsib, ən nəhayət, qanlı döyüşlərin birində qəhrəmancasına həlak olub. Bu və ya digər faktlar yazıcının həyatında silinməz izlər qoyub və bədii tədqiqat obyektinə çevrilib.

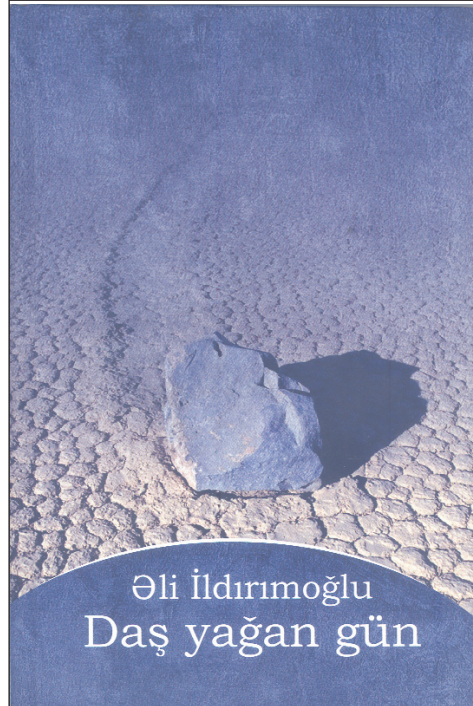
Yazıçı nədən yazırsa-yazsın, əslində özünü, öz daxili dünyasını təqdim edir, müəyyən mənəvi-əxlaqi çabalardan söz açdıqca öz varlığını, estetik mövqeyini ortaya qoyur. Bu dolaylardan keçməyən ədəbiyyat oxucuya yad olduğu kimi, elə yazıcının özünü də isitməz. Mövzu yazıcının bətnində yaranmalı, ağrısından, sevinc və kədərindən formalaşmalıdır. Ədəbiyyat inanc və səmimiyyətdir. Bunu qorumaq üçün bütün məqamlarda yazıçı səmimi, təbi olmalıdır. Əli İldırımoglu yaradıcılığı boyu özünü yazan, daim yaşantılarını, duyğu və düşüncələrini qələmə alan səmimi yazıçıdır. Hadisə və xarakterləri özündən keçirməyi bacaran ədib mövcud dünya çərçivəsində öz dünyasını yaxşı yarada bilir. Əsərləri sanki onun yaddaş və xatirələrinin yaşığıdır. O cümlədən "Daş yağan gün" romanı...

Əsərlərin, ədəbi nümunələrin müəyyən yaranma texnologiyası olur. Yazıçı ilk növbədə müəyyən bir problemi - fəlsəfi, siyasi, ictimai, yaxud əxlaqi xətti önə çəkir. Deyək ki, konkret bir hadisənin, müharibənin, döyüş səhnəsinin, ailə-məişət münasibətinin, tarixi hadisənin özünü, zahiri görüntüsünü yox, onun içində, mahiyyətində, mayasında yaşayan problemi leytmotivə çevirir. Adamlar, onların həyatı, məişəti, bir-birinə münasibətləri, xarakterləri, predmet və əşyalar, təbiət təsvirləri problemin çözümləndirilməsində ədəbi material rolunu oynayır. Bəzi əsərlərdə fərqli olaraq problem hadisələrin içindən boy göstərir və sair... Formaların, hər biri, əslində ədəbi nümunə üçün məqbul qəlibdir. Əsas meyar bu qəlib çərçivəsində istedadla yazılmış bədii əsər təqdim etməkdir.

"Daş yağan gün" daha çox fəlsəfi-əxlaqi problem üzərində qurulmuş romandır. Bu fonda ədəbi qəlib kimi seçilən Nəcəfin taleyi işığında ədib məsələnin təkə fəlsəfi-əxlaqi qaynaqlarını araşdırmır, eyni zamanda qneseoloji köklərinə qədər gedir. Əsərdə baş verən hadisələr, insan taleləri, təbiət təsvirləri, cəmiyyətin fərqli hesab-haləmin məqsədə xidmət edir. Əslində problem erməni vəhşiliyinin, erməni vandalizminin, kökdən, genetikadan və pozulmuş əxlaqdan süzülüb gələn erməni millətçiliyi-

(Əvvəli ötən şənbə sayımızda)

Noyabrın 17-də görkəmli yazıçı-jurnalist Əli İldırımoglunun 85 yaşı tamam olur. Bu münasibətlə tanınmış publisist Loğman Rəşidzadənin yazıcının yaradıcılığında bəhs edən "Fəryad və vicdan" əsəsini oxuculara təqdim edirik.

nin ifşasıdır. Bu məqsədlə ədəbi qəlib kimi seçilmiş bir gəncin nakam taleyi bütün məsələlərə işıq salmaqda, problemə müxtəlif rəqurslardan yanaşmaqda yazıçıya kömək edir, onun bədii-estetik maneə imkanlarını artırır. Əli müəllim problemin açılmasında şəxələnmiş süjetin bir məcraya yönəldilməsində daha çox insan talelərinə güvənir, onların fərdi cizgilərini, məişət gizlilərini, həyat fəlsəfəsini, yaşam tərzini, sosial münasibətlərini bu istiqamətə yönəldərək toplum şəklində təqdim edir. Şübhəsiz, əsərdəki təbiət təsvirləri, etnoqrafik etüdlər, simvollar, yuxugörmələr, mistik təxəyyüllər də qarşıya qoyulan yazıçı amalının şərhində az rol oynamır. Bir sözlə, fakt-dan, hadisədən, həyat həqiqətlərindən tutmuş ədəbi-bədii vasitələrə qədər hər şey mobil bir ahəngdarlıqla problemin açılımlına səfərbər edilir, sanki işıq bir nöqtəyə istiqamətləndirilir.

Ədəbiyyatın missiyası səmimiyyət və xeyirxahlıqdır. Ədəbiyyat humanizmdir. U.Folkner müsahibələrinin birində: "Size nə ad verməmişlər: naturalist, ənənəçi, simvolist və s. Maraqlıdır, bəs siz, öz fikrinizcə, hansı məktəbə mənsubsunuz?" - sualına, - "Mənsub olduğum və ya mənsub olmaq istədiyim məktəb humanistlər məktəbidir"- deyir. Səmimiyyətlə deyə bilirik ki, Əli İldırımoglu da öz yazıçı məziyyətləri ilə bu humanistlər nəslinin davamçılarından-dır. Humanizm, xeyirxahlıq, canyananlıq və digər yüksək əxlaqi məziyyətlər onun əsərlərində ədəbi-estetik bir sistem kimi özünü göstərir. Bu estetik harmoniya onun hər bir əsərində özünəməxsus ahəngdə təzahür edir. "Daş yağan gün" əsəri bu mənada özünəxas ştrixlərlə zəngindir. Buradakı hadisələr və insan taleləri humanizm və əxlaqa tabe etdirilib, yazıçı himayəsinə bürünüb...

Əsər belə başlayır: "İliq yaz axşamı. Bağlı-bağatlı kənd alma, gilənar, gilənar çiləklərinə bürünmüşdü. Naxır örüşdən təzəcə qayıdırdı. Çiyini sənəkli qız-gəlin şən əhval-ruhiyyə ilə bulaq başına tələsirdi. Məscidlərin minarələrindən azan səsi gəlirdi. Möminlər axşam namazına hazırlaşır-dılar. Güney məhəllədəki həyətlərin birində toy məclisi qurulmuşdu. Çal-çağır səsi kəndi başına gətməmişdi. Aşıqların sazı-sözü qəlbləri ehtizaza gətirirdi. Bir neçə saatdan sonra gəlin atlanıb tənənə ilə bəy evinə yola salınmalıydı. Bu əsnada ara vermədən atılan top mərmilərinin qulaqbatırıcı uğultusu kəndi təlatümə gətirdi. Təpədən dirnağa

qədər silahlanmış ermənilər dörd bir tərəfdən qara qarışqa kimi kəndi mühasirəyə aldı... Toy yasa döndü. Top mərmiləri evlərin külünü göyə sovurdu. Güllü-çiçəkli bağbağçaların xoş rəyihəsi yayılan həyətbacaları barıt qoxusu bürüdü. Məscidlər, mədrəsələr yerlə-yeksan edildi. Qadınların məşum naləsi, uşaqların tükürpədicisi çığırtısı, mal-heyvanın mələrtisi, itlərin ulartısı ərşə qalxdı. Minlərlə insan bir gecənin içində ev-eşikli odlara qalandı. Kəsilən toy qoyunlarının qanı, insan qanına qarışıb, balaca-balaca yumru daşları diyirdirdi".

Əli müəllimin yaradıcılığına xas dəqiq, real, obrazlı təhkiyə... Sözlə çəkilən tablo... Sadəlikdə mürəkkəb bədii təxəyyül... Romana proloq təsiri bağışlayan bu giriş özlüyündə, sanki manifestdir. Əsərin bütöv ruhunu özündə yaşadan bu parça, insan qəlbini riqqətə gətirən bu təzadlı təsvirlər yazıçı ideya və məqsədinin bəyannaməsidir. Sanki göylə yer arasındasən, reallıqla məhulluğun sərhədlərindəsən. Xeyirə Şərin çilgün, ehtiraslı mübarizəsinin içindəsən... Sevincin-xoşbəxtliyin, yaxud qanın-qadanın, bədbəxtliyin hardan başladığını, harda qurtardığını kəsdirə bilmirsən. Bəlkə onlar eləcə bir-birinin bətnində yetişir, bir-birini formalaşdırır?.. Bəlkə Xeyirə Şər yaranışdan bir-birini izləyir, bir-birini şərtləndirir, biri digəri olmadan yaşaya bilmir? Maraqlıdır ki, bu ədəbi temp, bədii ritm, intonasiya bizi əsər boyu izləyir.

Əli İldırımoglu humanizmi bu parçada bütün əlvanlığı ilə boy göstərir. Təsvirin dəqiqliyi, dilin şirinliyi, hadisələrin yaşatdığı həyəcan bu humanizmin təsir gücünü daha da artırır. Xoşbəxtlik, əmin-amanlıq və qan-qada, ölüm, qırğın... Bir tərəfdə adi, sadə və sakit həyatın səadəti, digər tərəfdə müharibənin, vəhşiliyin məşum faciəsi... Həyatın məntiqi budurmu?.. İnsan buna görəmi dünyaya gəlib?.. Gələcək bunun üstündəmi qurulub?.. Əli İldırımoglu bir yazıçı kimi belə eybəcərlikləri üsyan edir, erməni vandalizminə, ümmiyyətlə, insanlığa edilən hər cür vəhşiliyə qarşı xeyirxahlığı, insanpərvərliyi, humanizmi qoyur...

Fakt və hadisələri, gündəlik, real yaşantıları bədii materiala çevirmək üçün yazıçı müxtəlif ədəbi vasitələrə əl atırlar. Bədii əsər hər hansı bir müstəvidə qərar tutur, başqa sözlə, real faktla hansısa bir forma birləşərək bazis rolunu oynayır, ədəbiyyat onun üzərində qurulur. Müəyyən şərtlilkləri nəzərə almaqla deyə bilirik ki, söz ədəbiyyatı da var, hadisə ədəbiyyatı da, xarak-

terlər üzərində qurulan ədəbiyyat da... Bu cəhətlərin hər biri Əli müəllimin yaradıcılığında kifayət qədər öndədir. Bir çox hallarda bu ədəbi priyomlar birləşərək kompleks halında sintez təşkil edir. Lakin Əli İldırımoglu ədəbiyyatı daha çox xarakterlər üzərində qurulur, insan taleləri fonunda boy göstərir. "Daş yağan gün" əsəri, qeyd etdiyimiz kimi, problem ədəbiyyatıdır, erməni probleminə, Azərbaycana və azərbaycanlılara qarşı yönəlmiş erməni vəhşiliyinin ifşasıdır həsr olunmuş romandır. Problemin şərh üçün ədəbi vasitə kimi xarakterlər, canlı insan taleləri seçilmişdir. Əsasən Nəcəfin, bir insanın nakam taleyindən maya tutan roman son anda canlı xarakterlər toplusu kimi yadda qalır. Bu insanlar - Nəcəf, Mikayıl, Nəcəfin alaçıq qonşuları olan Armenak, Akop, erməni qanıqanları - Andranik Poqosyan, Arsen və başqalarının canlı həyat tarixçəsi, - Andranik Ozanyan, Nijdeh, Hamzas, Dro və bu kimi millətçilərin xəyali obrazlarının yaratdığı bədii mənşərə problemin köklərinə qədər getməkdə yazıçıya kömək edir.

Əsərin süjeti Nəcəfin həyat tarixçəsi üzərində qurulub. Erməni quldurlar tərəfindən yandırılmış, yer üzündən silinmiş, əhali, demək olar ki, başdan-başa qırılmış, müəllifin öz diliylə desək, pərgarı pozulmuş Həsənlinin yadigarlarından biri Nəcəfin... Qundaqda ikən əmisi Mikayıl tərəfindən xilas edilən Nəcəfin... Və beləcə bir zülmdən qurtarıb digər zülmə tuş gələn, erməni əsirliyindən xilas olub əmisinin əsirliyinə düşən Nəcəfin...

Köhnə Həsənliyə nə qaldı?.. Kimsəsiz kalafalıqlar, beş-üç adam, taleyi kəm gəlmiş başibəlalı Nəcəf və acı xatirələr. Salamət qalmış beş-üç nəfər yeni kənd, Təzə Həsənli saldı, yarıları sağaltdı və eyni zamanda erməni məkrini də unutmağa başladı... Təsadüfi deyil ki, yazıçı özünün protoobrazı balaca qəhrəmanın diliylə etiraf edir: "Uşaq olsam da, açıq-aydın görürdüm ki, kəndə gələn pəncərə şüşələyən, at, qatır, öküz nallayan, palan tikən, divar hörən ermənilərə necə inanıb, mərhəm münasibət göstərirdilər. Təzə Həsənlinin adamları erməniləri yuxarı başa keçirib, neçə gün evlərində qonaq saxlayıb, qabaqlarına yağlı xörəklər qoyub, sonra da gördükləri işin müqabilində ciblərini doldurub, arpadan, buğdadan, dardan, perindən yüklərini tutub, hörmətlə yola salırdılar".

(ardı gələn şənbə sayında)

Vilayət QULİYEV

Eyni zamanda ortaya başqa sual da çıxır: Bakı erməniləri özlərinin saydıqları, sərvətlərinə yiyələnmək istədikləri şəhər uğrunda nə üçün ürəklə, canı-dildən vuruşurdular? Denstervil onları satqınlıq və xəyanətdə günahlandırmaq üçün əlində əsas olmadığını yazırdı (lakin bir qədər aşağıda görəcəyimiz kimi, savaşı udub Ənzəliyə qayıdandan sonra o, məğlubiyyətin başlıca səbəblərindən birini də ermənilərin xəyanət yolu tutmasında görmüşdü). Odur ki, yaranmış vəziyyəti erməni hərbi birliklərinin döyüş təcrübəsinin çatışmaması, mütəşəkkillik və nizam-intizamın olmaması, komandanlığın zəifliyi, inqilabın gətirdiyi anarxiya əhval-ruhiyyəsi və s. əlaqələndirirdi.

Lakin generalın aşağıdakı fəlsəfi ümumiləşdirməsi əslində ermənilərin Bakı uğrunda savaşa nümayiş etdirdikləri cəsətsizlik və apatiya ilə bağlı suallara ən yaxşı cavabdır. Denstervil yazırdı: "Yaxşı hərbiçi kimi yetişmək üçün ilk növbədə nöhkəm inama və sarsılmaz ideallara malik olmaq lazımdır. Bütün döyüş stimullarından ən güclüsü vətən məhəbbətidir"

Əksəriyyəti Birinci Dünya müharibəsinin alovlarından keçən, müəyyən savaşa təcrübəsinə malik erməni-rus-İngilis alyansı Bakı uğrunda mübarizədə türk əsgərlərinə və yenicə formalaşan Azərbaycan hərbi birliklərinə məğlub oldu. Bu təsadüfi deyildi. Çünki sonuncular öz tarixi vətənləri, əcdadlarının uyduqları torpaqlar uğrunda vuruşurdular. Onların möhkəm inamı və sarsılmaz idealları vardı. Onları hərəkətə gətirən qüvvə vətən məhəbbəti idi. Yadellilər isə sadəcə Bakının sərvətlərindən mümkün qədər çox yararlanmağa can atırdılar.

Əvvəldə də göstərilirdi ki, Denstervil Bakı yürüşünün məqsədlərindən birini "erməniləri türk əsarətindən qurtarmaq" kimi dəyərləndirmişdi. Əgər vicdan hissi İngilis generalını sona qədər tərk etməmişdisə o, Bakıya gəldikdən dərhal sonra vəziyyətin düşündüyündən xeyli fərqli olduğunun fərqi varmalı idi. Çünki əks-təqdirdə çox anlaşılmaz mənərə alınırdı. "Əsarət altındakı ermənilərin" Sentrokaspi diktaturasında təmsilçisi vardı (Valunts), onların soydaşı "müdafiə naziri" idi (Baqratuni), ordu əsasən ermənilərdən təşkil edilmişdi, neft mədənlərinin, sərvətlərin böyük hissəsi onların əllərində cəmləşmişdi, şəhərin ən yaxşı yerlərində yaşayırdılar və s. Və təbii ki, bütün bu amillərin, üstəlik də Denstervil kimi hamilərin, müdafiəçilərinin mövcudluğu nəticəsində Bakı er-

(Əvvəli ötən şənbə saylarımızda)

Britaniya generalının

(Bakının azad edilməsinin 94 illiyinə həsr olunur)

məniləri tamamilə əks prosesə rəvac verirdilər: onlar yerli xalqı - Azərbaycan türklərini əsarət altında saxlamağa can atır, dövlət müstəqilliyinin bərqərar olmasına hər vasitə ilə əngəl törətməyə çalışırdılar.

Hətta istəməsə belə Denstervil özü məhz erməni əsarətinin mövcudluğu ilə bağlı həqiqəti etiraf etmişdi. Sentyabrın 12-də gündəliyində yazırdı: "Bu yaramaz ermənilər müsəlmanlara hücumlarına qətiyyətlə ara vermirlər. Dünən gecə tatar evinə basqın etmişdilər. Rus əsgərləri qayda-qanun yaratmaq üçün gəldikləri vaxt gəmi kapitanının oğlu öldürülmüşdü". Necə deyirlər, şərhə ehtiyac yoxdur. "Əsarət altındakı" ermənilər mart ayında başladıkları qanlı estafetə hətta Bakının azad edilməsinin an məsələsi olduğu sentyabr günlərində də ara verməmişdilər.

Əksinə, İngilis hamilərinin gəlişi onların əl-qolunu daha da açmışdı. Bakı savaşının əsas simalarından biri, general Xəlil Paşa bu münasibətlə yazırdı: "Bakı İngisllərin nəzarəti altında olarkən ermənilər və bolşeviklər yerli xalqa qarşı bir qətləli hərəkatına başlamışdılar. Ermənilər şəhərin hər məhəlləsində türklərin cəsədlərindən qala qurmuş, bütün vəhşiliklərini ortaya qoymuşdular".

Bütün məhərrətləri silahsız, dinc əhaliyə divan tutmaqdan ibarət olan erməni silahlı qüvvələri Bakı uğrunda son mübarizənin başladığı 14 sentyabr günü də hər hansı şücaət və əzmkarlıqları ilə fərqlənə bilmədilər. Əksinə, Qafqaz İslam ordusunun ilk hücumundan sonra mövqelərini tərk edərək nizam-sız halda döyüş meydanından qaçdılar. Beləliklə, iddialarının böyüklüyünə baxmayaraq onlar şəhərin müdafiəsinə töhfə vermək iqtidarında olmadıqlarını bir daha ortaya qoydular. "Ermənilər həmişəki kimi yenə də bir işə yaramadılar"-deyə Denstervil gündəliyindəki 15 sentyabr tarixli qeyddə yazmışdı.

Nəticədə dünənki müttəfiqlərin arası dəydi. Onlar uğradıqları məğlubiyyətdə bir-birlərini günahlandırmağa başladılar. "Xilaskarlıq" missiyasını yerinə yetirə bilməyən İngilis generalı erməniləri həlledici döyüş zamanı şəhərə hücum edən türklərlə gizli əməkdaşlıqda, qorxaqlıq və təslimçilik əhval-ruhiyyəsinə suçladı. Bakıdan qaçmalarının ertəsi günü, sentyabrın 16-da Ənzəlidə "Hamıya! Hamıya! Hamıya!" başlıqlı radio müraciətində Denstervil demişdi: "On altı saatlıq döyüşdən sonra yalnız rus hərbi hissələrindən yardım gören İngilis qüvvələri ermənilərin türklərlə ümumi dil tapması və ön atəş xəttindən geri çəkilmələri nəticəsində şəhəri tərk etmək məcburiyyəti qarşısında qaldı".

Britaniya generalının açıqlaması qarşı tərəfdə böyük narazılıq və

General Lionel Çarlz Denstervil

hiddət doğurmuşdu. İngisllərlə birlikdə Ənzəliyə qaçan "müdafiə naziri" Akop Baqratuni həmkarını bütöv bir xalqın şərəf və ləyaqətini tapdalamaqda suçlamışdı. Lakin bu ağır ittiham da Denstervili fikirləndirməmişdi. İki il sonra çap etdirdiyi "Denstervil" kitabında o, gündəliklərindəki qədər kəskin şəkildə olmasa da, Bakı döyüşləri zamanı erməni əsgər və zabitlərinin hərbi şücaət və fədakarlıq hissindən çox uzaq olduqlarını bir daha vurğulamışdı.

Bakının azad edilməsindən sonra şəhərdə geniş miqyaslı erməni soyqırımı törədilməsindən söz açan general Baqratuni isə 1918-ci ilin noyabrında yenidən Bakıya qayıdaraq erməni Milli Şurasında fəaliyyətini davam etdirmişdi... Bu fakt Azərbaycan Cümhuriyyəti hökumətinin humanistliyinin, həm də dəyərdim ki, ifrat humanistliyinin təzahürlərindən biri sayıla bilər.

Denstervil və Sentrokaspi dikturası

"Denstervil" Bakıya əsasən erməni maraqlarının müdafiəçisi kimi gəlsə də rəsmən bolşevik kommunasının süqutundan sonra meydana çıxan Sentrokaspi hökuməti ilə əməkdaşlıq edirdi. Hakimiyyəti Bakıdan kənara yayılmayan, hətta şəhərin özündə də yerli azərbaycanlı əhalinin hər hansı dəstəyindən məhrum olan bu tanınmamış qurum erməni burjuaziyasının mövqelərini qorumaq və onun pul kisəsindən yararlanmaqla "ağ" Rusiyaya meyilli siyasət yürüdüdü.

Sentrokaspi dikturası ilk gündən fərqli maraqları tənzimləyən kollegial idarəçilik orqanı kimi düşünülürdü. Onun başında vəzifə və funksiyaları mövcud ədəbiyyatda sona qədər aydınlaşmayan beş "diktator" (bəzi mənbələrdə "direktor" kimi də göstərilir - V.Q.) dayanırdı. Vəzifə adlarının kifayət qədər zəhmli səslənməsinə baxmayaraq bu təsadüfi adamların əlində hər

hansı ciddi səlahiyyətin olmadığı, şəhərdə erməni Milli Şurasının daha böyük nüfuz və imkan sahibi kimi tanındığını Denstervil dərhal anlamışdı. Lakin son günə qədər "diktatorlarla" ermənilər arasında məhərrətlə reverans etməyi bacarmışdı.

Həm də ilk baxışdan ermənilərin əksəriyyəti ilə müqayisədə "diktatorlar" ona əməkdaşlıq üçün daha açıq, daha "maraqlı adamlar" təsiri bağışlamışdılar. Beşliyin tərkibinə Tuşov, Yermakov, Lyamlin, Sadovski və Velunts daxil idilər. "Diktatorların beşi də heç şübhəsiz, bizim yeni tanışlarımız arasında ən maraqlı adamlar idi, - deyə Denstervil yazırdı. - Onların hamısı təhsil görmüş, orta yaşları otuzaya yaxın olan enerjili insanlar idi. Diktatorlardan üçü ilə - dənizçi zabitlər Yermakov və Lyamlin, habelə köhnə partiya işçisi Sadovski ilə nisbətən sıx əlaqə saxlayırdıq. Bu üç nəfərin arasında Lyamlin daha çox rəğbət doğururdu. Sadovski daha işgüzar, Yermakov daha güclü xarakter sahibi kimi tanınırdı".

Amma gündəliklərindəki qeydlərdən də görüldüyü kimi, Denstervil bütünlükdə "diktatorları" meh kimi zəif hesab edir, "mən saqqalı ağarmayan adamların məsləhətlərində fayda axtarmıram" - deyə onların gənclik və təcrübəsizliklərini Bakıdakı gərgin vəziyyətlə adekvat saymırdı. Generalın fikrincə, müxtəlif komitə və komissiyalar da Sentrokaspi diktaturasının işinə əhəmiyyətli dərəcədə mane olur, orduda sərt intizam yaratmağa imkan vermirdi.

Müharibə şəraitində kollegial rəhbərliyin özünü doğrultmadığını gören Denstervil dəfələrlə "diktatorlara" öz aralarından bir nəfər başçı seçməyi təklif etmişdi. Lakin onlar hamısı təkbaşına idarəçiliyi qeyri-mümkün saymışdılar, daha doğrusu, heç biri məsuliyyəti öz üzərinə götürmək istəməmişdi. Denstervilin fikrincə, Yermakov kifayət qədər sərt adam idi, amma intellekt cəhətdən axsayırdı, hərəkatlarında məntiq və ardıcılıq çatışmırdı. Bu isə onu dövlət başçısı rolunda görməyə imkan vermirdi. Üstəlik də, Yermakov ilk gündən İngisllərə şübhə ilə yanaşır, hətta işlərinə əngəl törətməkdən çəkinmirdi.

Sentyabrın 1-dəki birgə toplantı zamanı Denstervil yerli hökuməti fəaliyyətsizlikdə günahlandıraraq öz qüvvələrini Bakıdan çəkəcəyi ilə hədələyəndə Yermakov əsəbi halda yerindən sıçrayıb iclas zalını tərk etmişdi. Denstervilin işarəsi ilə mayor Mak-Donnel dərhal onun arxasınca çıxmışdı. Sonradan məlum olmuşdu ki, telefon aparatına yaxınlaşan Yermakov Xəzər donanmasına İngisllərin sərəncamındakı bütün gəmiləri batırmaqla bağlı əmr vermək istəyirmiş...

Müttəfiqlər arasındakı bu "cür si-

Bakı gündəlikləri

Bakını tərk edənlər

lahlı sülh" sentyabrın ilk günlərində daha da şiddətlənmişdi. Hər iki tərəf öz iradə və iddialarını kəskin şəkildə irəli sürməyə başlamışdı. Denstervilin nümayiş etdirdiyi sərt mövqə qarşı tərəfdə də adekvat reaksiya doğurmuşdu. "Diktatorların" hamısının imzası ilə sentyabrın 4-də generala ünvanlanan məktub bu cəhətdən xüsusilə səciyyəvi idi.

Sentrokaspi rəhbərliyi Denstervildən və onun şəxsində Müttəfiq dövlətlərdən narazılığını bildirərək yazırdı: "Sizinlə hərbi ittifaq bağlayarkən həm Rusiya respublikasının, həm də müttəfiqlərin maraqlarının təmin olunması baxımından üzərimizə şəhərin və Bakı rayonunun müdafiəsi məsuliyyətini götürmüşdük.

Sizinlə ittifaq Rusiyanın bolşevik hökuməti ilə əlaqələrimizin büsbütün kəsilməsinə gətirib çıxardı. Onların Bakıya canlı qüvvə, silah, sursat və ərzaq yardımı tamamilə dayandırıldı. Yəqin bilməmiş deyilsiniz ki, Bakıda bolşevik hakimiyyəti devrildikdən sonra Leninin nümayəndələri burada hətta koalisiya hökuməti qurulmasına da razı idilər. Bir şərtlə ki, ingilislər Bakıya gəlməsinlər. Bunun üçün bizi bütün zəruri hərbi sursatlarla təmin etməyə, türklərə qarşı mübarizədə tələb olunan bütün yardımları göstərməyə razı idilər.

Lakin biz bu şərtləri qəbul edə bilməzdik. Biz bilirdik ki, Bakının xilasını, Avropada demokratik sülh əldə olunması, Brest-Litovsk anlaşmasının biabırçı şərtlərinin aradan qaldırılması, alman planlarının qarşısının alınması üçün ingilislərlə birlikdə hərəkət etməyimiz lazımdır".

"Diktatorların" fikrincə, Britaniya hərbi kontingentinin gəlişi Bakı müdafiəçilərinin sayını artırmamış, əksinə azaltmışdı. Çünki bolşevik-

lərlə koalisiya Qafqaz İslam ordusunun qarşısına daha böyük qüvvə çıxarmağa imkan verə bilərdi. İngilislər tərəfindən aldadıldıqdan sonra üstəlik onların komandanından şəhərin qısa müddət ərzində düşməne təslimi haqqında məsləhət eşitmələri Sentrokaspi rəhbərliyini halda çıxarmışdı.

"Bədbəxtçilikdən biz aldandığ - deyə diktatorlar kədər və təəssüflərini dilə gətirərək yazırdılar. - Həmin vaxtdan (ingilislərin dəvət olunduğu tarix nəzərdə tutulur - V.Q.) sentyabrın 3-nə qədər siz Bakıya cəmisi min nəfərdən bir qədər çox canlı qüvvə, 16 top və az miqdarda sursat gətirmisiniz.

Düşməni Zaqafqaziya hüduqlarından qovub çıxarmaq üçün nə qədər qüvvə tələb olunduğunu bir kənara qoyaq. Sizin göndərdiyiniz yardım hətta Bakının uğurlu müdafiəsini təmin etmək üçün də yetərli deyil.

Yardımlarınızın azlığına bəraət qazandırmaq üçün hansı dəlillər gətirərsəniz də, buradakı hissələrinizin hərbi hazırlıq və texniki təchizat səviyyəsinin nə qədər yüksək olduğunu desəniz də, diqqətinizə çatdırmağı (öz növbəsində hökumətinizi məlumatlandırmağınızı) vacib sayırıq ki, həm şəxsi, həm də hökumət səviyyəsində vədlərinizə əsaslanaraq gözlədiyimiz yardımı bizə göstərmədiniz".

Buraxılan səhvi düzəltmək üçün Sentrokaspi hökumətinin rəhbərliyi ingilis komandanlığından ən qısa müddət ərzində İrandan, yaxud Bağdaddan, habelə imkan daxilində Bıçeraxovun yardımı ilə Şimali Qafqazdan yeni hərbi hissələr gətirməsini tələb edirdi. Bu, diktatura üçün zəruri, Denstervil üçün isə icbari addım kimi dəyərləndirilirdi. Kömək gələne qədər sözləri birləşdirərək şəhərin qoruyub saxlamaq tərəflə-

rin ümdə vəzifəsi kimi irəli sürülürdü. "Denstervils" Sentrokaspi ordusunun tərkib hissəsi sayılırdı. General Denstervil də qarışıq bütün ingilis zabitləri baş komandanı Dokuçayevə və "müdafiə naziri" Baqratuniyə tabe olmalı idilər. Onlara heç bir halda "vəziyyətə əsaslanaraq qərar vermək", "zərurət yaranarsa cəbhəni tərk etmək" haqqı tanınmırdı. Komandanlıq və hərəkət birliyi Bakı uğrunda mübarizədə qələbənin əsas komponentləri sayılırdı.

"İnanırıq ki, buna nail olacağıq, - deyə "diktatorlar" yazırdılar. - Şəhərin düşməne təslimi ilə bağlı bütün təklifləri rədd edirik. Eyni zamanda sizin bu barədəki təkidli tələblərinizə heyretləndiyimizi gizlətmirik. Sona qədər, ən son imkana qədər mübarizənin zəruriliyinin fərqi qındəyik. İnanırıq ki, sizin kiçik, lakin hər cəhətdən nümunəvi dəstənin borcunu şərəflə yerinə yetirəcək və eyni taleni bölüşəcəyik. Biz ümumi tellərlə bağlıyıq. Bir yerdə olmalıyıq, bir yerdə olacağıq. Ya birlikdə qalib gələcək, ya da tarixin hökmü belə isə birlikdə öləcəyik".

Denstervil "ədəbi əsər kimi" məktubun yazılış tərzini və bədii məziyyətlərini yüksək qiymətləndirəndə, real faktları, habelə gerçək vəziyyəti əks etdirmək baxımından sənədi tamamilə mənasız, əhəmiyyətsiz adlandırmışdı. Onun fikrincə, "diktatorların" bundan sonra hərbi işlərə qarışmayacağı barəsindəki vədi quru sözdən başqa bir şey deyildi. Yerli əsgərlərin son damla qanlarına qədər vuruşacağıları haqqında deyilənlərin də heç bir əsası yox idi. "Əgər Bakı ordusu həqiqətən də belə məziyyətlərə malik olsaydı, şəhərin müdafiəsi çox asanlıqla təşkil edilərdi və biz düşməni düz Tiflisə qədər qova bilərdik. Gətirdiyim misallardan da görüldüyü kimi məhz "son damla

qanına" qədər vuruşa bilməmək bu ordunun heç vaxt ürək eləmədiyi bir iş idi" - deyə Denstervil yazırdı.

Bakının müdafiəsinin vacibliyi haqqında "diktatorların" fikirləri ilə razılaşırsa da, Denstervil Britaniya hökumətinin şəhəri düşməndən qorumaq üçün yetərinə güclü hərbi birləşmələr göndərməməsi haqqındakı tezislərini qətiyyətlə rədd edir, bunu "yolverilməz böhtan" adlandırdı. Onun fikrincə, ingilis əsgərləri ən şətin mövqələrdə şərəflə döyüşmüş, yeni müttəfiqlər üçün canlarını fəda etməkdən çəkinməmişdilər. "Denstervils"un hətta məhdud qüvvələrlə Bakıda olması şəhərin süqutunu müəyyən müddətə təxirə salmış, eləcə də zərurət yaranacağı təqdirdə onu daha sərfəli şərtlərlə təslim etmək üçün zəmin hazırlamışdı.

Sentyabrın 5-də Denstervil Sentrokaspi hökumətinin özünün sonuncu məktubunu göndərmişdi. Əvvəlki yazışmalarda da təkrarlanan və qarşılıqlı səciyyə daşıyan ənənəvi ittihamlardan sonra o, yaxınlaşan təhlükə qarşısında birləşməyin zəruriliyini vurğulayırdı. Bakıdakı hərbi birliklərin ən qısa müddətdə təzədən təşkilini vacib sayırdı. Lakin generalın fikrincə, istər Şimali Qafqazdan gözlənilən kömək, istərsə də ordunun yenidən formalaşdırılması vəziyyəti yalnız qısa müddətə yaxşılaşdırıla bilərdi. "Bakının hərbi güclə xilas imkanı mənə çox müşkül görünür. Aldığım səhih məlumatlara görə türklər və almanlar şəhəri mühasirədə saxlayan qoşunlarına aeroplanlardan, ağır toplardan ibarət güclü əlavə qüvvə göndərir. Odur ki, qadınların və uşaqların buradan köçürülməsi ilə bağlı təxirəsalınmaz qərarlar verməyi sizə təkidlə məsləhət görürəm" - ingilis generalının Sentrokaspi hökuməti ilə təmasları bu xəbərdarlıqla bitirdi.

Bu məktubu göndərdiyi 5 sentyabr günü Denstervil gündəliyində yazırdı: "Buradakı yerli hökuməti təmsil edən beş diktatorla son günlərdə iki ciddi davam olub. Lakin biz bir-birimizi sevirik. Yazıq uşaqlar! Onların əlində real hakimiyyət yoxdur. Hər şeyə komitələr rəhbərlik edir".

Hərbi sahədəki naşılıqlarına baxmayaraq Denstervilin fikrincə, "diktatorların" işgüzarlığı sayəsində Bakı müharibə və inqilab xaosu içərisində özünün nisbətən ahəngdar həyatını yaşayırdı. İran və Rusiya ilə müqayisədə iqtisadi xarakterli çətinliklər burada o qədər də kəskin hiss olunmurdu. Top atəşləri nəticəsində ara-sıra şəhərin müxtəlif yerlərində baş verən yanğınların son dərəcə operativ və ustalıqla söndürülməsi Denstervili xüsusilə təəccübləndirmişdi. Onun fikrincə, bu məsələdə Bakı Avropa şəhərlərinin heç birindən geri qalmırdı.

Lakin nə "diktatorların", nə də "Denstervils"un söndürə bilməyəcəkləri ən böyük yanğın isə günbəgün yaxınlaşırdı. "Düşmənin hücumu keçmir. Niyə? Möcüzə hələ də davam edir" - Denstervilin gündəliyində bu sətirləri yazdığı 7 sentyabr günü son, həlledici döyüşə cəmisi bir həftə qalırdı.

(Ardı var)

“Fikir, söz və məlumat azadlığının, plüralizmin inkişaf etdirilməsi” istiqaməti üzrə

Açıq cəmiyyət və mətbuat

Tofiq YUSİFOV

Azərbaycanın zorla sürükləndiyi, 1987-ci ilin sonlarından başlayıb, 1991-1994-cü illərdə şiddətlənərək öz zirvəsinə çatdığı Dağlıq Qarabağ problemi ölkənin, eləcə də mətbuatın dinamik inkişafının qarşısına böyük sədd çəkdi. Yalançı yenidənqurma, Qorbaçovsayağı demokratiya bütövlükdə ölkəmizdə demokratiyanın təməl prinsiplərinə, insan haqlarına və sivil proseslərə kölgə saldı. Yenidənqurma və demokratiya pərdəsi altında Azərbaycanın başına gətirilən fəlakətlər milli azadlıq hərəkatını, istiqlal mübarizəsini şiddətləndirə də, 20 Yanvar 1990-cı il faciəsi, eləcə də zorla cəlb olunduğumuz Qarabağ müharibəsinin nəticələrinə beynəlxalq rezonans, dünyanın taleyi həll olunan proseslərə ikili standartlardan yanaşması Azərbaycan cəmiyyətinin yaddaşında ağırlı izlər buraxdı.

Həmin dövrlərdə Azərbaycan mətbuatı və cəmiyyəti irticaya, qəsbkarlığa və fərqli standartlara münasibət məsələsində, ölkənin taleyi həll olunan ölüm-dirim savaşında heyretətiləcək və heç vaxt görünməmiş birlik və yekdillik nümayiş etdirirdi.

Bir faktı qeyd etmək çox fəxarətli və diqqətəlayiqdir ki, bu oyanma prosesinin, yeni həyat quruculuğu mücadiləsinin ön sıralarında cəmiyyətin bütün qabaqcıl nümayəndələri, strukturları ilə bərabər yenə də Azərbaycan mediası, ölkə jurnalistləri gedirdilər. Ölkə KİV-i suverenliyimizin ilk illərindən Qafqaz regionunda öz müstəqilliyi və demokratiyeyi ilə xüsusi fərqlənirdi.

Hələ 1994-cü ildə “Azərbaycan” qəzeti mətbuatın ölkənin taleyində iştirakından yazarkən çox haqlı olaraq göstərirdi ki, “... millətin millət kimi formalaşmasında mətbuatın rolu həqiqətən əvəzsizdir... XX yüzilliyin sonunda ən böyük nailiyyətlərimizdən biri də xalq hərəkatı ilə paralel şəkildə azad və müstəqil mətbuatın formalaşması oldu.

Xatırladaq ki, həmin dövrdə aylıq, həftəlik qəzetlər də daxil olmaqla ölkədə 282 qəzet çıxırdı. 41 jurnal, 14 informasiya agentliyi, 18 müstəqil televiziya və radio şirkəti isə təkrar qeydiyyatdan keçərək öz fəaliyyətini uğurla davam etdirirdi.

Ölkənin taleyüklü günlərində məhz ölkəmizin kütləvi informasiya vasitələri hakimiyyət strukturları ilə çiyin-çiyinə yeni demokratik quruluş uğrunda, plüralizm və insan haqlarının bərqərar olması yolunda dönmədən məqsədyönlü

mübarizə aparırdı.

Bütün bu reallıqlar bir daha sübut edirdi ki, ölkədə azad mətbuat müstəqilliyimizin ilk illərindən mövcud olmuşdur, mövcuddur və heç bir qüvvə onun qarşısını kəsmək iqtidarında deyildir. Bu gün hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət quruculuğu yolu ilə gedən müstəqil respublikamızda vətəndaş cəmiyyətinin, açıq cəmiyyətin formalaşması, insanların azad, sərbəst yaşaması, qanunun aliliyinin təmin edilməsi üçün ən yüksək tələblərə cavab verən normativ-hüquqi baza yaradılmaqdadır. Azərbaycanda Qərb standartlarına cavab verən kütləvi informasiya vasitələrinin mövcudluğu məhz bu reallığın nəticəsi kimi qiymətləndirilə bilər.

Faktiki olaraq bu gün Azərbaycanda mətbuatın dövlət tənzimlənməsindən imtina edilib. Təcrübə göstərir ki, mətbuatın ictimai tənzimlənməsinə və özünü-tənzimlənməyə, mətbuat-dövlət, mətbuat-vətəndaş münasibətlərinin sivil, demokratik yolla tənzimlənməsinə həmişə ehtiyac var. Eyni zamanda, ölkədə müasir, beynəlxalq standartlara cavab verən, peşəkar, qərəzsiz, obyektiv mətbuatın formalaşması və güclənməsi istiqamətində də iş gedir. Elektron KİV-lərə nəzarət edən və onların fəaliyyətini tənzimləyən dövlət orqanı yaradılıb və fəaliyyət göstərir. Amma bütün bu görülən işlərə, dövlətin göstərdiyi ciddi kömək və yardımlara baxmayaraq, bir sıra problemlər də öz həllini gözləyir.

Şübhəsiz, bu gün Azərbaycan mətbuatının ən böyük problemləri qəzetlərin qütbləşməsi, bəzi mətbuat orqanlarının siyasi dairələrin nəzarətində olması, müstəqil maliyyələşmənin istənilən səviyyədə olmamasıdır.

Azərbaycanda çağdaş mətbuatın problem və əhəmiyyətini hakim Yeni Azərbaycan Partiyası sədrinin müavini Əli Əhmədov də, fikrimizcə, obyektiv şəkildə göstərmiş, açıq cəmiyyət quruculuğu prosesində mətbuatın roluna düzgün qiymət verə bilmişdir: “...Beləliklə, sizlər sözlən yaxşı mənasında insanları özünüzdən asılı vəziyyətə salmırsınız. Bütün bunlar onu göstərir ki, cəmiyyətdə KİV-in rolu getdikcə artır. Demokratik və açıq cəmiyyətin həyatı üçün isə KİV-in əhəmiyyətinin nə dərəcədə böyük olduğu tamamilə aydındır. Açıq cəmiyyət qurmaq yalnız o halda mümkün olur ki, insanlar cəmiyyətin həyatının bütün sahələrini özündə əks etdirən informasiyaları operativ şəkildə əldə edə bilsinlər. Bunsuz açıq cəmiyyət yaratmaq mümkün deyil”.

Demokratik prinsiplərə əməl etməyi qarşısına məqsəd qoymuş Azərbaycan iqtidarı ölkənin hüquqi dövlət quruculuğu prosesinin sürətlənməsi üçün lazımı ideoloji və təşkilati yaradıcılıq mühiti yaradır. Belə şəraitin formalaşmasında isə kütləvi informasiya vasitələri çox güclü bir demokratiya institutu rolunu oynayırlar.

Müasir Azərbaycan demokratik inkişaf yolundadır və bunu ən qatı şəkkaklar da birmənalı şəkildə təsdiqləyər və heç kəs inkar edə bilməz ki, ölkəmizdə demokratik norma və prinsiplərin bərqərar olmasının ən başlıca səbəbkarı və ideya daşıyıcısı məhz media, kütləvi informasiya vasitələridir. Nə qədər paradoksal da olsa, hazırda ölkəmizdə demokratiyanın səviyyəsi bir çox hallarda kütləvi informasiya vasitələrinin inkişafı və ictimai həyatda sanbalı ilə

qiymətləndirilir.

Onu da xüsusi vurğulamaq lazımdır ki, sadalanan bütün proseslər yalnız və yalnız qlobal nəzarət şəraitində reallaşsın və fəaliyyət göstərə bilər. İctimai nəzarətin əsas vasitəsi, əlbəttə ki, azad kütləvi informasiya vasitələridir. KİV-in konstruktiv rolu açıq cəmiyyət azadlıqlarının əldə edilməsindən və saxlanılmasından ibarətdir. İnformasiya plüralizmi, informasiya məkanının tam prinsipial açıqlığı, KİV-in dövlət təsirinin hüdudlarından kənarında geniş yayılması açıq cəmiyyətin formalaşmasının əsas və aparıcı şərtidir.

Bütün bu proseslərin inkişaf dinamikasını izlədikcə, orada mətbuatın səfərbədedici gücünü, dövlətin mətbuata diqqət və qayğısını və xalqın KİV-ə bəslədiyi inamı görməmək və hiss etməmək olmur. Mətbuatın senzurdan azad edilməsi, onun inkişafı üçün tədbirlərin görülməsi, KİV-in normal fəaliyyəti üçün süni əngəllərin aradan qaldırılması, ölkədə demokratik mühitin bərqərar olması, bütövlükdə media sahəsində yeni tarixi şəraitin başlanmasına dəlalət edirdi.

Açıq cəmiyyət - qloballaşma dövrünün reallığıdır

İnformasiyalı cəmiyyətin bərqərar olması, demokratik inkişafın vacib şərti sayılan, vətəndaşların və sosial institutların məlumat almaq, onu yaymaq və istifadə etmək kimi hüquqlarını təmin edən mühitin yaradılması üçün zəmin hazırlayır. Demokratik idarəetmə forması fikrin azad ifadə olunmasını tələb edir. Bunsuz vətəndaşların ictimai və siyasi həyatda iştirakı üçün vacib olan informasiyanı əldə etmək mümkün deyildir. İnformasiya daşıyıcısı və yayıcısı kimi mətbuat, kütləvi informasiya vasitələri əsl demokratik, vətəndaş cəmiyyəti quruculuğunun başlıca şərtlərindən biridir.

Müasir qloballaşma dövründə məhz mətbuatın uzunmüddətli və gərgin səyləri nəticəsində informasiya cəmiyyətdə əsas strateji resurs çevrilmişdir və informasiya məkanının sahəsi genişlənməkdə, rolu isə getdikcə artmaqdadır. İnformasiya sahəsi informasiyanı, informasiyanın infrastrukturunu, informasiyanın toplanılması, formalaşdırılması, yayılması və istifadəsini, həmçinin bu zaman ortaya çıxan ictimai münasibətlər sisteminin tənzimlənməsi subyektlərini özündə cəmləyir.

Əsasən azad, qərəzsiz və peşəkar mətbuatın məsulu olan dürrüst informasiya cəmiyyətin həyatında önəmli bir amil olaraq ölkənin siyasi, iqtisadi, müdafiə və s. kimi əsas təhlükəsizliklərinin vəziyyətinə fəal təsir göstərir.

Xüsusilə iqtisadiyyatda informasiyanın yaranması, hazırlanması və istehlakı istiqamətində mövcud proses və vasitələri əhatə edən yeni ictimai istehsal sahəsi yaranmışdır və getdikcə mətbuatın da şəksiz köməyi ilə bu sahə əhalinin daha geniş təbəqələrini əhatə etməkdədir. İnformasiya cəmiyyətinin formalaşması informasiyalaşdırma prosesi ilə müşayiət olunur. Bu proses zamanı insan fəaliyyətinin bütün sahələrində yeni texnologiya və vasitələr fəal şəkildə tətbiq edilir və bütün bunlar deməyə əsas verir ki, informasiyalaşdırma bəşəriyyətin inkişafında həqiqətən də həlledici rol oynamaqdadır və infor-

məsiya cəmiyyətindən - mətbuatdan, daha dəqiq deyilsə, internet jurnalistikasından praktiki olaraq “yaxa qurtarmaq” mümkün deyildir.

Hələ 1991-ci ildə rus mətbuatı artıq qapalı dövrünün arxada qaldığını və irəlində bizi çox önəmli hadisələrin gözlədiyini nəzərdə tutaraq yazırdı: “ Bu gün artıq hansısa təcrid olunmuş, qapalı cəmiyyətlərin mövcudluğu qeyri-mümkündür. Bütün dünya yeni informasiya birliyinin astanasındadır. Biz bunu anlamalı və bu fakta müvafiq hərəkət etməliyik”.

Müasir informasiya münasibətlərinin və proseslərinin durmadan inkişafı informasiya sahəsində yeni münasibətlər sisteminin -mətbuatda, bütövlükdə ictimai həyatın bütün sahələrində informasiya təhlüksizliyinin təminatı sisteminin, informasiya hüququnun yaranmasını tələb edir. Müstəqilliyini bərpə etmiş Azərbaycan Respublikasında demokratik cəmiyyətin, hüquqi dövlətin əsaslarının yaradıldığı bir şəraitdə bu sahədə müəyyən addımlar atılmış, qanunvericilik aktları və digər hüquqi aktlar qəbul edilmişdir. Mətbuatda informasiya münasibətləri hüquqi tənzimlənmənin predmeti kimi, informasiya - hüquqi münasibətlərin subyektləri, informasiyanın alınması, verilməsi, saxlanılması və istifadəsinin hüquqi mexanizmləri, müxtəlif məzmunlu informasiyanın, məlumat bank və bazarlarından istifadənin hüquqi aspektləri, informasiya sahəsində hüquqi pozuntular, məsuliyyət və s. məsələlər fəal müzakirə obyektidir.

Bu gün kompyuter dünyada milyonlarla insanın həyat və fəaliyyətinin ayrılmaz atributuna çevrilmişdir. İndi ölkədə, eləcə də bütün dünyada kompyuter proqramları, internet yüzrlərlə qəzetin, jurnalın, elektron KİV-in-televiziyanın, radionun günlərlə birlikdə gördüyü təbliğat-reklam fəaliyyətini cəmi bir neçə saat ərzində bütün dünyaya maneəsiz yayımlaya bilər. Təxmini hesablamalara görə, yaxın gələcəkdə fərdi kompyuterlərin dördüdə biri (təxminən 250 milyonu) internet şəbəkəsinə qoşulacaqdır.

Ölkəmizdə də iqtisadi, siyasi və mədəni həyatın kompyuterlə əhatə olunması prosesi sürətlənməkdədir. Hazırda Azərbaycanda hər 1000 nəfərdən 20-nin fərdi kompyuteri vardır. Ölkədə “Aztelekom”, “Azeronlayn”, “AzEvrotel” və s. kimi 32-dən çox internet provayderi fəaliyyət göstərir. Onların istifadəçilərinin sayı isə artıq 500 min nəfəri ötməkdədir.

Bundan əlavə, ölkədə 5 minə yaxın internet klub fəaliyyət göstərir. Statistika göstərir ki, bu klublarda əsasən 12-18 yaşlı uşaqlar və gənclər fəaliyyət göstərir. Bütövlükdə isə əhalinin 5, gənclərin isə 14 faizindən çoxu internetdən istifadə edir.

Beləliklə, kompyuterləşmə bəşəriyyətin son illər ərzində ən böyük nailiyyətinə çevrilmiş və “internetin yaranması və inkişafı ilə media aləminə yeni jurnalistika gəlmişdir”. Məhz bu tip təzahürlər elmi-texniki tərəqqinin müasir mərhələsinin əsasını qoymuşdur.

(Ardı var)

(Əvvəli ötən saylarımızda)

ORALARDA KİMLƏR VAR: ALLAHVERDİ EMİNOV-3

ALLAHVERDİ EMİNOV KİMDİR

Salyan filialının direktoru olub.

Müxtəlif vaxtlarda Ali Təhsil Müəssisələrində dosent vəzifəsində çalışıb. Hazırda Bakı PMİYİ-nin dosentidir.

Əsərləri : Araşdırmalar: Səməd Vurğunun poetikası, İsmayıl Şıxlının poetikası.

Mir Cəlalin poetikası, Musa Yaqubun poetikası, Baba Mahmudovun musiqi fəlsəfəsi, Roman: "Payıza qəder"

- Yolu-izi hələ də bərhad, gedişi-gəlişi zülm olan kəndimizdə Qazax rayonundan böyük bir elitənin oluşduğunu bilirik, onlar necə gəlib xatirələr ora: məsələn, mənim və bəlkə də elə Sizin də ibtidai məktəb müəllimimiz Mahnur müəllimə və riyaziyyat müəllimimiz Yasəmən xanım, tarix müəllimi Cəfər müəllim və mənim unutmuş ola bildiyim neçə-neçə müəllim və hətta Qırmızı kənd dəmir yolu stansiyasının rəisi, Sizin atanız İskəndər kişi Və üstəlik də onlar artıq oralarda sahnanı sahib ailə qurdular və Sizin xalanız Yasəmən müəllimə Abuzər müəllimlə böyük bir ailə sahibi oldu. Bu bərdə nə bilirsiniz?

- Məni keçmiş apardığımız üçün Sizə təşəkkür eləyirəm. Bir kənddən olmağımızın da belə-belə xatirələri olur. Sualınıza yuxarıda xeyli cavab verdim. Yolu-izi bərhad olan - şükürlər ki, genplanda Şorsulu kəndindən Lopatin sovxozuna (keçmiş) qədər yeni asfalt yol salınıb, iş gedir. Bizim camaatın (Eminlilərin) Qırmızı kəndə gəlməsi atam İsgəndərin təşəbbüsü ilə oldu. Böyük bir qismi Balakən rayonunda yaşayırdılar, dayım Məhəmməd Eminov, Xalam Yasəmən Eminova Sarıbulaq kənd məktəbində direktor və riyaziyyat müəllimi idi. Deyim ki, böyük tarixçi, millət vəkili, professor Yaqub Mahmudov həmin məktəbdə oxumuşdur, dayım ona dərs demişdir. Yaqub Mahmudov sonralar bu məlumatı fəxrli mənə çatdırdı və ilk müəllimi Məhəmməd Eminova rəhmət dilədi. Bilirsiniz də, Yasəmən müəllimə Qəzənfər Quliyevdən sonra Qırmızı kənd kənd yeddi illik məktəbində direktor işlədi. Bu məktəbə müəllim kimi əmrini almağa getmişdi. Rəhmətlik, Salyan Rayon (Ş) Maarif Şöbəsinin müdiri Ağamməd Mirzəyev görür ki, ali orta təhsilli cavan bir qız - birbaşa raykonda məsləhət ləşib, o gün onun əmrini verir. Tədris hissə müdiri Abuzər Ağayev idi, onlar bir-birini xoşlayırlar, ailə qururlar. Yasəmən müəllimə ərizə verib direktorluqdan çıxır, yerini həyat yoldaşına təhvil verir. Mahnur Eminova əmim qızı idi, dayım Hacı Eminovla (Vətən müharibəsi iştirakçısı idi) ailə qurur, Qazaxdan gəlir kəndə. İstedadlı sinif müəllimi idi, sənə dərs deyib, mən onda V sinifdə idim, Səfərali Məhəmmədov dərs demişdi... Atamı başqa dəmir yolu stansiyala-

rınan birinə rəis göndərmək istəmişlər dəfələrlə. O, qəti imtina etmişdir: "Bizim ailəni bu kənd çox yaxşı qarşıladı. İlk aylardan burada dostlarım, tay-tuşlarım var, oturub-dururuq". Həqiqət idi: Məhəmməd Tanrıverdiyev, Qəribəğa Hüseynov, sənin atan Məhərrəm Abdinov, Teymur Məhəmmədov (uzun illər kolxoz sədri işləmişdir kəndin "Bolşevik" kolxozunda), Niftulla Nəcəfov (kolxozun baş mühasibi) və unudduğum başqalarını yaxşı xatırlayıram. Anam da getməsinə etiraz eləyir... Bizim ailə artıq qaynayıb-qarışmışdı, qız vermişdik: xalalarım ailə qurmuşdu. Taledir: Valideynlərimin, qardaşımın, əmim qızının və dayımın qəbirləri Qırmızı kənd qəbristanlığında, orada da sakitlik tapmışlar... Mən sualınızın motivlərini: "Atamın yüz yaşı" sənədi povestimdə vermişəm və nəşr olunmuşdur.

- Yaxşı xatırladınız. Ədəbi yaradıcılığınza bələdəm və 1990-cı ildə çox populyar olan "Payıza qəder" esse-romanızın çıxması. Sizi bu romana görə qınayanlar da tapıldı ki, pedaqoq olasan bu türdə bir pornoqrafik əsər yazasan. Bu bərdə nə deyə bilərsiniz? Ümumiyyətlə, yazar yaradıcılığınız nə yerdədi?

- Mənim bu sahədə cızma-qaralarımı oxuduğunuz üçün təşəkkürümü bildirirəm. Əvvəla, bu dediyiniz əsər "pornoqrafik" janrdadır qələmə alınmamışdır: qadın-kişi münasibətləri gənclərimizə bəlli olmayan və çox vaxt da bu zərif, kövrək münasibətləri sadələşdirən, başqa millətlərlə qanını qarışdıran məsələlərə də toxunmuşam. Qadın-kişi aləmində çox-çox mübhəm problemlər mövcuddur, biz yalnız onun bir qisminə xəbərdarlıq. Ümumiyyətlə, Yaxın Şərqdə belə mövzulara qadağalar qoyulmuşdu. Mən Sovet dönməndə bu mövzuda ilk olaraq qalın bir kitab yazdım. Əlbəttə, cəsarət göstərdim, özü də rəsmi bir vəzifə daşıyırdım. Öyünürəm ki, Yaxın və Orta Şərqdə bu mövzuda ilk əsərin müəllifiyəm. Qaldı qınayanlara: bunun da bəzi səbəbləri vardı. Bir qismi yenicə nəşrə başlayan özəl qəzetlərin populyarlığı xətrinə tənqidi məqalələrini çap edirdi. İkinci qismi nadanlar idi, intellektuallıqdan uzaqda dayananlar idi. Üçüncü qismi janrdan xəbərsiz idi ki, bu əsər pornoqrafiya deyil. Dünyada bu janr qadağandır, mən o dərəcədə xəbərsizdim? Dördün-

cü qismi o çaşdırırdı ki, əsər birinci şəxsin dilinə danışılır və müəllifin başına gələnlərdir; özü də alimdir, pedaqoqdur, "Maarif" Dövlət Nəşriyyatının baş redaktorudur və nəhayət, televiziya "Ziya" verilişinin həmmüəllifidir, həm də aparıcısıdır. Beşinci qism tənqidçilər imzaları görünsün deyər çap olunurdular. Deyim ki, bu gedişdə mətbuatda əsəri qiymətləndirən oxucular az deyildi... Sonralar, "əsəbləri soyuyannan" sonra bəzi qəzet redaktorları ilə görüşdüm, nə desələr yaxşıdır: "Tənqidlə yanaşı müsbət məqalələr, anonim qadın zəngləri də redaksiyaya daxil olurdu. Amma tənqidi rəyləri verirdik ki, Mərkəzi Komitənin qəzəbinə gəlməyəcək. Bu rejimin qurumu isə heç bir mənfi reaksiya vermədi.

"Payıza qəder"dən sonra "Yuxuda dirilən adam" dedektiv romanımı "Gənclik" nəşriyyatı yüksək tirajla çap elədi: (1991). Tənqid edənlərin üzü gəlmədi bu əsəri tərifləsin.

Əzizim, beləyik də!

Yaradıcılığımıza gəldikdə: elmi-fantastik povestlərim "Sarı çiçək" adı ilə "Yazıcı" nəşriyyatında çıxdı. Uşaqlar üçün "Cırdan adamın sərgüştələri" və "Dəniz şəhərində görüş" dedektiv povestlərimi "Azərbaycan pioneri" qəzeti (1985-1986) dərc elədi. Xeyli sayda hekayələrim qəzetlərdə çıxıb. Son beş ildə "İ.Şıxlının poetikası", "İsa Məhəmmədov və idarəetmə psixologiyası", "Baba Mahmudovun musiqi fəlsəfəsi", "Musa Yaqubun yaradıcılığı", "Mir Cəlalin poetikası" üçcildliyin birinci cildi, "Oqtay Rzanın yaradıcılığı", "Pedaqogika" dərsliyimin birinci cildi və digərləri işıq üzü görmüşdür. Sizə gətirdiyim "Seçilmiş əsərlər"imin birinci cildinə "Qapalı kitab" romanım daxildir. Xeyli sayda elmi əsərlərim çıxıb və çıxmaqdadır. Yazmaq olmur. Yeri gələndə ürəyimi publisist məqalələrlə boşaldıram. "Madam Sofya və Qara at" romanımı tamamlamışam. Allah bəlkə sponsorunu yetirdi!

- Keçən il 70 yaşınız oldu mənə, çox sakit və müntəzav. Yetmiş yaş. Nə demək olur bu? İllərin ötürü sizi qorxutmur ki?

- Tofiq Abdin, əzizim, bir vaxt 60-70 yaşlı ziyalıları, bizə dərs deyənləri görəndə içimdə xof yaranırdı, ilahi, görəsən bunlar yaşa təslim olurlarmı, yaş bunların nəyini əllərindən alır? Özümdə gəldim çatdım yetmişə. Elə sakitcə gəlmişdim, sakitcə ötüdü. Məsələnin sosial tərəfini bəlkə də nəzərdə tutursuz. Bunun rəsmi tərəfləri var. Bir təhsil adamı, 46 ildən artıq Təhsil Nazirliyi sistemində işləmişəm, hətta müxtəlif vəzifələr daşımışam, xəbərdarsan və yeganə şəxsəm ki, pedaqogikanın müxtəlif sahələri, təhsilin, maarifçi şəxsiyyətlər haqqında nəzərə çarpan kitablardan, dərslərlərin, elmi əsərlərin, 500-dən artıq elmi məqalənin (qəzet) müəllifiyəm. Bir pəşəkar pedaqoq olmaqdan əlavə, ədəbiyyatşünasam, nəşr yazanam, ali məktəb müəllimiyəm (dosent vəzifəsində) və sairə. Deməli, mənim doğma sistemim bunu görməli idi. Axı, təhsil funksionerləri də daima ünsiyyətdə olmuşam, yaradıcılığımı şifahi olaraq həmişə qiymətləndirmişlər. Nazirimiz, hörmətli Misir Mərdanovla tanışlığımızın tarixi 25 ildən çoxdur. Yəqin mənim yaşımın xəbərsizdir, hər halda onun qarşısında bu məsələ qalxsa, reaksiya verərdi. Professor, elmi qiymətləndirən nazir kimi tanıyıram. Bəlkə də yersizdir, amma yox: M.Mərdanovun 60 illik yubileyi münasibətilə qəlbimə gələn bir çərk yazıb "Ocaq" qəzetində çap etdirdim. Maraqlıdır və mənim üçün gözənilməz oldu ki, o, bir zənglə də olsa mənə "sağ ol" demədi. Yəqin başı qarışıq imiş... Məni belə situasiyalar düşündürür, axı mən, akademik düşüncəli, standart üslublu, döyənək tematikalı pedaqoq deyiləm. Elmi məqalələrimi də hissəli yazıram, ürəyimə keçirənmədən sonra yazıram... Yazıçılar Birliyinin üzvi kimi onlara rəsmi demədim. Belə müraciətləri xoşlamıram, halbuki Birliyin kadrlar şöbəsi var, bəs onun işi nədir? Mən tənqidçi-ədəbiyyatşünas kimi Birliyə qə-

Tofiq ABDİN,
abdin41@mail.ru
tofigabdin.com

bul olunmuşam. Siz məni hamıdan yaxşı tanıdığınız üçün gileylənirəm və buna haqqım çatır müqayisədə: "Mənəm-mənəm" deyən ədəbiyyatşünaslardan xeyli, lap çoxu gəlsin ortaya. Nə yazıblar? Necə yazıblar? Kim üçün yazıblar? Mən S.Vurğun, İ.Şıxlı, Mir Cəlal kimi görkəmli ədəbi şəxsiyyətlərin poetikasını araşdırıb, sanballı monoqrafiyalar yazmışam. M.Yaqub, O.Rza haqqında da monoqrafiyalar qələmə almışam. Dövrü mətbuatda onlarla pəşəkar səviyyəli resenziyalar, tənqidi məqalələr, ön sözlər yazmışam. Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında elmi-fantastik janrı ilk dəfə mən tədqiq etmişəm, kitab buraxdım, onlarla qəzet və jurnal məqalələrinin müəllifiyəm... Hə, belə, Tofiq Abdin. Sizin mənimlə səmimi, ürək söhbətin qeyri-təvəzökar danışmaq ehtiyacı doğurdu. Sən özün də xaraktercə birbaşa adamsan. Neyləyəcək? Ab-hava, mühit, insanlar belə bir la-qeydlik səviyyəsinə gəlmişlər.

-Sizin bu zəngin elm-pedaqoji fəaliyyətinizin, təhsil xidmətlərinizin əvəzini hansı ödüllərlə, titullarla əvəz etmişlər? Çasıb...?

- Bəli, düzgün, fəhmən "çasıb"sız. Sovet vaxtı (1979) "Qabaqcıl maarif xadimi" döş nişanı veriblər. O çağdan bəri təhsil sistemində varlığımı xidmət etmişəm: pedaqoji mətbuatda ("Azərbaycan məktəbi" jurnalında iki il, "Azərbaycan müəllimi" qəzetində 8 il məsul vəzifələr tutmuşam) çalışmışam. Azərbaycan Dövlət "Maarif" nəşriyyatının baş redaktoru və direktor əvəzi, Azərbaycan Mİ-nin Salyan filialının direktoru (ilk, 2001-2005) vəzifələrində fəaliyyət göstərmişəm. Fasiləsiz 25 ildir ali məktəbdə dərs deyirəm. Lakin ağır da olsa deməliyəm: heç bir rəsmi vəzifəli funksionerin yadına düşməmişəm, yaxud düşsəm də bəzi parametrlərim düz gəlməmişdir. Gəlin, açıq, səmimi danışaq: nə vaxtcaan həqiqətləri gizlətməliyik? Müstəqil və demokratik respublika-yıq və bu dövlətin ədalətli qanunlarına funksionerlər əməl etməlidir. Durub mən ölkə prezidentindən gileylənəmiyəm?! Allahverdi Eminov - həyatının ən şirin, duzlu illərini qoyan, haradasa sət, haradasa romantik alimi, yazarı çalışdığı qurumun rəhbərliyi (əslində birinci şəxsi) görməlidir və qiymətləndirmək iradəsinə malik olmalıdır.

Hələ ki, 70 yaş məni üstələyib bilməmişdir, yəqin gücü çatmamışdır. Yaddaşım daha da durulmuşdur, şəxsiyyətim bir xeyli də müdrikləşmişdir, yaradıcılıq həvəsim ehtirasa dönmüşdür: hər ildə azı 3 monoqrafiya, onlarla jurnal məqaləsi yazıram, hekayələr də, povestlər öz axarında. Bu yetmiş yaş mənim ürəyimə zərər də olsa paxıllıq, mərdiməzarlıq, çörəyə mane olmaq kimi qəbahətlər təlqin etməmişdir, əksinə, fəzilətlər oyatmışdır. Allah buyurduğu kimi, 75 yaşında ümidliyəm ki, mənə olan haqsızlığın əvəzi çıxılacaqdır - Allah həmin şəxslərə ömür versin ki, bu yaşda qarşı-qarşıya oturub, öten günlərə qayıdaq.

Tofiq Abdin, Sizin də o vaxt 75 yaşınız olacaq, gec də olsa mən əvəzini çıxaram. Əlli yaşınızda məqaləni mən yazmışdım, "Ədəbiyyat qəzeti"ndə çıxmışdı. Ürəyimcə sənə söhbət eləyərəm. Bu söhbət çap olunur, şübhəsiz. Qabaqcıdan minnətdarlığımı bildirirəm.

Şairlər tarixdə qalırlar. Mən də sənə hesabına tarixləşərəm!

(Son)

Zamanın mənəvi-estetik mənzərəsi Məmməd Araz poeziyasında

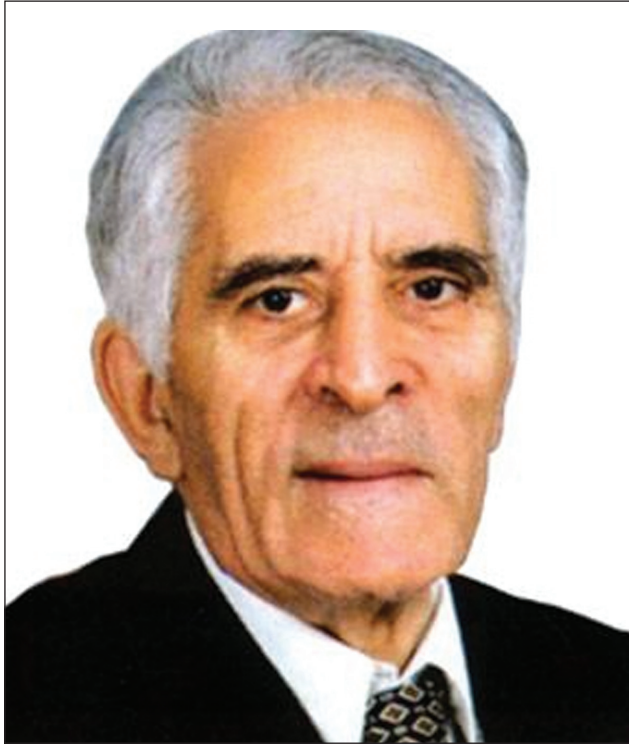
Yaşar QASIMBƏYLİ,
Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

Xalq şairi Məmməd Arazın 50-ci illərin axırları və 60-cı illərdə yaratdığı bir çox poetik nümunələr onun ədəbi-nəzəri görüşlərinin hansı vüsət və ardıcılıqla formalaşdığını parlaq şəkildə göstərir. Xüsusən, o dövrdə hələ gənc olan böyük sənətkarın "Nənəmin kitabı", "Şeirimi", "Səba yeli", "Şeire gətir", "Oxucuya məktub", "Mən Araz şairiyəm", "Şair ömrü", "Bəzi şairlərə" kimi gözəl əsərləri və "Anamdan yadigar nəğmələr" silsiləsinə daxil olan bir çox şeirlər fikrimizi təsdiq edə bilər. Altmışincılar nəslinin bədii-estetik axtarışları və uğurlarının ən başlıca və əsas xüsusiyyətləri M.Arazın ilk lirikasında öz ifadəsini tapmışdır. Məsələn, gənc şairin o illərdə qələmə aldığı "Nənəmin kitabı" (1956) şeirini götürək. Müəllif uşaqlıq xatirələrinə dalaraq o şeirində nəslillərin estetik yaddaşını və ovqatını səmimiyyətlə ifadə etmişdi: "Kitabın ildırım sürəti vardı, Bir anda bir əsri uçub aşardı... Ondakı nağılın hüdudu hanı? Səysizdi ondakı hünər dastanı, Onda ydı ellərin fikri, nəfəsi, Keçmişin sükutu, bugünün səsi. Nənəmin səsinə, dilində idi: Elə bil hər nə var əlində idi..." Bu misralar gənc şairin estetik idealının mənşəyini aydınca bizə nişan verir. Şair bədii təxəyyülünün hansı gələnlərdən gəldiyini və hansı qaynaqlardan güc aldığını göstərir. Öz yaşadığı arasında heç kim mənəvi-estetik mənbəyini, şeirinin milli qaynaqlarını M.Araz qədər məftunluqla və vüqarla vurğulamamışdır: "Ellərin sevinci, ellərin dərdi, Nənəmin dilində dilə gələrdi. Mən də gah sevinər, gah da yanardım, Nənəmi ən böyük alim sanardım. Sinəmə el sazı açdı o kitab, Sinəmə çox kitab yazdı o kitab." M.Araz bu şeiri ilə təkcə öz ədəbi görüşlərini və arzularını ifadə etməklə kifayətlənmirdi. Eyni zamanda, öz ədəbi yaşadığını az qala unudulmuş milli-mənəvi dəyərlərə boylanmağa, şifahi və klassik söz sənətimizdən öyrənməyə, bədii sözü yüksəltməyə səsləyirdi:

**Nənəmin qəlbindən qəlbimə doldu,
Məni şair edən o kitab oldu.
O kitabın səsi el səsi idi,
O kitab nənəmin sinəsi idi.**

M.Arazın o dövrdə yazdığı bir çox şeirlər zamanın mənəvi-estetik mənzərəsini təsəvvürümüzə canlandırmaq üçün çox əhəmiyyətlidir. Yuxarıda söylədiklərimizdən çıxış edərək altmışincıların və M.Arazın həmin illərdəki poetik axtarışlarını əsasən, bir neçə istiqamətdə səciyləndirmək mümkündür; əgər gənc müəllif bir sıra əsərlərində arzuladığı yeni şeirin poetik-fəlsəfi konturlarını təsvir edərək, Füzuli, Nəsimi və başqa klassiklərimiz haqqındakı şeirləri ilə klassik poetikaya və irsə münasibətini açıq-aşkar göstərirdisə, "Nənəmin kitabı", "Anamdan yadigar nəğmələr" silsiləsi və başqa şeirləri ilə isə yeni şeirin əsas qaynaqlarını vurğulayır və ideallaşdırırdı. Yeni Azərbaycan şeirinin kökləri və onun sağlam mənəvi-həyatı əsaslar üzərində inkişafı şairi dərindən düşündürürdü. Altmışincıları və M.Arazı narahat edən ən mühüm məsələlərdən biri azad yaradıcılıq problemləri idi.

M.Arazın "Poeziya, poeziya" (1966) şeiri zamanın estetik idealının sərrast ifadəsi təsirini bağışlayırdı. "Poeziya nədir?" sualına müəllif aydın şəkildə cavab verirdi. Şair sanki öz yaşadığına müraciət edərək, bu çətin və mürəkkəb tale yolunda irəliləməyə gücünüz olacaqmı, cürətiniz çatacaqmı, deyə onlardan sorurdu. Zira, poeziya yolu ilk növbədə tale yoludur, ölüm və qalim yoludur. Bu yolla getmək var - qayıtmaq yoxdur, bu yol ancaq irəliləyir, geriye dönüş yoxdur: "Poeziya, poeziya! Ey qələm qardaşım! Mənimlə diz-dizə, Üz-üzə oturan, Sirdaş bacım, Həmdəm qardaşım!" Bu xitab səmimiyyətin nişanəsidir. Ən yaxın, ən əziz varlığa üz tutan kimi şair poeziyaya müraciət edir. Onu öz qəlbə ilə əbədi birliyə səsləyir. Hayatın dolanbac yollarında bir-birimizə hayan, arxa ola biləcəyikmi? Bax bu lirik "mən"i dərindən düşündürürdü: "Bu dünya younda Sən ömür karvanı! Hardasa bürəyib, Əbədi yığılsa, Sarbanım, Tufanlar səhrası, Boranlar gədiyi adlayan, Böhtanlar etəyi qatlayan Cürətin olarmı? Qüvvətin olarmı?". Bu fundamental şeirdə müəllif poeziyanın üç mühüm funksiyasını vurğulayırdı. Bu da təbii ki, nəslin şeiriyyət qarşısında qoyduğu tələblərlə qırıılmaz surətdə bağlı idi: "Poeziya, poeziya! Ürəyin yarpaq dilisən, Bənövşə nisgilisən, Bəşərin ən böyük ittiham kürsüsü, Ən iti intiqam qılıncı, Ən incə Gözəllik güzgüsü!". Gənc şair poeziyanın təbiətini dəqiq təyin edir; "Ürəyin yarpaq dili" və "Bənövşə nisgili"! Bu qədər incə və zərif varlıq üç mühüm estetik vəzifəni yerinə yetirməlidir: 1. Poeziya tribunası - bəşərin ən böyük ittiham kürsüsünə çevrilməlidir. 2. Poeziya - insanlığın ən iti intiqam qılıncı kimi çalmalıdır. 3. Poeziya - dünya-

nın ən aydın və ən incə gözəllik güzgüsü olmalıdır. Əminliklə söyləmək olar ki, hələ cavan olan M.Arazın bu cür poeziya təsnifatına onun bütün yaşadığı imza atardılar. "Poeziya, poeziya!" pleyadanın estetik idealının parlaq ifadəsi idi.

M.Araz "Poeziya, poeziya!" şeirində özünün estetik görüşlərini bir küll halında əks etdirməyə nail olmuşdu. Özünün can atdığı qayəvi-fəlsəfi mündəricənin əsas atributlarını, bədii forma axtarışlarının baş yönünü və təfərrüatlarını da aydın şəkildə göstərməyə çalışmışdı. Hətta 60-cı illərdə yeni vüsət alan forma rəngbərəngliyini, heca və sərbəst poetikasının qarşılıqlı təsirini də ehtiva etməyə can atmışdı. Müəllif poeziya idealına istənilən mənəvi dəyər və keyfiyyətləri, gözəlliyə və ağıla uyğun yolları, şəkilləri rəva görür; amma bircə şərtlə - əldən-ələ, dildən-dilə düşmək, ürəklərə yol tapmaq, xalq tərəfindən sevilmək şərti ilə!

**Dildən-dilə düş,
Əldən-ələ düş,
Döyül, bərki, cilalan.
Hamarlan, hamarlan!**

60-cı illərdə poeziya işi təkcə estetik missiya deyildi, sabiq imperiya məkanında bədii yaradıcılıq eyni zamanda və daha çox qayəvi-fəlsəfi çarpışmalar demək idi. Bu sınaqlardan da döyüşə-döyüşə, döyülə-döyülə, dözə-dözə, üzə-üzə, qalib çıxmaq lazımdır. Bədii zövq və dəbləri dəyişmək də asan başa gələn, asan qazanılan qələbələr sayılmırdı. Gənc qələm sahibləri hər şeirinin, hər kitabının işıq üzü görməsi üçün ziq-zaq yollardan, labirintlərdən uğurla keçməli, bütün mərhələlərdə öz əsərlərinin əslini qorumağı, müdafiə etməyi bacarmalıydılar. Yeni poeziya mürəkkəb bir bədii mühit məkanında öz mahiyyətini və ləyaqətini saxlamağa səy göstərirdi.

"Poeziya, poeziya!" şeirinin 60-cı illərin öncül estetik kredosuna və poetik əhvali-ruhiyyəsinin rəmzi dərəcəsinə yüksəlməsini təmin edən dörd misrasını burada qeyd etmək vacibdir. Belə ki, şeirdə yeni bədii idealın milli və ümumbəşəri ünvanı da aydın surətdə vurğulanmışdır:

**Poeziya, poeziya!..
Bir Müşfiq qəlbinin
Sarımtıl muradı!
Bir Lorika ömrünün
Bozumtul fəryadı!**

M.Arazın qələm əhli arasında məşhur olan "Günəşi ittiham edənlər" (1968) şeirində müəllif incə bir ustalıqla ictimai münasibətləri ulduzlar aləminə köçürmüş və öz mühitinin tipik reallığını şeirdə əks etdirməyə müvəffəq olmuşdur. Əsərdə qəribə bir lirik-fəlsəfi situasiyanın təsviri ilə üz-üzə gəlirik. Səma sakinləri - Günəşdən nur alıb səmada yaşayanlar, ondan işıq alıb mövcud olanlar qəfildən günəşi mühakimə etməyə başlayırlar: "Bu gecə fəzaya düşmüşdü yolum, Bir topa ulduza ilişdi yolum. Qəribə bir aləm gördüm bu gecə: Göz işlədikcə Bir salon uzanır göyün üzündə, Ulduzlar əyləşib əli üzündə...". Səma tarixində görünməmiş hadisə baş verir. Nankorlar və qatillər Günəşi ittiham etməyə girişirlər. Hansısa kənar qüvvənin fətvəsi ilə Günəşi söndürmək, yox etmək istəyirlər. Amma Günəşin həyatbəxş nurları onları çaşdırır. Bu iblislərin qəlbində Günəşin əvəzinə başqa bir günəş yaratmaq niyyəti baş qaldırır. Təzə günəş yaratmaq ehtirası onların gözələrini tutur, kor edir. Kin və həsəd nəticəsində şeytan ürəklilər o boyda Günəşi görməyə əzab

çəkirlər: "...Buyuzlu qeybət, Cisimlər arası münasibətlər, Dumanlı söhbətlər, Günəş sistemində mehvər istəyir, Göylərdə ayrıca göylər istəyir". Günəşin bilavasitə fiziki təsir dairəsində və mənəvi məkanında yaşayanlar günəşlik eşqinə düşürlər; Günəşi mehv edib günəş olmağı düşünürlər. Nə qədər dəhşətli və amansız məzədir nursuz, ziyasız varlıqların günəş olmaq ehtirası!

**Günəş işıqladan səma zalında
Günəşlik istəyir öz xəyalında
Sönmüş, söndürülmüş meteoritlər,
Sürünən, quyruqlu asteroidlər.**

Yazıq Günəş isə bunlardan xəbərsiz dünyaları həyatbəxş və şəfəbəxş ziyası ilə nurlandırmaqdadır. Öz işini və missiyasını - yaxşılıqlarını, varlığını kainata paylaşmaqdadır: "Günəş öz işində, dərdi-sərində, Baxıb zərresinin zərrelərindən istəyir yeni ay, ulduz yarada, Sönen dünyaların üstünə ata. Günəş öz işində, öz xəyalında, Günəş işıqladan səma zalında Günəş müttəhimdir". Ulduzların uzun məsləhət-məşvərəti faciənin qarşısını almır, əksinə fəlakətə yol açır. Kinli və qəzəbli, "adsız" və amansız "cisim"lər öz niyyətlərinə yetir:

**Deyir, yana-yana adsız bir cisim;
Günəş haqqımızı tapdayır bizim!**

Bəli, adı və həyatı bir konflikt ulduzlar aləmini alt-üst edir; yad və "adsız" cisimlərin təhriki ilə ulduzlar milyon illərdən bəri şəfəqlərini içdikləri Günəşin qətlinə səs verirlər. Yalançı natiqlər çıxıb kürsüyə, Böhtanla, yalanla dönüb gürcüyə Günəşin qətlinə verirlər qərar. Mənim qorxduğumu gördüncə İkar söylədi: Yer oğlu, olası deyil! Kainat Günəşsiz qalası deyil. Oğul, nankorların adəti budur, Günəşin nurunu həmişə udub, Cazibə alırlar, sürət alırlar, Sonra da beləcə "gözdən salırlar".

Ötən yüzilin 20-30-cu illərində ictimai-siyasi və ədəbi mühitdə geniş yayılmış bu cür dəhşətli cinayətlər hələ 60-cı illərdə də işlək idi və gənc şairlər bu amansız reallıqlarla üz-üzə gəlirdilər. Onlar ötən onilliklərin faciələrini qələmə almaqla öz zamanlarına da işarə vurur, yaşadılarını ayıq-sayıq olmağa çağırırdılar. Bu şeirdə isə konkret olaraq altmışincıların kumiri olan əbədiyaşar dahinin nakam taleyindən bəhs edildiyini ehtimal etmək olar. Gənc altmışincılar M.Müşfiqin xatirəsini ansalar da, onun faciəsini bütün açıqlığı və sərtliyi ilə təsvir edə bilmirdilər. "Günəşi ittiham edənlər"də ümumən, bütün - bizim və dünyanın qətl edilmiş sənətkarlarının taleyi əks etdiyini söyləmək olar: burada Lermontov və Lorkanı da, Yesenin və Mayakovskini də, Cavid və Cavadı da, Fitrət və Çolpanı da duymaq, görmək mümkündür. Biz isə şeirin nakam Müşfiqi anım ilində - 1968-ci ildə yazıldığına əsaslanaraq, cavan dahimizin 60 illiyinə ithaf olunduğunu güman edirik. Müşfiqi anmaq, təbii olaraq, qətl olunmuş Günəşi xatırlamaq assosiyasını doğururdu və 35 yaşlı Məmməd Araz öz ilhamının qanadlarında cavan ustadını layiq olduğu zirvəyə - düz Günəşin yanına qaldırılmışdı. Eyni zamanda, nakam sənətkar yubileyinin geniş qeyd olunması, həqiqətən də Günəşi öldürmək və gizlətmək mümkün-süzlüyünü bir daha sübut edirdi. M.Araz Günəşin qətlinə fərman verənlərin nə qədər rəzil və qorxunc olduqlarını söyləməklə bütün Şair ölümlərinə işarə edir və onların düz gözünün içinə Günəşi gizlətmək olmaz, deyirdi. Cavid, Cavad, Müşfiq günəşini söndürmək, onların nurlarının izlərini yer üzündən silmək olmaz:

"Onu əvəz edən bəs kim olacaq?"

Burda duruxurlar Günəş yıxanlar.

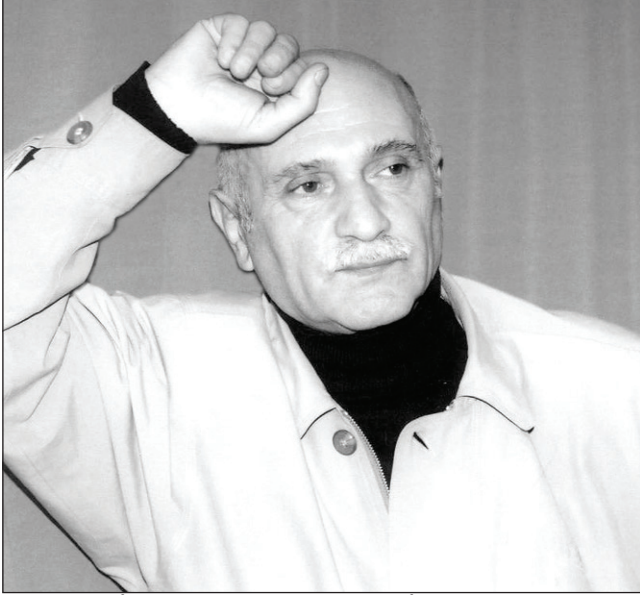
Bir də ki, nə qədər çalışır ancaq

Onu gizlətməyə yer tapmır onlar.

XXI yüzilin ikinci onilliyində yaşayıb-yaradan gənc qələm sahiblərini yuxarıda söylədiyimiz mülahizələr və misal gətirdiyimiz mətnlər bəlkə də bir qədər heyrləndirir. Zira, çağdaş ədəbi mühitimizdə Cavid, Cavadı, Müşfiqi... tərənnüm etmək artıq fəvqəlcəsarət deyil, adi bir könül işidir. Bugün onlar başqalarından bəlkə də daha çox yad edilir və xatırlanır. Bu da təbii, biz indi azad və müstəqil bir respublikanın vətəndaşlarıyıq. Amma əlli il bundan əvvəl isə yeni Azərbaycan şeirini və yeni azad ədəbiyyat idealını yaratmaq ehtirası ilə yanan o məşhur və mübariz ədəbi gənclik üçün həmin ustadları vəsf etmək, onlara bakirə gənclik sevgisini izah etmək hər şeydən mühüm və üstün idi. Nəsillər arasında zamanın amansız tufanları nəticəsində kəsilməz mənəvi rabitəni bəraət etmək, özlərinin Vətən üçün, azadlıq üçün qurban getmiş şəhid sənətkarların davamı - davamçısı olduqlarını dünyaya elan etmək gənc ədəbi nəsil üçün milli namus və qeyrət, ədəbi ölüm və olum məsələsi idi. Biz bugün - həmin qızgın və qanlı döyüşlərdən düz yarı əsr keçəndən sonra qətiyyətlə etiraf edə bilirik: Altmışincılar bu missiyasını namusla yerinə yetirdilər, yeni Azərbaycan şeirini və azad poeziya amalını yaratmağa nail oldular!..

Demə ki, yadımdan çıxdın

İntiqam MEHDİZADƏ

Yeniyetmədik və biz Azərbaycan radiosundan tez-tez səslənən xanəndə Ramiz Hacıyevin səsinin vurğunlarıydıq. Hələ televiziya çox yayılmamışdı deyə, üstəlik də şəkillərini görmədiyimiz üçün hərəmiş onu təxəyyülümüzdə bir cürə canlandırırıdığımız bəstəboylu, arıq, gah uca qamətli, tosğun, gah qarabəniz, gah da kürən. Bircə səsinə kimsənin səsiylə çalpaşmaq salmazdıq. Günün müxtəlif saatlarında radiodan eşidən kimi bilirdik ki bu Ramiz Hacıyevin avazıdır. Sonra böyüdük, oxumaq, ali təhsil almaq adına Bakıya gəldik, hərəmiş bir peşənin ardınca düşüb getdik. Mən də lap uşaqlıqdan jurnalist olmaq sevdasına düşmüşdüm, oldum da. Özümə söz vermişdim ki, uşaqkən, yeniyetməyəkən səslərini eşidib üzlerini görmədiyim, amma sənətlərinin seyrindən qurtula bilmədiyim ünlü sənət xadimləriylə mütləq görüşəcəm, onlar haqqında ürək sözlərimi aləmə bəyan edəcəyəm. Özümçün bir siyahı tutdum, ürəyimcə olan sənət xadimlərinin adlarını sıraladım. Onların arasında əlbəttə onun da adı var idi - o illərin dillər əzbəri olan "Ay çiçək" mahnısının əvəzsiz ifaçısı olmuş Ramiz Hacıyevin. Zaman-zaman öz jurnalist fəaliyyətim boyu siyahımdakı o insanların çoxuylə görüşüb söhbətləşsəm də, istər radio dalğalarında, istər mətbuat səhifələrində onlara məqalələr, öçerklər həsr etsəm də elələri oldu ki, görüşməyimizə sadəcə əcəl mane oldu. Bəziləri də oldu ki, çeşidli səbəblər üzündən onlarla görüşüm zamandan-zamana adladı. Və belə sənətkarlardan biri də istedadlı Azərbaycan xanəndəsi Ramiz Hacıyev idi. Özünün "Mirzə Hüseyn segahı", "Dəşti"si, "Ay çiçək", "Şəhla gözlüm", "Əziz dost" mahnıları ilə adını Azərbaycan musiqisi tarixinə həkk eləmiş bu ustad sənətkarla da görüşüm çox-çox sonralar baş tutdu və təəssüf ki, ömrünün son məqamlarında...

Mən, istər üzürü, istərsə də üzürsüz səbəblər ucbatından uzun illər görüşə bilmədiyim bu sənətkarı heç gözlemədiyim halda çox asanlıqla tapdım. Sadəcə telefon nömrəsini öyrənib evlərinə zəng vurdum və dəstəyi özü götürüb, "eşidirəm" dedi. Ürəyim yerinə gəldi. Axi, mənə də elə onun "eşidirəm" deməsi lazım idi. Uzun sözün qıssası, vədələşdik, ertəsi gün Azərbaycan radiosunda, mənim otağında görüşdük onunla və uzun illər oxuduğu muğamlara, mahnılara heyranlıqla qulaq asdığımız bu istedadlı xanəndənin indi suallarımı cavablandırarkən danışdığı ləhcəsini, səs ahəngini də dinləməli oldum. Eyzən Xan Şuşinski, Yaqub Məmmədov kimi onun da danışdığı səsi xanəndə səsiydi, sanki danışmır, eləcə oxuyurdu. Çox-çox illər öncə kimdənsə eşitmişdim ki, hər çıxışından qabaq möhkəm həyəcan keçirir, səhnəyə çıxanacan o dünyanı görüb gəlir. Ona görə də studiyaya girməzdən öncə bir balaca sorğu-suala tutdum ki, qırımından xəbərdar olum, mikrofona hazırlıyam. "İmtahanımdan" yaxşı çıxdı, inandım ki, "qəddar" mikrofon önündə özünü yaxşı aparacaq. Beləcə, onu radio studiyasına dəvət etdim və uzun illər istər mətbuatımızın, istərsə də radio-televiziyaımızın yada salmadığı bu gö-

("Duyğular" silsiləsindən)

zəl səslə müğənni ilə bu gün sizlərə təqdim edəcəyimiz söhbətimiz baş tutdu. Amma hələ studiyaya qəddəm qoymağa az qalmış dözməyib ilk sualımı verdim ona. Dedim ay Ramiz müəllim, nola sənənin əlinə su tökməyə belə layiq olmayan "sənətkarları" fəxri adlarla, titullarla mükafatlandırılar səni bax, elə mənim tək tez, problemsiz tapaydılar. O siyahılarda niyə sənənin də adına bir cıqqan yer ayırmırlar? Qayıtdı ki, o mənlilik deyil qadan alım, onlardan soruşun...

Sonra operator öz işini görüb qurtardı, rejissor pult arxasında yerini tutdu və efir verilişi üçün nəzərdə tutulan müsahibəmizə start verildi. 2002-ci ilin yay ayları idi və Ramiz Hacıyev səfər üstəydi...

- Ramiz müəllim, mənə elə gəlir uzun illər ərzində sizi unutmayan, efir yaddaşında qoruyub saxlayan bir ocaq varsa o da Azərbaycan radiosudur. Deməli doğma ocağa xoş gəlmisiz.

R.Hacıyev: - İntiqam müəllim, elə birinci gəlişməyindən kövrəldiz məni. Bəli, bu illər ərzində mənə ən etibarlı dost, arxa doğma radiomuz olub. Çox sağ olun.

- Qədim, qocaman bir sualla başlamaq istədim söhbətimizə. Necə oldu ki, müğənnilik peşəsinin əsiri oldunuz. Hər səsi olan axı, bu sənətin qabağında duruş gətirə bilmir.

R.Hacıyev: - Mən gözümü açandan atamı xanəndə görmüşəm, evimizdə daim zümzümələr, xalq mahnıları, muğamlar eşitmişəm. Atam Veyis Hacıyev bir zamanlar Şirvan, mərkəzi aran bölgələrində adnan çağırıldı. Çox şirin boğazlı bir xanəndə idi. Məndəki nə üstün cəhətləri görüb hiss etməsinizsə ondan gəlmədir. Daha mənə musiqi məktəbi filan gərək deyildi, ilk dərslərimi atamdan alırdım. Ağdaş orta məktəbində oxuyanda artıq məni müğənni kimi tanıyırdılar. Tətil günləri atamın dəstəsinə qoşulub rayon toylarına gedər, səsimi onun səsinə qoşub oxuyardım. Sonra səsim-sorağım Bakıya da gəlib çatdı. 14 yaşım olanda respublika olimpiadasına dəvət olundum. Orada 1-ci yeri tutdum. Yadımdadır o vaxt filarmoniyadakı konserti radio lentə alırdı. Orada oxuduğum mahnı efirdə səslənəndən sonra məni respublikada tanımağa başladılar.

- Azərbaycan mahnı ifaçılığında, xüsusilə də muğamlarımızın təqdimatında xüsusi xidmətləriniz var. Bir sıra vokal nümunələrinə, təsniflərə, muğam dəsgahlarına, bəstəkar qoşğularına öz nəfəsinizin istiliyini, öz boyanızı, rənginizi vermişiz. Amma bir mahnı da var ki, onu sizsiz, sizi də onsuz təsəvvür etmək olmur. "Ay çiçək" mahnısıdır bu. "Mən sənə üz tutub deyirəm yənə. Niyə ürkək-ürkək çevrildin mənə" misralarıyla başlayan gözəl bir bəstədir. Yəqin sizə də məlumdur ki, bu mahnının maraqlı araya-ərsəyə gəlmə tarixçəsi var. Necə oldu ki, bu tarixçəyə siz də imza atdınız?

R.Hacıyev: - Bunu məndən çoxları xəbər alır. Mahnının sözlərini P.Qoretski adlı bir rus şairi qələmə almışdı. Onun qələm dostu Nəbi Xəzri də şeiri rus dilindən bizim dilə çevirmişdi. Ağdaşda bir incə ruhlu musiqiçi vardı - Xaləddin Xəlilov. Onun xoşuna gəlmişdi deyə götürüb həmin sözlərə "Ay çiçək" adlı mahnı bəstələmişdi. 1957-ci il idi, mən də artıq A.Zeynallı adına musiqi məktəbində, Seyid Şuşinskiyə sinfində oxuyurdum. Günlərin birində məni radioya çağıraraq konsertdə vermək üçün bir mahnı oxumağımı xahiş elədilər. Mən də "Ay çiçək" mahnısını oxudum. O, bu, qaldı fonda. Onun tarixçəsinə gələndə isə deyim ki, həmin Qoretski Azərbaycana gələndə pambıqçılığın işiylə tanış olmaq üçün Sabirabada gedir. Orda Çiçək adlı bir pambıqçı qızın həm gözəlliyi, həm də zəhmətkeşliyi onu valeh edir, götürüb bu şeiri yazır. Sonra da dostu N.Xəzridən xahiş edir ki, şeiri tərcümə eləsin. Bax, belə gəlib dünyaya həmin mahnı.

- Mənim xatirimdədir, hardasa ötən əsrin 70-ci illərində həmin Qoretski bir daha respublikamıza gələndə onun haqqında bir televiziya veri-

lişi hazırlamışdılar. Nəbi Xəzri ilə siz də orda iştirak edirdiniz. Həmin verilişdə artıq yaşa dolmuş, saçlarına dən düşmüş Çiçək də vardı. Çox təsirli bir ekran işiydi həmin veriliş və bir də onun ən şirin duyğusal məqamı orası oldu ki, siz "Ay çiçək" mahnısını oxudunuz və deyərsən Qoretski uzun illərdən sonra ilk dəfə həmin mahnıya həyəcanla qulaq asdı. Çox təsirlənmişdi.

Oxuduğunuz bir sıra mahnılar var ki, onların yazılma tarixləriylə bağlı məlumatsız olsaq da sizin əvəzsiz ifalarınızla tarixə düşdükləri şəksizdir. Məsələn Həbil Əliyevin "Şəhla gözlüm", Ramiz Mustafayevin "Anam yadıma düşdü", "Bu gün elə xoşbəxtəm ki" və sairə. Bu mahnılarınızla yadımdadır ki, 60-70-ci illərin mahnı ifaçılığında bir yeni, ilıq abu-hava yarada bilmişdiniz. Bunu istər bəstələyən mahnıların lirizmində, istər sizi yamsılamaq istəyənlərin baş tutan və tutmayan cəhdlərində sezmək olardı.

R.Hacıyev: - O da bir axın idi. Bəli, xüsusən həmyerlim Həbil Əliyev bəstələdiyi "Şəhla gözlüm", "Vəfa", "Güləsen gərək", "İlk məhəbbət" mahnılarını ilk olaraq mənə verirdi, mən də çoxusu "Segah" üstə olduğu üçün onları xüsusi şövqlə oxuyardım.

- Ötən əsrin 60-cı illərini xatırlayıram. Həmin dövrdə filarmoniyamızın qabağında afişalarda tez-tez adınıza rast gəlirdim. İstər solo, istərsə də digər sənətkarlarla konsertləriniz paytaxtımızda əsl toy-bayram kimi qarşılanardı. Mən özüm bunun dəfələrlə şahidi olmuşam. Biz gənclər ən çox da sizin adınızı tutub o konsertlərə bileti yerin-göyün altından əldə edərdik. Bax, o vaxt sənət kuluarlarında belə bir söz gəzirdi ki, adlı-sanlı müğənnilər arasında yeganə bir oxuyan var ki, hər dəfə səhnəyə çıxmazdan qabaq əsim-əsim əsir, az qala qorxusundan bağı yarıla. Bu siz idiniz. Bizlər də konsertin gedişi boyu haqqınızda yayılan bu söz-söhbət prizmasından sizi izlərdik, amma o qorxudan, o həyəcandan əsər-ələmət görməzdik. Bununla belə haqqınızda yayılan o "şaiyələr" sönüb-səngiməzdi. Nəydi bunun səbəbi, bəlkə bunun bir əsası olub?

(Ardı 27-ci səh.)

Vaqif YUSİFLİ

Biz eyni ədəbi nəslin nümayəndələri idik. Yetmişinci illərin ortalarında ədəbiyata gəlmişik və bu nəslin nümayəndələrindən ikisi - Aydın Məmmədov və Nadir Cabbarlı neçə il öncə dünyalarını dəyişmişlər, qalanları isə - Kamil Vəli Nərimanoğlu, İsa Həbibbəyli, Kamal Abdulla, Vilayət Quliyev, Cahangir Məmmədli, İlham Rəhimli, Məryəm Əlizadə, Rəhim Əliyev, Qurban Bayramov, Zaman Əsgərli, Rahid Ulusel, Nizameddin Şəmsizadə, Arif Əmrahoğlu, Nizami Cəfərov indi də yazıb-yadırlar. Kamil Vəli dahi Füzuli yaradıcılığına yeni bir baxış bucağını əks etdirən monoqrafiya yazıb, İsa Həbibbəyli ardıcıl olaraq Mirzə Cəlil yaradıcılığını tədqiqlə məşğuldur, ədəbi portretlər yazmaqda davam edir, İlham Rəhimli teatr tarixinin işıqlandırılmamış səhifələrini aşkarlayır, Rahid Ulusel qloballaşma mövzusunə fəth etməkdədir, Nizameddin Şəmsizadə XX əsrin görkəmli şəxsiyyətlərinə aid xeyli məqalələr çap etdirir, Rəhim Əliyev üzünü Nəsimi dövrünə tutur və s.. Nizami Cəfərov və Arif Əmrahoğlu qardaşlarımız isə tənqiddə nadir hallarda müraciət edirlər. Və beləliklə, hamının dilində az qala əzbər bir kəlamə çevrilən bir söz meydana gəlir: "ƏDƏBİ TƏNQİD YOXDUR!". Əlbəttə, bu məsələdə kimsəni qınamaq olmaz. Yaxşı ki, bu nəslin ardınca gələn, artıq bir ədəbi nəsil kimi formalaşan Tehran Əlişanoğlu, Əsəd Cahangir, Cavanşir Yusifli, Nərgiz Cabbarlı, Bəsti Əlibəyli, Elnarə Akimova kimi tənqidçilər var və onlar Azərbaycan ədəbi tənqidində açıq-aşkar nəzərə çarpan boşluğu doldurmağa cəhd edirlər.

Mən bizim tənqidçi nəslindən söz açanda bir həmkarımızın - Şirindil Alışanlı'nın adını sonraya saxladım. Səbəbi budur ki, bu yaxınlarda Şirindil Alışanlı'nın "Ədəbi-bədii düşüncənin sərhədləri" və "Müasir humanitar təfəkkür və Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı"

Yaş altmışdır...

(Tənqidçi-ədəbiyyatşünas Şirindil Alışanlı da bu yaşa gəlib çatdı)

adlı iki yeni kitabı işıq üzünə çıxarıb və onu yaxından tanıyan, yaradıcılığını daim izləyən söz adamlarından biri kimi mən də buna ürəkdən sevinirəm. Ona görə sevinirəm ki, Şirindil'in birinci kitabındakı məqalələrin əksəriyyəti sırf tənqidi məqalələrdir və bu yazıların bəzilərinin tarixi yetmişinci, səksəninci illərə aparıb çıxarsa da, hər halda, ədəbi tənqidin varlığı barədə müəyyən təsəvvür yaradır. Ədəbi tənqidin heç də ürək açmayan mənzərəsində hərdən belə kitabların işıq üzünə girməsi mənə, yaxşı bir hadisədir. Çünki Şirindil Alışanlı "ədəbi tənqid" adı ilə tərif və tost dolu yazılarını mətbuatda çap etdirən bəzi qələm sahiblərindən deyil, sözün həqiqi mənasında görkəmli ədəbiyyatşünas olduğu qədər də, həm də tanınmış tənqidçidir və onu da qeyd etdim ki, onun tənqidçiliyi ədəbiyyat nəzəriyyəçiliyi ilə sıx vəhdətdədir. Çünki Şirindil bir sıra həmkarlarından fərqli olaraq həm də mükəmməl bir ədəbiyyat nəzəriyyəçisidir. Yəni Azərbaycan ədəbiyyatının nəzəri problemləri ilə də ardıcıl məşğul olur və onun bu sahədə fəaliyyəti qətiyyən tənqidçiliyinə, müasir ədəbi prosesini qiymətləndirməyə, nəsrimizdə, poeziyamızda baş verən yenilikləri dəyərləndirməyə qətiyyən mane olmur.

Bu yazını qələmə alanda qarşıma belə bir məqsəd qoymuşdum ki, söhbət Şirindil Alışanlı'nın altmış illiyindən gedəcək. Mən onunla bağlı düşüncələrimdən söz açacağam. Ən azı qırx illik dostluğumuzdan fraqmentlər canlandıracağam. Ancaq Şirindildən danışanda onun ciddi ədəbiyyatşünas-tənqidçi-nəşriyyat direktoru-şöbə müdiri obrazı gəlib durdu gözlerimin qarşısında.

Şirindil Hüseyn Arifin poeziyasının heyranlarından biridir. Hüseyn Arifin "Yaş altmışdır" adlı bir şeiri var və mən heç bir tərəddüd eləmədən həmin şeirdən bir bəndi qoyuram Şirindil Alışanlı'nın ovcunun içinə :

**Uşaqlıq quş kimi uçdu əlimdən,
Cavanlıq car çəkib,
köçdü elimdən,
Nə deyim, nə yazım**

**öz taleyimdən,
Bu nə qovhaqovdu,
bu nə qaçışdır,
Saçlara baxıram,
hanı o saçlar?
İllərə baxıram,
Yaş altmışdır.**

Bu misralardan sonra birdən-birə keçən əsrin yetmişinci illərini xatırladım. "Ədəbiyyat və incəsənət" qəzetində Şirindil'in poeziya yada tanınmış, kifayət qədər çap və təbliğ olunan iki şairin şeir kitabları haqqında tənqidi resenziyaları çap olunmuşdu və həmin resenziyalar ədəbi ictimaiyyətdə güclü əks-səda oyatmışdı. Çoxu bu məqalələrdən danışdı. Belə cəsarətli məqalələrə görə onu tərifləyənlər də vardı, nə gizlədim, pisləyənlər, ardınca danışanlar da. Sizə də yaxşı məlumdur ki, mətbuatda belə sırf tənqidi yazılar çap olunanda həmin tənqidçinin yazılarına, bəlkə ondan da kəskin cavablar yazılır, amma Şirindil'in məqalələri o qədər tutarlı və sərrast idi ki, tənqid olunan müəlliflər yaxud onların tərəfdarları belə bir "cəsarətdə" bulunmadılar.

Şirindil Alışanlı'nın həm o dövrdə, həm də indiki məqalə və resenziyalarda onun daha çox poeziya tənqidçisi olduğu qənaətinə gəlirsən. Etiraf etmək lazımdır ki, Şirindil poeziyanı yaxşı duyur, onun meyl və tendensiyala-

rını, ayrı-ayrı şairlərin yaradıcılıq dünyasını, fərdi üslub və özünəməxsus deyim və duyum tərzlərini düzgün müəyyənləşdirir. Mən ayrı-ayrı şairlərin yaradıcılığı haqqında bir yazı yazmağa başlayanda mütləq Şirindil'in həmin şairlər haqqında fikirlərinə də nəzər yetirirəm. Bəzən həmin fikirlərlə qeydsiz-şərtsiz razılaşmalı oluram, bəzən isə razılaşmıram. Deyirəm ki, bu, onun fikridir, hörmətlə yanaşırım, amma razılaşmıram. Şirindil deyəndə ki: "Məmməd Araz gerçəkliyin ötəri hadisələri, bir anlıq sevinc və kədərindən doğan təəsüratları ilə kifayətlənmir, həyat təzahürlərinə daha çox romantik nəzər salır, bədii ümumiləşdirmələr axtarır. Təbiət, sevgi, intim aləm, ailə-məişət qayğıları belə məqamlarda onun şeirlərində məzmunlu sonluqla yekunlaşdırılır. Onun şeirlərinin çoxunda hər bənd digərinin məntiqi davamını hazırlayır. M.Arazın şeirlərinə fikri-hissi tamlıq xasdır" - təbii ki, bu mülahizələr M.Araz poeziyasını şərh etmək üçün hər hansı tədqiqatçıya istiqamət verə bilər. Yaxud, onun çox sevdiyi iki şairin - Hüseyn Arifin və Məmməd İsmayılın yaradıcılığına həsr etdiyi məqalələri götürək. Bu iki şair haqqında, onların özünəməxsus yaradıcılığı barədə çox yazıblar, amma

Şirindil'in yazılarında həm Hüseyn Arifin, həm də Məmməd İsmayılın poeziyasına dəqiq, tənqidi fikrin sanki ümumiləşmiş mövqeyi hiss olunur. H.Arifdən kim yazırsa, onu səmimi və təbii şair adlandırır. Şirindil Alışanlı isə sanki bu fikirlərə elmi rəng qatır: "Ənənəyə bağlılığın səciyyəvi, əsas cizgiləri H.Arif poeziyasının bədii ifadəsində daha ahəngdar hiss olunur. Sadəlik, səmimilik, təbiilik və rəvanlıq kimi bədii keyfiyyətlərlə bağlı olduğu ədəbi ənənədən süzülüb gələrək şair üçün bir növ "yaradıcılıq instinktinə" çevrilmişdir.

Çox yaxşı xatırlayıram ki, 1983-cü ildə mən - "Azərbaycan" jurnalının tənqid şöbəsinin müdiri kimi Şirindilə müasir uşaq şeiri barədə bir məqalə yazmağı təklif etdim. Bu təklif onun ürəyincə oldu və həmin il jurnalın iyul sayında Ş.Alışanlı'nın "Əyanilik və konkretlik" (Müasir uşaq şeiri haqqında qeydlər) məqaləsi çap olundu. Uşaq ədəbiyyatı həmişə bizim ədəbi prosesin yaralı yeri olub. Şirindil həmin məqaləsində yazırdı: "Son illər çap olunmuş uşaq şeirlərində kəmiyyət keyfiyyətlə müqayisədə üstünlük qazanır və "bədii materialın" bolluğu onun məzmun-forma, janr-üslub axtarışlarını müşahidə etməyə mane olur. Qəribədir ki, heç bir potensial imkanları olmayan bəzi müəlliflər də öz "istedadlarını" bu sahədə sınayırlar. Zahirən müasir baxımdan aktual, zəruri mövzularda şeirlər yazılır: təbiətin təsviri, humanist hisslərin təbliği, övlad qayğısı, dünyanı dərk etməyə ciddi maraq və s. Lakin bütün bu mövzuların müasir poetik səviyyədə ifadəsinə az şeirlərdə rast gəlirik. Mövzu özünün uğurlu poetik ifadəsinə tapmırsa, onun "fövqəladə aktuallığı" belə heç bir əhəmiyyət kəsb etmir. Dərin hiss və səmimiyyətdən, təbii və xəlqi dildən məhrum şeir çətin ki, uşaq qəlbine yol tapan".

Burada bir məqamı da qeyd etmək istəyirəm. Şirindil Alışanlı haqqında söz açdığı, yaradıcılığına müraciət etdiyi hər bir şairin poeziyasındakı şah damarı tutmağa çalışır və deyir ki, əksər hallarda buna nail olur. Məsələn, S.Vurğun ədəbi məktəbinin nümayən-

dəsi sayılan Adil Babayev haqqında onun fikir və mülahizələri maraqlıdır. "Gerçəkliyin müxtəlif tərəflərinə poetik müdaxilədə onun rəhbər tutduğu əsas bədii-estetik prinsip öz həmsöhbətinin qəlbinə işıqlı, nikbin fikirlər, hisslər aşılama idi"-bu cümlə Adil Babayevin poeziyasının əsas axarını müəyyən etməyə yardımçı olur. Doğrudan da, Adil Babayevin şeir yaradıcılığı, xüsusilə sonetləri oxucuda belə bir təsəvvür yaradır ki, bu şair ancaq zərif və işıqlı hissləri tərənnüm etmiş, kədərdən, qəmdən yazanda da o hissləri tərk etməmişdir.

Ədəbi tənqidin nisbətən az diqqət yetirdiyi, son zamanlar isə demək olar ki, unudulmuş bir mövzuya da Ş.Alışanlı neçə il öncə müraciət etmiş, "Poema: janrın poetik sərhədləri" adlı geniş məqaləsində bir tənqidçi kimi vaxtında münasibətini bildirmişdir. Bu məqaləni də keçmişin məqaləsi hesab etmək və orada qaldırılan məsələlərin artıq köhnəliyini elan etmək qətiyyətinə doğru olmazdı. Bu yazıda Ş.Alışanlı bir neçə missiyanı üzünə götürür: Birincisi; Azərbaycan poeziyasında uzun əsrlik bir zaman müddətində bu janrın keçiyi inkişaf yollarını nəzərdən keçirir, POEMA ƏNƏNƏSİNİN yarandığını misallarla sübut edir. İkincisi; məqalənin yazıldığı illərdə Ümumittifaq mətbuatında poema janrı ilə bağlı diskussiyalara münasibətini bildirir. Üçüncüsü; müasir poemalarda diqqəti cəlb edən keyfiyyət dəyişikliklərindən söz açır. Dördüncüsü: müasir Azərbaycan poemasını səciyyələndirən cəhətlər üzərində dayanır, bu sahədə uğurlu nümunələrin yarandığını qeyd etməklə yanaşı, müəyyən qüsurları da nəzərə çatdırır. Yeri gəlmişkən qeyd edirəm ki, bu məqalə ilə bağlı müəyyən mülahizələr unudulmaz Xalq şairi Rəsul Rzani xeyli qanə etmişdi. "Bir görüşün tarixçəsi" məqaləsində R.Rza ilə görüşdən alınan təəssürat ifadə edilmişdir.

Şirindil Alışanlının maraq dairəsi təkcə poeziya ilə məhdudlaşmır. O, müasir ədəbiyyatın hər sahəsindən (nəsrədən, dramaturgiyadan, publisistikadan) və problemlərindən ("Milli tarixi ənənələr və müasir ədəbiyyatda şəxsiyyət problemi", "XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı: Tarixi dövrləşdirmənin nəzəri-metodoloji aspektləri", "XX əsr poeziyasının müasir dərkində "Ədəbi mif" amili" və s.) eyni ilhamla yazır. Xalq yazıçısı İlyas Əfəndiyevin yaradıcılığından söz açan "Ötən əsrin bədii salnaməsi", Elçin nəsrinin poetikasından danışan "Xalqa və sənətə məhəbbət", Sabir Əhmədlinin "Gedənlərin qayıtmağı" romanı ilə bağlı məqalələri, həmçinin görkəmli tənqidçi K.Talıbzadənin ömür yolundan söz açan "Sönməz ocağın odu" portret yazısı tənqidlə publisistikanın vəhdətindən yararlanıb. Publisistika ilə tənqidin belə qovuşduğu Şirindilin yazılarına bir şirinlik gətirir.

Yazının əvvəlində qeyd etdim ki, Ş.Alışanlı elmi-nəzəri səviyyəsi ilə seçilən tənqidçilərdəndir. Təbii ki, bu, adının qarşısında "tənqidçi" yazılan hər bir qələm sahibinə

məxsus olan ən zəruri bir keyfiyyət olmalıdır. Ancaq bəzi hallarda bunun əksini görürük. Nəzəri biliklə silahlanmayan bir tənqidçi, bir də görürsən ki, müasir lirikanın ya da roman canrının "taleyini" həll edir. Yaxud hekayə canrının spesifik xüsusiyyətlərinə bələd olmayan başqa bir tənqidçi bu mövzuda az qala "professional" nəzəriyyəçi kimi söz demək istəyir. Təbii ki, onların nəzəri biliyə əsaslanmayan fikir və mülahizələri "əsaslı yoxdur" kimidir. Şirindilin məqalələrində Azərbaycan ədəbiyyatının inkişaf mərhələləri ədəbi-nəzəri fikrin işığında izlənilir, çünki "Elmin tarixi yoxsa, nəzəriyyəsi də yoxdur, amma elmin nəzəriyyəsi olmazsa, onun tarixini xəyala belə gətirmək olmaz!" (N.Q.Çernişevski). Ş.Alışanlı çox doğru olaraq qeyd edir ki, humanitar fikrin tarixi dövrləşdirilməsində ən dəqiq meyarlar olmalıdır, ancaq uzun müddət ədəbi prosesin immanent qanunauyğunluqları nəzərə alınmamış, humanitar tənqiddə marksist dünyagörüşü və ictimai-siyasi amillər rol oynamışdır. Elə bu səbəbdən də, XX əsr ədəbiyyatını qiymətləndirməyin metodoloji problemləri düzgün müəyyənəndirilməmişdir.

Ş.Alışanlı uzun illərdir bədii yaradıcılığın metodu probleminin tədqidilə məşğuldur. Onun fikrinə, sovet dövrü sənətkarlarının yaradıcılıq metodu məsələsinə yenidən qayıtmaq lazımdır. Məsələn, rus tədqiqatçısı Ovçarenko S.Vurğunun yaradıcılıq metodunun romantika olduğunu israr etmişdir. Ş.Alışanlı da bu mövqeyi müdafiə edir və yazır ki, S.Vurğun qəhrəmanlarının poetik üslubunun strukturu, bədii intonasiyanın ahəngim, bədii ümumiləşdirmə və tipikləşdirmənin səciyyəsi onun sənətini romantik ədəbiyyat kimi dəyərləndirməyə imkan verir. Müəllif doğru olaraq qeyd edir ki, S.Vurğunun yaradıcılıq metodu konsepsiyası əsasən həyatın romantik inikası məsələlərini əhatə edirdi. Biz də bu məsələdə Ş.Alışanlının mövqeyi ilə razılaşırıq. Qeyd edək ki, S.Vurğunun özünün məqalələrində də bu məsələyə aydın bir münasibət hiss edilir. O, deyəndə ki, "Xalq qəhrəmanları obrazlarının, fiziki və zehni əmək adamlarının obrazlarının bədii ümumiləşdirilməsi nöqtəyi-nəzərindən biz hələlik Nizami səviyyəsinə yüksələ bilməmişik"-heç şübhəsiz, ədəbiyyatda romantikanın zəruriliyini təsdiq etmiş olurdu. S.Vurğunun romantik şeir haqqında fikir və mülahizələri Sovet yazıçılarının II Ümumittifaq qurultayındakı məruzəsində tam və dolğun şəkildə ifadə olundu.

... Çox şadam və sevinirəm ki, keçən ilin dekabrında dostum Şirindil Alışanlı - filologiya elmlər doktoru zirvəsini fəth etdi... Şirindil "Müasir humanitar tənqiddə və Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı" mövzusunda doktorluq dissertasiyasını ədəbi-elmi ictimaiyyətin gözü qabağında müdafiə etdi. Belə bir həqiqəti sübut elədi ki, elmi ad titulu əvvəl yox, sonra da gələ bilər. Əsl hünər ondadır ki, o rəsmi zirvəyə qədər sən öz zirvəni fəth edəsən.

Demə ki, yadımdan çıxdın

(Əvvəlki 25-ci səh.)

R.Hacıyev: - Buna bənzər bir sualı, o zaman radioda Tələt Şahverdiyev vardı, o da verdi mənə. Dedi Ramiz, sən hər dəfə səhnəyə çıxanda elə bil imtahana gedirsən, heç özündə olmursan. İstədim cavab verərdim Xan əmi söhbətə qoşuldu. Dedi, Tələt, imtahan nədir ki, asan işdi. Mən 40 ildən çoxdu bu səhnədəyəm, bu gün də səhnəyə çıxanda qılçalarım əsir, ürəyim sözü-mə baxmır. Sənətkar oxuduğunun üstündə öz balası kimi əsmirsən ondan sənətkar olmaz. Məsuliyyət, məsuliyyət, yenə də məsuliyyət.

- Elə görünür həmin məsuliyyət hissidi ki, sizi sonralar səhnəyə çox uzun fasilələrlə çıxmağa, ifaçılar cərgəsindən kənar qalmağa sövq etdi. Hər halda uzun illər sizi tez-tez görməyə, dinləməyə vərmiş pərəstişkarlarınızı zamandır ki, məyus qoymusunuz. 60-70-ci illərin Ramiz Hacıyevi bu günlərimizdə əvvəlki vüsəti, möhtəşəmliyi ilə görəmmirik. Olmaya səsinizlə bağlı problemlər ortaya çıxıb?

R.Hacıyev: - İntiqam müəllim, bu taleh yüklü sualınıza görə sizə dərin minnətdarlığımı bildirirəm. Amma inanın, səsim yenə 60-cı, 70-ci illərdəki səsdir, yerindədir, hələ bir az da müdrikləşib. Axı, özüm də bu ötən illərdə dünyanın isti-soyuğundan, yaxşı-yamanından keçmişəm. Nə deyirəm ki, dəvət eləsinlər oxuyum, görsünlər ki, Ramiz elə həmin ki Ramizdi. Pis olsam qovsunlar qapılardan. Çağırırlar, axtarırlar axı. Mən də ki, əvvəldən dərsimi belə almışam - əvvəlcə atam Veyis kişidən, sonra da böyük Seyid Şuşinskiden. Onların sözüdür: dəvət olunmadığın yerə gəlib özünü yüngüsaqqal olma. Bu yaxınlarda mən İran İslam Respublikasının Tehran şəhərinə bir musiqi məclisinə dəvət eləmişdilər. Orada mənə tanıyan, səsimi yaddaşlarında saxlayan çoxlu sənət adamları vardı. Mən oxudum, onlar heyretə gəldilər, dedilər 30-40 il bundan qabaqki boğazdı, nə sönüb, nə səngiyib.

- Azərbaycan radiosunun səslər xəzinəsində gənclik illərinizin lent yazıları qorunur. Bəs yaşınız, sinninizin bu çağlarının lent yazılarını nə zaman dinləyəcəyik, bu barədə fikirləşirsiniz?

R.Hacıyev: - Əlbəttə, çoxlu mahnılar hazırlamışam, yaxın illərdə onların hamısını lentə aldırmaq fikrim var. Lap bu yaxınlarda 7 mahnı və təsnifi radiomuzun musiqi redaksiyasına bağışlamışam, yaqın yaxın vaxtlarda dinləyicilərə çatdıracaqlar. Yeri gəlmişkən, mən bura, sizinlə görüşə gələndə özümlə təzəcə, bu yaşımda lentə yazdırdığım bir mahnı da gətirmişəm. Qulu Əsgərovun "Əziz dost" mahnısıdır bu. Mən onu gənclik illərində bir dəfə lentə yazdırmışam, bu gün də radio fonotekasında qorunur. İndi siz bunları tutuşdursanız, səsimin yerində olub-ol-

madığını hiss edərsiz".

Bəli, o söhbətimizin efir variantında Ramiz müəllimin penceyinin qoltuğundan çıxarıb mənə verdiyi "Əziz dost" mahnısını verilişin sonunda səsləndirdim və doğrudan da əsl sənətkar səriştəsinin, eczakkar, dəyişməz, yaşından asılı olmayaraq hər zaman yerində olan SƏS-in nə demək olduğunu bir daha izlədik. Mən də, çoxsaylı radio dinləyicilərimiz də. Veriliş efirə gedəndən az sonra redaksiyamıza xeyli təşəkkür məktubları daxil oldu. Qonşu İrandan, Türkiyədən də. Çünki ünlü bir sənət xadimini, zəhməti, xidmətləri müqabilində həqiqi dəyərini qazanmamış, hansısa məmurun səhlənkarlığı üzündən fəxri adlardan məhrum olmuş əsl istedadı yad eləyib ona efir vaxtı ayırmış, ürək sözlərini dinləmişdik. Maraqlıdır ki, həmin vaxtlarda ölkə prezidentinin sərəncamı ilə çoxsaylı sənət xadimlərinə, o cümlədən Ramiz Hacıyevlə eyni vaxtda səhnəyə çıxmış, hətta ondan çox-çox sonralar sənətə gəlmiş gənclərə belə səxavətlə fəxri adlar verilmişdi. Ramiz müəllimdən prezidentimizin bu humanist addımına münasibətini soruşduqda o ürək açıqlığı ilə bütün sənətçi dostlarını təbrik elədi, ölkə başçısına şükranlarını çatdırdı. Və təvəzökarlıqla söylədi ki, görünür o siyahı tərtib edənlər yeni gələn nəslin nümayəndələri olub, ona görə mənə tanımayıblar. Neylək, gələn dəfə prezidentə adımı təqdim eləsələr yaqın mənə də fəxri ad verirlər. İnanıram.!"

"Axtarış" adlı o veriliş efirdə səslənəndən sonra mənə olan çoxsaylı telefon zəngləri arasında biri də var idi - Ramiz Hacıyevin zəngi. Bir az ehtizazlı, bir az titrək, bir az da kövrək səsiylə təşəkkürünü bildirir, mənə bir hörməti keçmədiyinə görə özünü danlayırdı. Sonra da dedi ki, bu yaxınlarda İrana gedəcəyəm, mənə bir toyu aparmağa dəvət eləyiblər, ordan gələndə sənə bir iran hədiyyəsi gətirəcəm. Aradan bir neçə ay keçdi. Açıq bilmədim Ramiz Hacıyevin İran səfəri baş tutdu ya yox. "İran hədiyyəsini" də gətirib gətirmədiyindən xəbərim olmadı. Amma günlərin bir günündə səsi daim yerində olan, ömrün ahıl çağında belə "Əziz dost"u gənclik illərindən də gözəl, duyğulu oxuyan xalqımızın artisti, xanəndə Ramiz Hacıyevin qəfil vəfatı xəbərini alanda sarsıldım və onun xalqımız üçün yadigar qoyub getdiyi qiymətli sənət hədiyyələri barədə - oxuduğu misilsiz "Segah" dəsgahları, heç bir müğənninin ondan sonra cəsarət edib oxumadığı "Ay çiçək", "Anam yadıma düşdü", "Əziz dost", "Şəhla gözüm", "Vəfa" mahnıları kimi sənət inciləri barədə bir daha, davamlı olaraq düşündüm və günü bu gün də düşünməkdəyəm. Xalqımıza da, elə mənim özümə də bunlardan qiymətli hədiyyə nə ola bilər ki! O gözəl, əbədi dünyada rahat uyu, qardaşım. Demə ki, yadımdan çıxmısan.

5 sentyabr 2012

Vaqif ASLAN

DAŞ ƏLİFBA

Tarix yaşa dolub, tarix yaşlaşıb,
Burda yeriməyib, dayanıb zaman.
Böyük adamlar da burda daşlaşıb,
Böyük məbədlər də hələ bir zaman.
Qobustan - zamanın kəsilen yolu,
Tapdanıb nə zaman, ot bitib haçan?
Qobustan - vətənin quruyan qolu,
Donub damarında daşa dönüb qan.
Görən neçə arzu burda gül açıb,
Görən neçə ürək yanıbı burda?
Görən neçə körpə burda dil açıb,
Görən neçə nəsil donub burda?
"Qaval daş" çalınır nə vaxtan bəri?
O ana qəlbini necə ovudum?
Bəlkə asi düşən bəy ərənləri
Qarışı tutubdur Dədə Qorqudun?
Gözdə qalan murad, deyilməyən sirr,
Kim sənə vurubdur belə kor düyün?
Bilsəm ki, bu daşlar danışmaq üçün,
Dönüb daş olaram danışmaq üçün.
Hay sallam, yayılar səsim hər yana,
Daşlar səda verər, danışmaz fəqət.
Ey mənə əzəldən dil verən anam,
Mənə Qobustanın dilini öyrət!
Bilim, o yurdumun şərəfi, şanı,
Bilim, - o yurdumun dərdi yasıdır.
Oxuyum: - Qobustan - Azərbaycanın
Daşlaşan imzası, əlifbasıdır.

AY SƏNİ

Ay səni Ziyad xan Qacarın oğlu!
Nə deyib sevmişdin sən Əsli xanı?
Keşilər yığışib qaralı-ağlı,
Mehir istəyirlər Azərbaycanı.
Köynək göndəriblər bəy xonçasında,
Sağdışı, soldışı seçib özləri.
Lələm də bir əli tapançasında
Çağırır təmkinə, səbrə bizləri.
Neynirəm aranı-turanı, nağlı?
Mən özüm bir özgə dastan yaratdım.

Ay səni Ziyad xan Qacarın oğlu!
Sehirlə düyməni qoparıb atdım.
Qərənfil bitirdi qanım qırmızı,
Qana boyandıqca bu şəhid canım.
Səni kül etsə də keşinin qızı,
Məni gül elədi Azərbaycanım.

HARAY

Bir içim su üçün göynəyir içim.
Sularım, çaylarım, göllərim, haray!
Mələşmir quzular, köç etmir köçüm,
Aranım, yaylağım, çöllərim, haray!
Yad əllər doğradı kötüyümüzü,
Özgələr axtarır itiyimizi.
Bitirə bilmirik bitiyimizi,
Günlərim, aylarım, illərim, haray!
Çapılıb yerlərdə qalıbdır yanım.
Lalələr üstünə tökülüb qanım.
Nərgizi nərgizə bənzədən canım,
Gülləri oxşayan dillərim, haray!
Dolduqca, daşdıqca küncələr, bucaqlar.
Necə də boş qaldı dolu qucaqlar,
Sovruldu havaya pirlər, ocaqlar,
Töküldü başıma küllərim, haray!
Korlar dünyasıdır bu dünya, korlar.
Sanki çəkilibdir gözüne torlar.
Şumlandı məzarlar, çatladı gollar,
Açıldı Allaha əllərim, haray!

SƏNDƏ ŞAIR OLMAMAQ DA GÜNAHDIR

Qanqalını göz üstünə qoyaram,
Zərrən üçün gözlərimi oyaram.
Nəfəsini minillikdən duyaram,
Eşqin ilə arzum budaq-budaqdır.
Səndə şair olmamaq da günahdır.
Xoş yazına, sərt qışına vuruldum,
Çiskininə, yağışına vuruldum,
Çınqılına, sal daşına vuruldum
Adın mənim yollarıma çıraqdır,
Səndə şair olmamaq da günahdır.
Bu dünyada qərənfil çox, lalə çox,
Amma sənin lalən kimi lalə yox.
Bulağının naləsi tək nalə yox,
Bulaqların nə nəğməkar bulaqdır,
Səndə şair olmamaq da günahdır.
Uşaqlığım belə döydü, ey yuvam,
Sevda məni yaman əydi, ey yuvam.
Cana gəldim, ətrin dəydi, ey yuvam,
Torpaq ki, var övladına dayaqdır,
Səndə şair olmamaq da günahdır
Şair sənə, şair deyən dilin - mən,
Sərkərdə - sən, qılınc vuran əlin - mən.
Gözəl sənə, sevgilin - mən, dəlin - mən,
Bilmirsənmi oğlun Kərəmsayaqdır?
Səndə şair olmamaq da günahdır.
Dərdlərimin dərmanıdır yaylağın,
Kolun-kosun, daşın-qumun, çaylağın.
Mən ölmərəm, sinəm üstə torpağın
Gül açacaq zaman-zaman, bu - haqqdır,
Səndə şair olmamaq da günahdır.

MƏNİ

Mən bu kənddə qalmaz idim,
Yazıyla aldatdı məni.
Boynuma yük almaz idim,
Nazıyla aldatdı məni.
İşim-işim işiltisi,
Xışım-xışım xışiltısı,
Pıçıl-pıçıl pıçiltısı,
Sözüylə aldatdı məni.
Ey gedəri, ey gələri,
Sayım sənə mən nələri?
Qayım-qayım çeşmələri
Gözüylə aldatdı məni.
Qalasının daşı ilə,
Qayasının qaşığı ilə.
Böyüklüyü, yaşı ilə
Özüylə aldatdı məni.
Bax, yenə də yaşıl dondu,
Məndən ötrü daha sondu.
Zirvəsinə quşum qondu,
Düzüylə aldatdı məni.
Dilə tutdu axşam-səhər,
O - füsunkar, mən birtəhər.
Gördü məni çəkir şəhər,
Qızıyla aldatdı məni.

SORUŞ

Eşq idrak məqamıdır,
Dərk eləyəndən soruş.
Ürəyinə, beyninə
Ərk eləyəndən soruş.
Töküb ürək yağını,
Yandırır çırağını,
Çevirib papağını
Börk eləyəndən soruş.
Qıyıp öz ad-sanına,
Bələnb al qanına,
Dərdi şirin canına
Bərk eləyəndən soruş.
Nədir bilmirsən, axı,
Canlandıran torpağı.
Ağaclara yarpağı
Kürk eləyəndən soruş.
Eşq idrak məqamıdır,
Dərk eləyəndən soruş.
Ürəyinə beynin
Ərk eləyəndən soruş.

DÜŞDÜM

Cənnət idi anam boynu,
Vədə çatdı, yerə düşdüm.
Bu da - ömür-ömür oynu,
Düşdüm... birdən-birə düşdüm.
Qayırdılar beşik mənə,
Yasaq oldu eşik mənə.

Yetən çəkdi keşik mənə,
Mən nə yaman tora düşdüm.
Məni mənə əritdilər,
Haray saldım, kiritdilər.
İməklədim, yeritdilər,
Yeridikcə zora düşdüm.
Ovutdular noğul ilə,
Əfsanəylə, nağıl ilə.
Gündə bir cür ağıl ilə
Oddan çıxdım, qora düşdüm.
Hasar-hasar, divar-divar
Hörülübür hər nə ki var.
Beşiyimdən yer üzü dar,
Heç bilmədim hara düşdüm.
Nə yaxşı ki, çatdı vaxtım,
Çiçəkledi quru baxtım.
Ruhum ilə göyə qalxdım,
Cismim ilə gora düşdüm.

DAR AĞACI

"Dar ağacı" Bəxtiyar Vahabzadənin pyesinin adıdır və mən onu səhnəyə qoymuşdum. Bir zaman deyəndə ki, Moskvaya Azərbaycanı daha geniş şəkildə təbliğ etməyə gedirəm, Bəxtiyar Vahabzadə mənə dedi: "Axı, sən "Dar ağacı"nı səhnəyə qoyan adamsan. Onu səhnədə qoyub hara gedirsən? Rejissor dostum Mərdan Feyzullayevin dediklərindən.

Əlinlə qurduğun "Dar ağacı"nı,
Yiyəsiz qoymusan, hara gedirsən?
İllərlə çəkdiyən ağrı-acını
Bəs niyə çəkməmiş dara gedirsən?
Geri dön, çoxsa da asılısalar,
Layiqsiz eləmə dar ağacını.
Qeyrətli adamlar şərəfləndirir
Namus ağacını, ar ağacını.
Ölüylə doludur hər tərəf, hər yan...
Asılıb qalıblar var ağacından.
Baxıb köynək-köynək tər tökür insan,
Utandır boş qalan dar ağacından

Vətənin özüdür bu dar ağacı,
Asılsan, Vətəndən asılmalısan.
Düşüb torpağına üzü qıbləyə,
Dikəlib daşında qazılmalısan.
Sonra da Vətənin başının üstə
Böyük hərfərlə yazılmalısan.
Sən də get
Bütün gedənim gedib,
Sən də get!
Hamı mənə zülm edib,
Sən də et!
Mən sınaq meydanıyam,
Özünü mənə sına.
Onsuz da çox gəzmışəm,
Gəzmışəm sına-sına.
Tək bircə sən qalmısan
Məndən hayıf alası.
Al, ürəyin soyusun,
Ay başımın bəlası!

KİMİYƏM

Yarım gün, yarım da duman içində
Gözə boy verməyən dağlar kimiyəm.
Yəqinlik içində, güman içində
Göyləri yerlərə bağlar kimiyəm.
Məni tanıyanlar bətdən-bənizdən,
Elə düşündülər olaram dizdən.
Gördülər böyükdür dalğam dənizdən,
İçimdən, çölümdən çağlar kimiyəm.
İstədim dağlara deyəm dərdimi,
Dağlar götürərmi bəyem dərdimi?
Bir həzin dil ilə öyəm dərdimi,
Bilələr fəryadlar, ahlər kimiyəm.
Başımda sevdəm var, qızıl tacım yox,
Mənə dil deyəsi anam-bacım yox.
Durub hər yetənə könül açım? Yox!
Gözümdən, könlümdən ağlar kimiyəm.
Barım var, barımdan barınammıram,
Yarım var, yarımından yarınammıram.
Hazır kəfənime sarınammıram,
Büküb qoltuğumda saxlar kimiyəm.
Bir dünya sevincəm, bir dünya qəməm,
Tamam, yarımçıqam, bütövəm, kəməm.
Mən Vaqif Aslanam, ayrı aləməm,

Alpay AZƏR

Qaranlıq düşsə də, axtardığı evi tez tapdı. Zəngi basdı, iki dəqiqə sonra rəngi azca getmiş, güllər həkk olunmuş dəmir darvaza açıldı.

- Hə, keç içəri, - üstündə qırmızı qızılgüllər olan xalat geymiş, saçlarını zil qara rəngə boyamış dolubədənli, yaraşlıq qadın hündürboylu, əzələli Ramizi həyəətə buraxdı, darvazanı arxadan bağladı.

- Tez tapdın buranı?
- Hə. Buralarda əvvəl çox olmuşam.
- Kimgilə gəlirdin ki?
- Heç, - Ramiz könülsüz cavab verdi. - O vaxtlar bu küçədə bir sinif yoldaşım yaşayırdı.
- Adı nəydi ki?
- Hmm, - mızıldandı, - inanırsan, yadımdan çıxıb uje.

Qadın ona inanmadı, başa düşdü ki, Ramiz bu barədə heç nə demək istəmir, artıq sual vermədi. İçəri keçdilər, Ramiz divanda, qadın stolun arxasındakı yumşaq stulların birində oturdu.

- Mənə dedilər sənın ərin var, düzdü?

- Var, nə olsun ki? - qadın bu sualı sanki mininci dəfə eşidirmiş kimi laqəydcəsinə cavab verdi.

- Heç, prostu... Nəyə.
- Sən narahat olma, işdədi. Gecə smeni işdiyir.

- Bu rayonda, yoxsa? - Ramiz həyəcanla soruşdu.

- Əşi, narahat olma. O bizim rayonda işləmir. İkincisi də sabah axşam gələcək... Bəlkə çay dəmliyim? - tez çay təklif elədi ki, Ramiz qayıdıb soruşmasın "Hansı rayonda işləyir?"

- Yox, lazım deyil... Sağ ol.
- Onda keçək də o biri otağa.
- Keçək.

Yataq otağına keçdilər. Qadının xahişləyilə Ramiz "bəri başdan" pulun bir hissəsini, on şirvanı dolabın üstünə qoydu. Bir az söhbət eləyəndən sonra əsas məsələyə keçdilər...

Ramizin Krasnodarda balaca ayaq-qabı dükanı var. Ailəsi, arvadı Qızıyter və balaca oğlu ilə orda kirayə tutduğu ikiotaqlı evdə qalır. İldə bir dəfə yayda iki aylığa rayona gəlirlər. Bu dəfə - oktyabr ayı idi, arvad-uşağı Krasnodarda yaxın qohumugildə qoyub dostunun toyuna gəlmişdi, bir həftəyə qayıdacaqdı. Arvaddan başqa mağazasının satıcısı Lyudası vardı. İndi də eşqinə qarasaçlı, qaragözlü, necə deyirlər, "milli fahişə" düşmüşdü. Amma bu işə görə qohum-tanış xəbər tutmasın deyə toyu olan dostunun təklifi ilə, - fahişənin telefon nömrəsini o vermişdi, - tamam başqa bir rayona gəlmişdi. Qadın dəmir darvazanı açıb onu içəri buraxanda "Yaxşı şeydi, Lyudadan da qəşəngdi," - ürəyində sevinmişdi. Əslində azərbaycanlı fahişəyə Lyuda arasında elə bir fərq yoxuydu, boyları eyni, ikisi də dolubədənli, bir sözlə ikisi də qəşəng. Sadəcə arvadından (çoxdan), satıcısından da bez-

Suu, su!...

mişdi, rayon "gəlini" onun gözündə sanki qeyri-adi gözəl idi...

"Risk eləmişəm, - ər məsələsinə görə Ramiz ürəyində özünü danlayırdı. - Vallah, risk eləmişəm... Görən həftədə neçə kişi gəlir bura? Yəqin hər dəfə pasteli dəyişir ki, əri yerinə uzananda iy-zad hiss eləməsin. Utanmaz-utanmaz da kravatında uzanmışam. Deyir də. Birdən gəldi? Bəlkə bilmir ki, arvadı gəzir? Elə şey olar bilməsin? Gəlsə neyliyəcək ki? Heç nə, baltanı götürüb bapbalaca tərəmə vuracaq. Lap yaxşı da eliyəcək. Mənim kimi başiboşa belə lazımdı. Qaçmağa da yer yoxdu. Ancaq bir yer tapıb gizlənmək olar. Harda?" Pərdə ilə örtülmüş iri pəncərələrə baxdı, qonşunun həyətinə çıxırdı, həyətdə isə arada qalın səslə it hürürdü. "Mənə lazımdı əri olanın yanına gəlim? Hələ Krasnodarda Faiqə (artıq toyunda iştirak etdiyi dostu) min dəfə dedim ki, mənə boşanmış, ya da uzağı dul arvad nömrəsi verərsən. Nə olsun deyirdi ki, əri çox vaxt evdə olmur... Bəs mən gicbaş niyə bura gəldim?"

Qorxurdu, durub getmək istəyirdi. O biri yandan da qadın xoşuna gəlmişdi, pulun yarısını, on şirvanı vermişdi, qalanını da verməliydi, qiymət əvvəlcədən danışılmışdı. Pulun yarısını verib bir bəhanə ilə çıxıb bilirdi, amma bu pula heyfi gəlirdi, heç olmasa bir dəfə də qadınla olmaq istəyirdi. Yavaş-yavaş özünü sakitləşdirdi. "Gəlməz. Raz ki, özü deyir rayondadı, gəlməz, znaçit gəlməz. Bilir ki, deyir, çox olub belə şeylər. Gəlsə də çöl qapısını döyəcək, ona qədər tez durub geyinib əkilmək olar. Yəqin ki, bir yer tapıb burdan qaçmaq olar"...

- Xoşuna gəldi? - qadın sanki onun daimi məşuqəsi kimi nazlına-nazlına soruşdu. Qadının ilq səmindən xoşalanan, bir də qol saatına baxandan sonra "Gecə saat on ikidən sonra çətin ki, əri gələ," - fikri ilə özünü sakitləşdirən Ramizin həyəcan tərzi yavaş-yavaş soyudu.

- Hə, - tez, bir az da gur səslə cavab verdi.

- Bəs ərin bilir ki?

- Yox bilmir, - sözünü kəsdi, bir az da sərt cavab verdi.

"Ay-hay, qonşular çoxdan xəbər eliyiblər. Guya gecə gələnləri qapıbir qonşularınız görmür. Prost u deyə bilmərsən ki, ərin oğraşdı," - Ramiz fikirləşdi.

- Özün özünü təkbaşına dolandırırısan da, - Ramiz guya maraqlı komplimentfason bir şey demək istədi, qadın reaksiya vermədi.

- Ərin həmişə gecə smeni işdiyir?

- Yox.

- Bəs bayaq dedin?...

- Hər də bir. Göyərti aparır satmağa, çox vaxt elə orda bacısılıqda qalır.

- Bəs birdən? - Ramiz yerindən qalxmaq istəyəndə, qadın onun çiyindən basdı.

- Əşi sən nə qorxaq adamsan. Dedim ki, gəlməyəcək, yəni mən o qəder..

- Nə bilim, dedim birdən... Neçə ildə evlisiz?

- Səkkiz ilə yaxındı.

- Sevib ərə getmişən?

- Yox, tanış eliyiblər.

- Qohumdu ki?

- Uzaq qohum düşür.

- Neçə uşağın var?

- Bir, oğlandı.

- Neçə yaşındadı?

- Beş... Sifətindən görürəm ki, yenə qorxursan.

- Əşi, sən də deyəsən mənə prikola tutmusan, yox bir beşyaşlı uşaqdan qorxacam.

- Burda deyil, nənəsigildədi.

- Hansı nənəsigildə?

- Off, sən də gerek elə hər şeyi soruşasan. Mamamgildədi.

Qadının mobil telefonuna zəng gəldi, ekrana baxıb əli ilə "sus" işarəsi verib yaşıl düyməni basdı.

- ...Hə...yaxşı... bişirirəm. Yadımdadı, o oldu, - qırmızı düyməni basdı, bildi ki, yanındakı soruşacaq kimiydi, sualı qabaqladı. - Yoldaşımı, deyir sabaha dolma bişir mənə.

"Bu, dolma da bişir bilirmiş ki".

- Maman yəqin öyrədir dolma bişirməyi?

- Hmm...

Paşa yarandı. Ağ tavana baxa-baxa Ramiz fikirləşdi ki, nəyə demək lazımdı, guya çarpayıda uzanıb əsas işlə məşğul deyillərsə mütləq nəsə deməli, soruşmalıdı.

- Deyirsən oğlunun beş yaşı var hə?

- Hmm, - əlacı olsa boğardı, amma müştəri, eşitmişdi ki, pullu kişilərdə, üstəlik, ümid eliyirdi ki, müəyyən olunmuş qiymətdən artığını alaçaq, ona görə deyə bilmirdi: "Əşi sənə nə, oğlumun neçə yaşı var?"

- Məktəbə?... Hə, bayaq dedin beş yaşındadı.

- Hazırlığa gedir, - müştərisinin qırıq-qırıq dediyi sualı cavablandırıldı, dərin nəfəs alıb əsas mətləbə keçdi. - Bəlkə yenə başdıyaq?

- Başdıyaq.

İkinci dəfə başladılar, hardasa yeddi-səkkiz dəqiqə keçmişdi, ikisi də hiss edirdi ki, ikincidən daha çox ləzzət alırlar, üstəlik pik nöqtəsinə az qalırdı, birdən qonşu otaqda uşaq ağlamağa başladı: "Maamaa! Maamaa!"

Bir anda ikisi də dayandı, Ramizin ürəyi tez-tez döyünməyə başladı. Hələki hər ikisi susurdu. Uşaq üçüncü dəfə "maa-ma" deyəndə Ramiz qadının sual dolu gözlərinə baxdı, (hələ bir-birilərdən aralanmamışdılar), ona nədənsə elə gəldi ki, qadın tərəddüd içindədir, elə bil tez işini bitirib oğlunun yanına getmək istəyirdi. "Yalan danışmağına bax it qızı itin. Mamasıgildə qoyub uşağı" - ürəyində qadını söydü.

Kişini soyuq tər basmışdı, beş-altı saniyənin içində ehtirası tam sönmüşdü, hətta bir anlığa Ramizə elə gəlmişdi ki, ehtirasını həmişəlik itirib. "Birdən uşaq durub gələr bura?" - qorxdı, istədi yorğanın, ya da çarpayının altında gizlənsin. Onda da qadın çox güman ki, gülməyə başlayacaqdı. ("Onsuz da bayaqdan mənə qorxaq deyir"). Yorğanı sinəsinə çəkib gözləmək qərarına gəldi. Qadın barmağıyla üzündə həyəcan-qorxu "sus" işarəsi verdi.

- Gəlirəm, maman qadını alsın, gəlirəm! - yavaşca yerindən durdu.

- Suu, su gətir mənə kuxnidən! - uşağın susuzluğu bir yana, səsindeki, yanğı "su gətir mənə kuxnidən" deyəndə səsinde xoruz buraxması Ramizə lap pis təsir elədi.

- Gətirirəm indi, qadan alım, gətirirəm! - Ramizə isə pıçılıyla, - gözlə, uşağa su verim, gəlirəm.

Ramizin həyəcanı azaldı, ürək döyüntüləri normaya düşdü. ("Day uşaq bura gəlməz"). Qadınsa xalatinın düymələrini bağlaya-bağlaya bir az da gileyli "Maman ölsün, axşamlar o qədər şakaladdan yeyirsən ki, gecə də yata bilmərsən," - dedi, həmin andaca çarpayıda uzanmış Ramizə sərt baxdı, bir növ işarə vurdu ki, su verib gələndən sonra "uşağı mamağildə qoymuşam" məsələsinə qayıtma, yersiz sual vermə, yəni uşağı sakitləşdirmək mənlidirdi. Suyunu içib yenə yatacaq. Mən də indi qayıdıram, işimizi qurtarıq, pulun qalanını verərsən, cəhənnəm olub gedərsən evinə".

Oğluna su gətirmək üçün mətbəxə keçdi. Ramiz cəld qalxıb çarpayının qırağında oturdu, tələsik corablarını ayağına, şalvarı əyninə keçirdi. Yavaşca cibindən zəhmət haqqının qalanını, iyirmi şirvanı dolabın üstündəki mürəbbə qabının altına qoydu. Barmaqlarının ucunda mətbəxə tərəf gəndə əlində balaca güllü fincanda balasına su aparana ana ilə üz-üzə gəldi, qadına pıçılıyla "Mən həyətdə bir siqaret çəkim, beş dəyqəyə gəlirəm," - dedi, qadın başını tərpetdi, yəni "işində ol".

Ramiz ayaq barmaqlarının ucunda dəhlizə çıxdı, ayaqqabısını geyinib oturdu, ayaqlarına ilişməsin deyə ayaqqabılarının uzun bağlarını hər iki corabının içinə salanda dəhlizə bitişik otaqdan beş yaşlı oğlunun az qala nəfəsini dərmədən hortultuyla su içməyini eşitdi. "Adam az qalır dəli olsun", - beynindən bu fikir keçdi. Getməyə qərar vermişdi, amma güclü bir maraq onu ana və bala olan otağa dartıb aparırdı, daha doğrusu, gizləncə qapının ağzından bir dəfə oğlana baxmaq ürəyindən keçirdi. Eyni zamanda Ramizə elə gəldi ki, balaca oğlana üç-dörd saniyə belə baxsa, onun sifəti həmişəlik yaddaşına həkk olunacaq, - bədəninə bir gizilti keçdi. Fikrindən daşındı.

Suyu içib qurtaran balaca oğlan udqundu, dəridən nəfəs alıb ləzzətlə "əhh" elədi, anasının üzündən öpüb (mirç) şirin səsiylə "sağ ol, genə ver" deyəndə Ramiz daha heç nə eşitmək istəmədi. Amma uşağın şirin səsi, hortultuyla su içməsi isə həmişəlik bu bədbəxtin yaddaşına həkk olundu.

Qapını açıb həyəətə çıxanda son eşitdiyi bu oldu. "Maman qurban, bəsindi". Ayaqlarını yavaşca yerə basabasa həyətin o başına getdi, dəmir darvazanı taqqıldatmadan açdı, yavaşca ördü və gecənin qaranlığında itdi...

O hadisədən sonra Ramizin üç yaşlı oğlu hər də gecələr yuxudan oyanıb ağlamağa başlayanda, arvadı deyənə-deyinə yerindən duranda o, Al-laha yalvarırdı ki, bircə su istəməsin, - ya pis yuxu görmüş olsun, ya da əli bədəninin altında qalıb uyussun. Bir də arvadına oğlu gecə susuyub oyanmasın deyə ona axşamüstü şokolad verməyi qadağan etmişdi... "Üstəlik indiki şokoladlar ximikatkı, zəhər kimi şeydi, ondansa uşağa təbib şeylər ver yesin," - demişdi...

1 dekabr, 2010, Bakı

“Azərbaycan Rusiya ilə bərabər səviyyədə mübarizə apara bilər”

Azərbaycan milli komandasının sabiq baş məşqçisi Şahin Diniyevin Qol.Az saytına müsahibəsi.

- Millimiz DÇ-2014-cü ilin seçmə mərhələsində üçüncü görüşünü səfərdə Rusiya yığmasına qarşı keçirəcək. Qarşıdakı oyun haqda fikirlərinizi bilmək istərdik.

- Təəssüflər olsun ki, yenə çox güclü komandaya qarşı mübarizə aparacağıq. Hazırda Azərbaycan futbolu elə yüksəkdə deyil ki, belə komandalara oyunlarda onlara qarşı bərabər səviyyədə mübarizə aparaq. Rusiyalı Fabio Kapello kimi böyük məşqçi çalışdırır. Onun gəlişiyə Rusiya millisində yaxşı mənada böyük dəyişiklik olub. Artıq bu komandada matçın taleyini ulduz futbolçular deyil, kollektiv oyun həl edir. Seçmə mərhələdə Rusiyanın göstərdiyi iki görüşü və bolqollu qələbələrini hücumda

yaxşı çıxış etdiyindən xəbər verir. Bu rəqibimiz müdafiədən deyil, hücumdan futbol oynayır.

- Necə düşünürsünüz, səfərdə bizi hansı nəticə gözləyə bilər?

- Mən xoşlamıram ki, komandaların çıxışını səfər və ev oyunlarına bölməm. Bu məsələ artıq keçmişdə qalıb. Oynamağı bacaran komanda üçün məkən heç də əsas hesab edilmir. Peşəkar futbolçular üçün bunun əhəmiyyəti yoxdur. Bu gün Rusiya millisi Portuqaliya kimi güclü rəqiblə qrupda ilk pilləni tutmaq üçün başbaşa mübarizə aparır. Hər iki komanda qrupun digər komandalarla oyununda bir-birlərinin xal itkisini gözləyir. Bu baxımdan ruslar bizimlə oyuna ciddi yanaşacaqlar. Bir şey də

var ki, bizdən öncə Rusiya səfərdə Portuqaliyanın qonağı olacaq. Əgər bu görüşdə Rusiya məğlub olsa, onlarda ruh düşkünlüyü yarana bilər. Lakin komandanın qələbəsi Azərbaycanla oyunda motivasiyanı birə beş artıracaq.

- Belə çıxır ki, millimiz səfərdə Rusiya ilə oyunda müdafiə futboluna üstünlük verəcək?

- Bu gün realıq Rusiyanın güclü olduğunu göstərir. Lakin yığmamız çalışmalıdır ki, bacardığımız qədər mübarizəni meydanın mərkəzində aparaq. Buna nə dərəcədə nail olacağımızı söyləmək çətindir. Çünki bu gün biz bu oyun barədə kənardan asan danışa bilərik. Lakin baş məşqçi daha yaxşı bilir ki, onun ixtiyarındakı futbolçular qadırdır. Birdə ki, baş məşqçinin qurduğu heyətdən çox şey aslı olacaq.

- Sizcə, Azərbaycan yığması səfərdə Rusiyaya heç-heçə edə bilərmi?

- Bu gün futbolda mümkünsüz heç nə yoxdur. Sadəcə, problem odur ki, bu gün millimizin sabit çıxışı yoxdur. Bu səbəbdən qərara gəlmək olmur ki, biz səfərdə heç-heçə edə biləcəyik, ya yox.

- Deməli, Rusiyanın şanslarını yüksək qiymətləndirirsiniz?

- Bəli.

ƏLİ HƏYATİ

Təbrik

Ləman balanı 1 yaşına qədər münasibətilə babası Şəmşəddin müəllim, nənələri, atası, anası və əzizləri səmimi təbrik edirlər. Şirin balaya xoşbəxt həyat və uğurlu gələcək arzulayırlar.

İstəmə həyatın növbəhar olsun, Yaşam yollarında uğurlar olsun. Bir xoşbəxt gələcək nəsibin olsun, Ləmanım ad günün mübarək olsun!

Həmişə yanında sevənlər olsun, Tanrının nəzəri üstündə olsun. Sağlamlıq tanrıdan sənə pay olsun, Ləmanım ad günün mübarək olsun!

Əfran İsmayılov: “Ola bilsin Türkiyəyə yollandım”

“Zədə əməliyyat olunan ayağımdadır. Ağrılarım əməlli-başlı azalıb. Amma risk etmək qorxuludur. Zədə daha da ağırlaşma bilər. Ola bilsin, gələn həftə Türkiyəyə yollandım. Orda bir günlük müayinə olunacağam. Çalışacağam ki, ən qısa zamana hazırlanam. Bu sözləri “Qarabağ”ın yarımmüdafiəçisi Əfran İsmayılov klubun rəsmi saytına müsahibəsində deyib. Əfran eyni zamanda çempionatı da dəyərləndirib: “Təbii ki, heç kim çempionatın belə maraqlı olacağını gözləmədim. “Simurq”un lider olması, “Sumqayıt”ın iddialı üzvlərindən qələbələri maraqlı idi. Çempionatda fasilələr yaransa da yarışa maraqlı azalmır. “Qarabağ”a gəlincə, mövqeyimizdən həm razıyam, həm də yox. İkinci yer hələ ki, pis olmasa da, daha çox xal toplamaq lazımdır. Çempionluğa oynayan komanda mümkün qədər az xal itirməlidir. Amma gedişat onu göstərir ki, belə oyunlar çox olacaq. Hər tur gözlənilməz nəticələr qeydə alın bilər. Hər oyunda istənilən xalın belə əhəmiyyəti böyük olacaq. İnanıram ki, daha yaxşı nəticələrlə azarkeşlərimizi sevindirəcəyik”.

Elanlar

Firuzlu İlkin Səfəralı oğlunun adına verilmiş VÖEN № 1302810782 itdiyi üçün etibarsız sayılır.

BDU-nun Tarix fakültəsinin Regionşünas (Qafqaz üzrə) 4-cü kurs qrup № 019 tələbəsi Ələkbərov Kamran Mühiddin oğlunun adına verilmiş tələbə bileti itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Quba rayonu Amsar kənd sakini Hüseynov İlham Minhac oğluna məxsus MH 0014303 nömrəli torpaq mülkiyyət hüququna dair dövlət aktından çıxarış itdiyi üçün etibarsız sayılır.

Arif Əmrahoğlu ailəsi ilə birlikdə Rasim Abdullayevə atası **Abdul Abdulla oğlunun** vəfatından kədərləndiklərini bildirir və dərin hüznə başsağlığı verir.

ELANLAR

Kurslar

Dizayn studiyası kurslara dəvət edir: İnteryer Dizaynı (mənzil, ofis, ev). Landşaft Dizaynı. Mebel Dizaynı. Geyim (paltar) Dizaynı. Projekt qrafikası (çertyoqların hazırlanması və çəkilməsi). Ali məktəblərə bu ixtisaslar üzrə hazırlama. Dizayn və Arxitektura rəsmxətti (AutoCad, ArhiCad, 3 D Max). Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.
T. (012) 566-88-96; (012) 491-14-62 (050) 463-30-09;
www.iiib.az-baku.com

Qadın paltarlarının Biçmə-Tikiş, Dizayn və Modelləşdirmə kursları. Müəllim — yüksək səviyyəli usta (qadın), rəssam, modelyer, dizayner. Fransız biçmə metodu. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun Diplomu verilir.
T. (012) 566-88-96; (050) 310-70-17;
www.iiib.az-baku.com

MÜHASİBAT kursları (2ay) həmçinin Beynəlxalq və Kompüter mühasibəti. Bank

iş. Tədris proqramı mühasibətin ən əvvəlindən başlayaraq balansın tərtibinə qədər keçirilir, məşğələlər praktiki xarakter daşıyır. Beynəlxalq, İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 566-88-96, (012) 491-14-62 (050) 463-30-09,
www.iiib.az-baku.com

Kişi və Qadın BƏRBƏRİ kursları. Kurslar praktiki şəkildə keçirilir. Dərsləri yüksək səviyyəli profesional kişi və qadın ustadları keçirir. Dərslər şəhərin mərkəzində “keçir. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

Tel: (012) 430-34-49, (012) 491-14-62,
www.iiib.az-baku.com

Kosmetologiya, Aparat kosmetologiyası, Vizac, Manikur, Tatuac və Pirsinq kursları. Azərbaycan və rus dillərində. Şəhərin mərkəzində, fərdi və qruplarda. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir.

T. (012) 555-22-23;
(050) 344-15-51,

www.iiib.az-baku.com

Masaj kursları. Masajın bütün növləri praktiki şəkildə öyrənilir. Dərsləri böyük təcrübəsi olan professional həkim-masajist keçirir. Dərslər qruplarda 3 ay, fərdi 1 ay keçir. Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun Diplomu verilir.
T. 012 430 34 49 (055) 320-08-72;
www.iiib.az-baku.com

AŞPAZ, QƏLYANALTIÇI (xolodnitsa) və ŞİRNİYYATÇI Kursları. Azərbaycan, türk və Avropa mətbəxinin xörəklərini bişirmək və qəlyanaltı (zakuska) hazırlamağı öyrədir. Həmçinin tort və pirocna hazırlamaq və gözəl bəzəmək.
Telefon: (012) 566-88-96, (012) 491-14-62 (055) 320-08-72; www.iiib.az-baku.com

Kurslar: MOBİL Telefonların təmiri; Kompüterlərin təmiri; Sistem icrayəsi (sıradan) və Kompüter şəbəkələri. Bütün lazım olan avadanlıq və cihaz var. Dərslərin keyfiyyətinə təminat verilir. Tezləşdirilmiş

kurslar da təşkil edilir. Asan işəduzəlmə və yüksək əməkhaqqı! Beynəlxalq İxtiraçılıq və Biznes İnstitutunun DİPLOMU verilir:

Tel: (012) 566-88-96, (012) 491-14-62 (055) 562-13-09; www.iiib.az-baku.com

Курсы МОДЕЛЬЕРОВ-ДИЗАЙНЕРОВ и КРОЙКИ-ШИТЬЯ женской одежды. ФРАНЦУЗСКИЙ КРОЙ. Преподаватель - профессиональный мастер (женщина). Также подготовка в вузы по дизайну. Выдается диплом Международного Института Изобретательства и Бизнеса. Тел.: (012) 566-88-96, (012) 491-14-62, (050) 310-70-17; www.iiib.az-baku.com

Курсы МЕДСЕСТЕР (6-12 мес.), курсы Фармацевтов (6-8 мес.). Обучение в группе и индивидуально. Возможно ускоренное обучение. Обучение на азербайджанском и русском языке. Выдается ДИПЛОМ Международного Института Изобретательства и Бизнеса. Тел.: (012) 555-22-23, (050) 344-15-51; www.iiib.az-baku.com

“Atletiko”nun rəsmisi: “Bakı” bizi təəccübləndir-

“Bakı” futbol klubunun prezidenti Hafiz Məmmədovun dəvəti ilə ölkəmizə səfərə gələn İspaniya “Atletiko”sunun baş meneceri Migel Anhel Gil Marin Bakıda mətbuat konfransı keçirib.

İki klubun nümayəndələri əvvəlcə Azərbaycan klubunun təlim-məşq bazası ilə tanış olublar.

Qonaqlarla birgə AFFA prezidenti Rövnaq Abdullayev də bazadakı bütün meydançalara baxış keçirib. Daha sonra jurnalistlərin 10 saatadək gözlədiyi mətbuat konfransı baş tutub. Media əhli ilə görüşdə Gil Marindən əlavə, “Bakı”nın icraçı direktoru Yaşar Seyidov da iştirak edib. Azərbaycan klubunun Media və Marketing Departamentinin rəhbəri Nəriman Mehdiyev tədbirin xeyli gecikməsinə görə jurnalistlərdən üzr istədikdən sonra sözü qonağa verib. “Atletiko” rəsmisi “Bakı” ilə münasibətlərinin avqustun 31-də Monakoda İngiltərənin “Çelsi” komandasına qarşı keçirdikləri UEFA Superkuboku matçıdan sonra başladığını bildirib. O, artıq iki klub arasında əməkdaşlığa dair razılığa gəlmədiyini bildirib: “Həmin vaxt əlaqələrimizi genişləndirməyi qərara aldığımızı. “Bakı”nın prezidenti Hafiz Məmmədov “Atletiko”nun təcrübəsini bölüşməyi təklif etdi. Klubumuzda məşqlər çox yüksək səviyyədə aparılır. Məhz bu səbəbdən, Hafiz Məmmədov eyni məşqlərin “Bakı”da da tətbiqini istəyib. Azərbaycana səfərimiz tanışlıq xarakteri daşıyır. Burada bizi çox yaxşı qarşıladılar. Buna görə şəxsən Məmmədova minnətdaram. Artıq klublarımız arasında əməkdaşlığa dair razılıq əldə olunub.

Qarşıdakı 15 gün ərzində ən azı 3 illik müqavilə bağlayacağıq”.

İspaniya yığmasına ən çox oyunçu verən klublar arasında yalnız “Barselona” və “Real Madrid”dən geri qalan “Atletiko” hazırda ölkə çempionatında “Barselona” ilə birgə ilk 2 pilləni bölüşür.

Gil Marin Azərbaycanda və klubun

bazasında gördüklərindən çox təəccübləndiyini vurğulayıb.

O, əməkdaşlığın müxtəlif sahələri əhatə edəcəyini də söyləyib. Bura bir sıra məsələlər daxildir: futbolun səviyyəsinin artırılması, 2013-cü ilin yayında “Atletiko”nun 2 məşqçisinin təcrübələrini bölüşmək üçün “Bakı” komandasının düşərgəsinə gəlişi, Madrid

komandasında 1 ilədək təcrübə keçmək məqsədilə 8-15 yaşlı 4 futbolçunun seçilərək aparılması, “Atletiko”nun ən azı ikinci komandası ilə “Bakı” arasında gələn ilin yayında yoldaşlıq görüşünün keçirilməsi, klubların atributlarının Bakıda və Madriddə satışı.

“Biz artıq Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri, Tailand və digər ölkələrdə belə layihələr həyata keçiririk. Bakıya göndərməyimiz mütəxəssislər məşq qaydaları və infrastrukturla bağlı təcrübələrini bölüşəcəklər. Gələn ilin iyun-iyul aylarında Tailandda yoldaşlıq görüşləri keçirmək niyyətindəyik. Həmin ərəfədə Bakıda da belə bir oyunu keçirə bilərik. “Atletiko” nəzdindəki uşaq futbol məktəblərində 2800-dək tələbə təhsil alır. 300-dək futbolçu isə akademiyaımızda məşq edir. Onların 90 faizi ispaniyalıdır. Digər ölkələrə gəldikdə, məsələn, Çin klubunun 10-dək uşaq futbolçusu qarşıdakı 3 il ərzində “Atletiko”nun düşərgəsində təcrübə toplayacaq”.

İspaniya klubu rəsmisi görəcəkləri işlərin qarşılığında “Bakı” rəhbərliyi ilə maliyyə məsələsi barədə danışıq olmadığını diqqətə çatdırıb. “Biz bu işləri inkişaf naminə edirik. Buradan müsbət emosiyalarla qayıdıram” söyləyən Gil Marin, “Bakı”nın hazırkı futbolçularından Nurlan Novruzovun oyununu çox bəyəndiyini açıqlayıb. O, 2009-cu ildə Azərbaycan və İspaniya milli komandaları arasında keçirilən yoldaşlıq görüşünü də izlədiyini bildirib.

Qeyd edək ki, həmin matçda İspaniya 6:0 hesabı ilə qalib gəlib.

21-ci ölkə kubokunda 21 komanda

RAMİN MUSA YEV: “BİZ HEÇ KİMİ MƏCBUR EDƏ BİLMƏRİK”

2012/2013-cü il Azərbaycan Kubokunun püşkatma mərasimi keçirilib. XXI yarışda 21 komanda mübarizə aparacaq. Bunlardan 12-si Premyer Liqada, 9-u isə I Divizionda çıxış edir.

Mərasimi açan PFL-in Mətbuat və İctimaiyyətlə Əlaqələr Departamentinin rəhbəri Aslan Şahgəldiyev kubok yarışının keçirilmə qaydalarını ötən mövsümlə müqayisədə heç bir dəyişiklik edilmədiyini deyib:

“Əsasnaməyə uyğun olaraq Azərbaycan Kubokunun 1/4 finalına qədər bütün qalibi bir oyunda müəyyən ediləcək. 1/4 final mərhələsindən başlayaraq isə qalib ev və səfər oyunlarında alınmış nəticələrə görə müəyyən olunsun. Komandalar reytinglərinə görə dörd sətərə bölünüb. Reytinglər isə ötən mövsümün nəticələrinə əsasən müəyyən olunub”.

Daha sonra çıxış edən Peşəkar Futbol Liqasının prezidenti Ramin Musayev yarışların keçirilməsində şəffaflığın təmin olunmasına və heç bir narazılığın olmamasına çalışacaqlarını bildirib:

“Bu il Azərbaycan Kubokunda ötən illə eyni sayda komanda mübarizə aparır. Keçən kubok yarışında heç bir narazılıq olmamışdı. Yarışlar şəffaf və ədalətli keçirilmişdi. Çalışacağıq ki, bu kubok yarışında

da belə olsun. Hər şey göz qabağındadır. Ümid edirəm ki, layiq olan qalib gələcək. Bəzi klubların maliyyə durumu imkan vermir ki, kubok yarışlarında iştirak etsinlər. Biz heç kimi məcbur edə bilmərik. Komandalar oyunçularını tanımaq üçün, bəziləri isə gənc futbolçuları sınaq üçün bu yarışa qatılır. Elə komandalar da var ki, uğur qazanacağına inanmır və yarışlara qatılmır. Azərbaycan Kubokuna titul sponsorluğu ilə bağlı danışıqlar gedir. Demək olar ki, 70-80% razılıq əldə olunub. Elə də böyük məbləğ tələb etmirik. Kubok oyunları da televiziya vasitəsilə yayımlanacaq. Bu barədə problem yaşanmayacağına inanıram”.

Püşkatmaya əsasən XXI ölkə kubokunda qarşılaşacaq cütlüklər belədir:

24 oktyabr

“Tərəqqi” - “Ağsu”

“Qaradağ Lökbatan” - “Lokomotiv”

“Qala” - “Kəpəz”

MOİK - “Bakılı”

“Şuşa” - “Neftçala”

28 noyabr

AZAL - “Simurq”

“Tərəqqi”/“Ağsu” cütünün qalibi ilə - “Neftçi”

“Qəbələ” - “Qaradağ Lökbatan”/“Lokomotiv” cütünün qalibi ilə

“Qala”/“Kəpəz” cütünün qalibi ilə

- “Qarabağ”

“Bakı” - “Sumqayıt”

MOİK/“Bakılı” cütünün qalibi ilə

- “İnter”

“Rəvan” - “Şuşa”/“Neftçala” cütünün qalibi ilə

- “Turan”

“Xəzər Lənkəran”

Sxadadzedən “İnter”in futbolçularının bıçaqlanması xəbərinə münasibət

Bakının “İnter” klubunun baş məşqçisi Kaxaber Sxadadze komandasının üç futbolçusu - Georgi Adamiya, Georgi Lomaya və Valeri Abramidzenin bıçaqlanması haqda yayılan xəbərlərə münasibət bildirib.

Qol.Az-ın müxbiri ilə söhbətində o deyib ki, Georgi Adamiya zədəsi səbəbindən bu yaxınlarda Almaniyada əməliyyat olunub: “Onun ayaq bağları qırılmışdı. Hazırda durumu normaldır. Lomaya və Abramidzeyə gəlincə, onlar məşqlərini davam etdirirlər. Onların xəsarət alması haqda xəbərlər doğru deyil”.

Gürcüstanlı mütəxəssis daha sonra bildirib: “Başa düşə bilmərəm, niyə hər zaman belə şeylərdə məhz “İnter”in futbolçularının adı hallanır”. Qeyd edək ki, adları çəkilən futbolçuların Bakıdakı gecə klublarından çıxarkən döyüldüyü, Adamiya və Lomayanın isə bıçaqlandığı bildirilmişdi.

Kasilyas: “Messini yox, Ronaldonu seçərdim”

“Real” (Madrid) klubunun qapıçısı İker Kasilyas yenidən Kriştiano Ronaldo və Lionel Messi müqayisəsinə toxunub. İspaniya mətbuatına danışan Kasilyas Ronaldonun Messidən daha üstün futbolçu olduğunu bildirib:

“Əgər mən seçim etməli olsam, Ronaldoya üstünlük verərdim. Çünki mən Ronaldonun necə futbolçu və necə insan olduğunu daha yaxşı bilərəm. O, hər gün üzərində məşq edir və bunun sayəsində komandaya daha çox fayda verir. Bilirəm ki, Ronaldo həyatında bütün uğurlara nail olmaq istəyir. Artıq bir çox uğura imza atıb. Messi isə hələlik yalnız “Barselona”dakı uğurları ilə kifayətlənir”.

Qeyd edək ki, Ronaldo və Messi “Qızıl top” uğrunda mübarizəni davam etdirirlər.

Müğənni Ayan "Məni anla"nı təqdim et-

tələbkardır. Məlum məsələdir ki, son zamanlar ritmə daha çox üstünlük verilir, sözə fikir verilmir. Ayan isə hər zaman çəkisi olan sözlər istəyir. Ayanın aktyorluq qabiliyyətini də bu gün kəşf etdik. Hətta mən istədim ki, bir film çəkilsin və Ayan orda baş rol ifa etsin". Elmi-fantastik janrda çəkilən klipdəki döyüş səhnələrini müğənniyə idmançılar Arif Məmmədov və Orxan Heydərlilə təlim keçərək öyrədiblər.

Tədbirdə Ayanla bərabər yaradıcı heyət də jurnalistlərin suallarını cavablandırılar. Ayanla işləməyin çox asan olduğunu deyən rejissor Ceyhun İbrahimoğlu müğənni ilə əməkdaşlığı davam etdirmək arzusunda olduğunu dilə gətirib.

Qeyd edək ki, klipin art direktoru Azər İbrahimoğlu, səs rejissoru Vüsal Həsənov, stilisti Səbinə İmanovadır. Klipdə "manyak" professor rolunu Azər Aydınəmir canlandırır.

Tədbir zamanı klip çəkilişlərinin pərdəarxası məqamlarını özündə əks etdirən "making off" da nümayiş etdirilib.

GÜNEL

Müğənni Ayan sözləri Rəşad Məcidə, musiqisi Xanım İsmayılqızına məxsus olan "Məni anla" mahnısına çəkirdiyi klipi jurnalistlərə təqdim edib.

525.az-ın məlumatına görə, üslub və janr baxımından tamamilə fərqli olan klipdə olduqca həyəcanlı və cəsarətli səhnələr yer alıb. Qrafika üslubunda çəkilən klipdə rejissorlar Ceyhun İbrahimoğlu və Vüqar İslamzadə mövzunun mahiyyətini sətiraltı mənalarla tamaşaçıya çatdırmağa çalışıblar.

Belə ki, klipdə Ayan "sevgi manyakı" olan professorun toruna düşmüş xanım obrazını canlandırır. Beyni ilə idarə olunan qıza professor zorla öz hisslərini yeritməyə çalışır və nə qədər müdaxilə etsə də, istəyinə çatmır. Çarəsiz "qurban" zorla məhəbbətin mümkün olduğunu təkrarlayıb, dönə-dönə "Məni anla" söyləyir.

Klipin çəkilişlərinin Qəbələ rayonunda keçirildiyini bildiren Ayan çəkiliş proseslərinin olduqca çətin keçdiyini, hətta çəkilişlər zamanı müəyyən travmalar aldığını deyən müğənni olduqca həyəcanlı olduğunu bildirib: "Mahnıya klip çəkdirməyə qərar verdim anda heç düşünmədən söz və musiqisi Xanım İsmayılqızına məxsus olan "Ya ona dön" mahnımı ekranlaşdıran rejissor Ceyhun İbrahimoğluna müraciət etdim. Çünki "Məni anla" hitimi "Ya ona dön"ün davamı kimi hiss edirəm. Aylardan bəri çəkdiyimiz zəhmət bu gün öz bəhrəsini verdi. Yaradıcı heyətin işinə məsuliyyətlə yanaşması məni çox sevindirir. Kifayət qədər maliyyə vəsaiti xərclənsə də, qiymət açıqlamaq fikrim yoxdur. Əsas odur ki, ürəyim istəyən klipdir və tamaşaçıların da bəyənəcə-

yinə əminəm..". Çıxışının sonunda müğənni yaradıcı heyətə, o cümlədən mahnını ərşəyə gətirən Xanım İsmayılqızına və Rəşad Məcidə öz təşəkkürünü bildirib. Ətrafındakı dostlarından, ailəsindən cəsarət aldığını deyən müğənni klipdəki döyüş səhnələrinin tam təbii olduğunu diqqətə çatdırıb: "Gördüyünüz kimi klipdə özümü döyüşçü kimi sınayıb, atəş də açmışam. Əminəm ki, belə bir ampuada görünməyim, pərəstişkarlarıma da xoş gələcək". Tədbirdə həmçinin mahnının müəllifləri olan Rəşad Məcid və Xanım İsmayılqızı da kliplə bağlı düşüncələrini bölüşüblər.

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin katibi Rəşad Məcid: "Çox maraqlı, eyni zamanda fərqli bir klip gördük bu gün. Klipin hansı janrda çəkilməsindən asılı olmayaraq rejissorun öz fikirlərini ortaya qoymağı bacarması əsas məsələdir. "Məni anla" klipində rejissorlar bunun öhdəsindən gəlirlər. Klipdə rejissorun ortaya qoyduğu fikirlə, mahnının sözləri müəyyən mənada üst-üstdə düşür. Ayana gəlincə o çox istedadlı qızıdır. Məlum məsələdir ki, sözə münasibət müxtəlifdir. Bəzi müğənnilər var ki, sözü oxuyur, amma hiss etmir. Ayan sözü hiss edərək oxuyan müğənnilərdəndir. Mən bu uğurlu iş münasibəti ilə bütün yaradıcı heyəti və Ayanı təbrik edirəm".

Tədbirdə çıxış edən bəstəkar Xanım İsmayılqızı müğənninin əzmkar, özünəməxsus olduğunu, dayanmadan öz üzərində çalışdığını vurğulayıb: "Ayan son dərəcə zövqlü müğənnidir. Məsuliyyətlidir, qeyri-adiliyi sevindir, heç kimə bənzəmək istəmir. Biz bu gün bir daha bunun şahidi olduq. Gənc olmağına baxmayaraq özünə qarşı

